

T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ ve İNKILAP TARİHİ
ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ
ANABİLİM DALI

MİLLİ MÜCADELEDE İNEBOLU

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN : Doç. Dr. Mahir AYDIN

HAZIRLAYAN : Hüsnü ÖZLÜ

53237

İstanbul - 1996

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMAN MERKEZİ

İ Ç İ N D E K İ L E R

Ö N S Ö Z I-II

G İ R İ S

I) KASTAMONU'DA MÜDAAFA-İ HUKUK HAREKETİNİN DOĞUŞU VE BÖLGENİN KUVA-YI MİLLİYE'YE KATILIŞI	1
a) Kastamonu'da Müdaafa-i Hukuk Cemiyetinin Kuruluşu	4
b) Kastamonu Müdaafa-i hukuk Cemiyetinin Teşkilatı	4
c) Kastamonu Müdaafa-i Hukuk Hanımlar Cemiyeti	5
II) KASTAMONU'DA MİLLİ BASIN VE PROPAGANDA FAALİYETLERİ	6
a) Milli Mücadele Öncesi Basın Faaliyetleri	6
b) Milli Mücadelenin Sözcüsü Açıksöz Gazetesi	7
III) ANADOLU'NUN İŞGALİ ÜZERİNE KASTAMONU'DA GELİŞEN TEPKİLER ..	9
a) İzmir'in işgalinde Kastamonu	9
b) Urfa, Antep, Maraş'ın işgalinde Kastamonu	10
c) 10 Aralık Kadınlar Mitingi	11
d) İstanbul'un işgalî Karşısında Kastamonu	11

B İ R İ N C İ B Ö L Ü M

MİLLİ MÜCADELE YILLARINDA İNEBOLU'NUN SOSYAL VE İKTİSADİ YAPISI

A) İNEBOLU'NUN SOSYAL YAPISI	15
I) İNEBOLU'NUN SOSYAL YAPISI İÇİNDE TÜRK AHALI	17

II) SOSYAL YAPI İÇİNDE ERMENİLER	19
III) SOSYAL YAPI İÇİNDE RUMLAR	20
a) inebolu'da Rumların Faaliyetleri	20
b) inebolu Rumlarının İngiliz Desteğini Sağlama Çabaları..	22
c) İngiliz Yüzbaşı Senlich'in inebolu'yu Ziyareti	23
d) Vali İbrahim Bey'in inebolu Rumları Hakkındaki Görüşleri.....	24
B) İNEBOLU'NUN İKTİSADİ YAPISI	25
I) TİCARET	25
II) TARIM	28
III) EL SANATLARI	29

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLİ MÜCADELE YILLARINDA SİLAH VE CEPHANE SEVKİYATINDA İNEBOLU

A) DENİZDEKİ FAALİYETLER	32
I) İNEBOLU YOLU ÜZERİNDEN YAPILACAK RUS YARDIMINI SAĞLAMA ÇABALARI	33
a) Rusya ile Yapılan İlk Görüşme ve Olumlu Sonuçları	35
b) Moskova Antlaşması	36
II) RUS YARDIMI VE İLK DENİZ SEVKİYATI	37
a) Karadenizde Silah Sevkiyatının Yapılma Şekli	38
b) Trabzon-inebolu Arasında İlk Taşıma	38
c) Deniz Sevkiyatında Telsiz İstasyonu ve inebolu Telgrafhanesi.....	39
III) SİLAH VE CEPHANE SEVKİYATINDA İNEBOLU İSKELESİ	41

a) inebolu iskelesine Yapılan ilk Sevkiyat	41
b) 1920 Yılında Gelen Silah ve Cephane	41
c) 1 Haziran 1921 Tarihinde inebolu iskelesi	42
d) inebolu'ya Gelen malzemelerin Depolara Sevki	43
IV) İSTANBUL'DAN İNEBOLU'YA YAPILAN SEVKİYAT	44
a) Yapılan Sevkiyatta Gizli Gruplar	45
b) inebolu iskelesine Silah Taşıyan Vapurlar	46
c) inebolu Üzerinden Anadolu'ya Kaçırılan Mühimmat ve Askeri Malzeme	47

B) KARADAKİ FAALİYETLER

I) İNEBOLU-KASTAMONU YOLUNDA ASKERİ SEVKİYAT	48
a) Silah Sevkiyatında inebolu-Kastamonu Yolu	49
b) Askeri Sevkiyatta Sivil Müteahhidler	50
c) 14.ncü Fırka Araba Nakliye Kolunun Kurulması	51
d) Askeri Sevkiyatta Meydana Gelen Aksaklıklar	52
II) TEKALİF-İ MİLLİYE VE İNEBOLU	
a) inebolu'da Tekalif-i Milliye Komisyonunun Kurulması ...	54
b) Tekalif-i Milliye ve Ordu Nakliyatı	55
c) Yardım Komisyonlarının Kurulması	56
d) Askeri Nakliyatta Amele Taburları	57
e) inebolu ve Kastamonu'nun Milli Mücadeleye Bağlılığı ve Yapılan Telgraf Görüşmeleri	58
III) SİLAH SEVKİYATINDA İNEBOLU VE YÖRESİ KADINLARI	59
a) Silah Sevkiyatında Şehit Şerife Bacı Hadisesi	59
b) Silah Sevkiyatında Bir Kadın ve Rauf Bey	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİLLİ MÜCADELE YILLARINDA İNEBOLU'DA YAŞANAN ASKERİ OLAYLAR

A) İNEBOLU BOMBARDİMANI VE ÖNCESİNDEKİ GELİŞMELER	62
I) YUNAN ZIRHLILARININ İNEBOLU'YA GELİŞİ	63
II) KILKIŞ ZIRHLISININ ÜLTİMATOMU	63
III) YUNAN ÜLTİMATOMUNA VERİLEN CEVAP	64
IV) YUNAN ÜLTİMATOMUNA KARŞI ALINAN TEDBİRLER	65
a) Sivil İdarecilerin Aldığı Güvenlik Tedbirleri	65
b) Askeriyenin Aldığı Güvenlik Tedbirleri	66
B) İNEBOLU'NUN BOMBARDİMANI VE ALINAN TEDBİRLER	67
I) İNEBOLU'NUN BİRİNCİ BOMBARDİMANI	67
II) İNEBOLU'NUN İKİNCİ BOMBARDİMANI	68
III) BOMBARDİMANDAN SONRA ALINAN TEDBİRLER	69
a) Mevki Komutanlığının Aldığı Tedbirler	70
b) Sahil Güvenliğinin Sağlanması İçin Alınan Tedbirler...	71
c) Bölge Halkının Aldığı Tedbirler	71
IV) BOMBARDİMANDA MEYDANA GELEN HASAR	72
V) İNEBOLU'NUN MÜDAAFA-İ MİLLİYE VEKALETİ TARAFINDAN TAKDİR EDİLMESİ	74
C) AVEROF ZIRHLISININ İNEBOLU'DAKİ FAALİYETLERİ	74
I) AFRIKA VAPURUNUN İNEBOLU'DAN KAÇIRILIŞI	75
II) AFRIKA VAPURU İSTANBUL YOLUNDA	76
III) AFRIKA VAPURUNUN TELGRAFLA MUHAREBEDEN MENNİ VE İNEBOLU'YA GERİ DÖNÜŞÜ	77

D Ö R D Ü N C Ü B Ö L Ü M

MİLLİ MÜCADELE YILLARINDA İNEBOLU'DA FAALİYETTE BULUNAN CEMİYET VE TEŞKİLATLAR

A) İNEBOLU'DA KURULAN SİVİL TEŞKİLATLAR	80
I) İNEBOLU GENÇLER MAHFİLİ	80
a) Kuruluşu	80
b) İnebolu Gençler Mahfilinin Şubeleri	81
c) İnebolu Gençler Mahfilinin Çalışmaları	81
II) İNEBOLU MÜDAAFA-İ HUKUK CEMİYETİ	83
a) Kuruluşu	83
b) İnebolu Müdaafa-i Hukuk Cemiyetinin Önemi	84
c) İnebolu Müdaafa-i Hukuk Cemiyetinin Faaliyetleri	84
III) İNEBOLU KAYIKÇILAR LONCASI	85
a) Amaç ve Faaliyetleri	85
b) İnebolu Kayıkçılar Loncasına İstiklal Madalyası Verilmesi	87
c) Mustafa Kemal Paşa'nın İnebolu Kayıkçıları ile İlgili Düşünceleri	88
B) İNEBOLU'DA KURULAN ASKERİ TEŞKİLATLAR	
I) İNEBOLU İSTİHBARAT ZABİTLİĞİ	89
II) İNEBOLU MEVKİ KOMUTANLIĞI	90
III) İNEBOLU İRKAP VE İHRAÇ KUMANDANLIĞI	91
IV) İNEBOLU ASKERİ POLİS TEŞKİLATI	91
V) İNEBOLU EMNİYET MUFETTİŞLİĞİ	92
VI) İNEBOLU SEVK VE SATINALMA KOMİSYONU	93

B E S İ N C İ B Ö L Ü M

MİLLİ MÜCADELE YILLARINDA İNEBOLU'DAN GEÇEN HEYETLER VE ŞAHSİYETLER

A) HEYETLER

I) BUHARA HEYETİ	94
II) İMDAD-I SİHHİYE HEYETİ	96
III) İSTİKLAL MAHKEMESİ HEYETİ	96
a) İstiklal Mahkemesi Heyetinin 1921 Yılında İnebolu'ya Gelişi	96
b) İstiklal Mahkemesi Heyetinin İnebolu'daki Faaliyetleri	99
c) İstiklal Mahkemesi Heyetinin 1922 Yılında İnebolu'ya Gelişi	100
IV) AZERBAYCAN ELÇİLİK HEYETİ	101
V) MALTA ESİRLERİ	101
a) Malta Esirlerinin İnebolu'ya Gelişi	102
b) Misafirlerin İnebolu'da Karşılması	103
c) İnebolu'ya Çıkan Malta Esirlerinin İsimleri	104
d) Malta'dan Gelenlerin İnebolu'dan Uğurlanışı	106

B) EDEBİ ŞAHSİYETLER

I) MEHMED AKİF (ERSOY)	107
II) MEHMED EMİN (YURDAKUL)	108
III) YUSUF AKCURA	109
IV) HAMDULLAH SUPHİ (TANRIÖVER)	111

C) ASKERİ VE MÜLKİ ŞAHSİYETLER

I) BAHRİYE NAZİRİ SALİH PAŞA	112
-------------------------------------	-----

II) MİRLİVA MUHİDDİN PAŞA	113
III) HÜSNÜ VE GALİP PAŞALAR	113
IV) HARİCİYE VEKİLİ BEKİR SAMİ BEY	114
V) HARİCİYE VEKİLİ YUSUF KEMAL BEY	114
D) DİĞER ŞAHİSLAR VE GRUPLAR	
I) TUNALI HİLMİ BEY	115
II) GİRESUNLU OSMAN AĞA VE MÜFREZESİ	116
III) MUSTAFA SAĞIR	116
IV) İPSİZ RECEP ÇETESİ	118
V) MADAM BERTHE GAULİS	119
<u>S O N U C</u>	120
<u>K A Y N A K Ç A</u>	122

Ö N S Ö Z

Türk Milletinin bağımsızlık mücadelesi yeryüzündeki tüm esaret ve sömürge altında yaşayan milletlere örnek olmuş, onları harekete geçirmiştir. Milli Mücadele ve kazanılan zaferler dünyanın her köşesine istiklal ışığı yaymıştır.

Benim araştırma konum; Bu istiklal mücadelesinde müstesna bir yere sahip olan ve cephe gerisinde zaferlere zemin hazırlayarak destek olan inebolu ve bu bölgede yaşanan olaylardır.

Yurdumuzun her karış toprağı işgal altında inlerken ve birçok bölgemizde isyan hareketleri görülürken inebolu ve yöresi böyle bir olaya maruz kalmamış ve başından sonuna kadar Millî davaya destek olarak Mustafa Kemal'e güç vermiştir. Nitekim, Mustafa Kemal cephede mücadele verirken; «gözüm Sakarya'da kulağım inebolu'da» sözünü söyleyerek bölgenin önemini vurgulamıştır.

Türk Kurtuluş mücadelesinin giriş kapısı olan inebolu, hem silah ve cephaneye nakli hem de Anadolu'ya geçiş yapacak vatansızların özgürlük havasını ilk teneffüs ettikleri yer olmuştur.

Bölge halkı bütün imkanlarını seferber ederek cephe ve cephe gerisinde yaptığı hizmetlerle bağımsızlığın kazanılmasında rol oynamıştır. Özellikle inebolu'ya gelen silah ve cephaneyi kar-kış demeden bütün güçlüklerle göğüs gererek Kastamonu'ya çıkarılıp, oradan da cephelere sevk edilmesinde yöre insanının olağanüstü gayret ve desteğı vardır.

inebolu Millî Mücadeleye verdiği eşsiz destekten dolayı, T.B.M.M.si tarafından ilçe olarak beyaz şeritli istiklal Madalyası vesikası ile ödüllendirilen tek yer olma özelliğini taşımakta ve bu özelliğinden ötürü ayrı bir öneme sahip bulunmaktadır.

Bu araştırmayı yapmamdaki temel gaye; «Kayık ve Kağınının mucizeler yarattığı yer» olarak da bilinen inebolu'nun Türk istiklal savaşındaki rolünü ve bölgede yaşanan olayları tespit etmektedir.

Genel olarak mahalli kaynaklardan ve özellikle o yılların iki önemli kaynağı olan Açıksöz ve Kastamonu Gazetelerinin incelenmesi suretiyle hazırlanan bu çalışmada, inebolu'da yaşanan sosyo ekonomik, askeri ve kültürel olaylar üzerinde durulmuştur. Mustafa Kemal Paşa'nın inebolu seyahati ve şapka inkılabı ayrı bir araştırma konusu olarak düşünöldüğünden bu çalışma içerisinde yer almamıştır.

Araştırmamda bana her türlü desteği veren tez danışmanım ve değerli bilim adamı Sayın Doç.Dr.Mahir Aydın'a, ayrıca gazetele-
rin çevirisinde benimle birlikte çalışan eşim, Tarih öğretmeni Nilgün Özlü'ye ve İstanbul Üniversitesi Atatürk ilkeleri ve inkılap Tarihi Enstitüsü yetkililerine teşekkür ederim.

Hüsnü Özlü

G İ R İ Ő

Türk Milletinin istiklal ve bağımsızlık mücadelesinin ne gibi ağır şartlar altında doğduğunu ve hangi sıkıntılar içerisinde kazanıldığı, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Bu zaferin hangi yollar ve imkanlar içerisinde başarıldığını ve zaferin kazanılmasında cephede savaşan asker kadar, cephe gerisinde varını yoğunu ortaya koyarak kendini Türk vatanına adayanların fedakarlıkları gözardı edilemez.

Milli mücadeleyi cephe gerisinden destekleyen, malzeme ve moral bakımından takviye eden en önemli bölgelerden biri de, Kastamonu ve İnebolu yöreleridir. Bu bölgenin gerek resmi ve gerekse sivil halkı, başlangıçtan beri daima milli davayı desteklemiş ve büyük vatanseverlik örneği göstermiştir.

İnebolu ve Kastamonu havalisi, milli mücadelenin mühimmat sevk ve idaresini yürütmüş Doğu'dan, İstanbul'dan ve Rusya'dan getirilen malzemelerin cephe gerisine taşınmasında ana güzergah olmuş ve bu görevi en iyi şekilde başarmıştır.

İnebolu'da başlayan berrak ve tertemiz çehresiyle Küre Dağları,İlgaz yamaçlarını aşarak Çankırı ovalarına kadar uzanan kağını kolları, cephede savaşan askerlerin ümidi ve ışığı olmuştur.

Milli mücadelede İnebolu ile içiçe olan ve yapılan tüm çalışmalarında fikir ve desteği alınan Kastamonu Vilayetinin Milli Mücadele yıllarındaki durumu ve Milli Mücadeleye katılımını kısaca gözden geçirmek yerinde olur.

I) KASTAMONU'DA MÜDAAFA-İ HUKUK HAREKETİNİN DOĞUŞU VE BÖLGENİN KUVA-YI MİLLİYE'YE KATILIŞI:

Kurtuluş savaşında cephedeki askerlerin başarılı olabilmesi

için, Anadolu insanının Kuva-yı Milliye'yi insan ve malzeme bakımından desteklemesi gerekiyordu. Fakat halk Kuva-yı Milliye'yi tam anlamı ile tanımıyor ve amacını bilmiyordu.

Kuva-yı Milliye teşkilatının halka tanıtılması ve yurt savunmasındaki öneminin kavratılması, cephelere yapılan desteği arttıracak ve işgallere karşı daha sert savunma hatları kurula-
caktı.

Kastamonu ve Havalisinde Kuva-yı Milliye ruhunu canlandırmak ve cephe desteğini arttırmak maksadı ile Miralay Osman Bey Kastamonu mevki kumandanı görev ve yetkisi ile bölgeye tayin olunmuş 1 ve Osman Bey 16 Eylül 1919 Salı günü sabahı Kastamonu'ya gelmiştir . Osman Bey 58.ci Alay Komutanı Mustafa Bey'in emirleri ile 2 Kastamonu Merkez K.Yzb. Hamdi Bey tarafından Kastamonu'nun girişinde gözaltına alınmış, fakat bu tutuklama, çok kısa sürmüştür . 3

Miralay Osman Bey tutukluluk halinden kurtulduktan hemen sonra Mustafa Kemal Paşa'yı aramış ve durumu şu satırlarla bildirmiştir: «Bugün Kastamonu'ya geldim. Hükümet-i Merkeziye'nin adamları, Vali vekili ve jandarma kumandanının dessaslığı ile hanemde tevkif edildim.Timsal-i hamiyet olan zabitanımızın himmetleri ile şimdi kurtuldum. Ben de Vali vekilini ve jandarma kumandanını tevkif ettirdim. Telgrafhaneyi işgal ettim» . 4

Osman Bey duruma hakim olduktan sonra Hükümet konağından halka hitap ederek olayı anlatmış ve Kuva-yı Milliye'nin vatan

1. Ali Fuat Cebesoy, Milli Mücadele Hatıraları, İstanbul, 1953, s.193.
2. Açıksöz Gazetesi, 21 Eylül 1919, sayı 13.
3. Nurettin Peker, 1918-1923, istiklal Savaşı'nın Vesika ve Resimleri, İnönü, Sakarya, Dumlupınar Zaferlerini sağlayan inebolu ve Kastamonu Havalisi Deniz ve Kara Harekatı Hatıraları, Gün Basımevi, İstanbul, 1955, s.68.
4. Ali Fuat Cebesoy, aynı eser, s.193.

savunmasındaki öneminden bahsetmiştir.

Kastamonu'da görev yapan makinalı tüfek Yüzbaşı Şevket Bey ve etrafındaki güvenilir adamları Kuva-yı Milliye ile birleşme yolunda and içmişler ve Miralay Osman Bey Kastamonu'ya gelince ona tam destek vermişlerdir.⁵

Mustafa Kemal, Kastamonu ve inebolu'nun coğrafi öneminden dolayı derhal Kuva-yı Milliye'ye katılmasını istemiş ve bu iş için bizzat 20.nci Kolordu Komutanı Ali Fuad Paşa'yı görevlendirmiştir . 16 Eylül 1919'da Osman Bey'in Kastamonu'ya gelmesi ile vilayet,⁶ Kuva-yı Milliye ile bütünleşmiş ve milli davaya hizmet etmeye başlamıştır .

⁷
Kastamonu'nun Kuva-yı Milliye ile birleşmesi demek Kuva-yı Milliye'nin kazanması demektir. Bu birleşme sağlanmasaydı, kurtuluşu sağlayan büyük zaferler; İnönü, Sakarya, Dumlupınar kazanılmaz, Ankara'da tutunulmaz, kurtuluş için daha gerilerde, daha başka şartlarda, daha sürekli çalışmalar yapmak gerekirdi.

Kuva-yı Milliye hareketinin Kastamonu bölgesinde yayılması ile birlikte öteden beri İstanbul hükümeti yanlısı olanların sesi kesilmiş ve bölgede milli hareket canlanmıştır.

Kuva-yı Milliye ile birleşmenin ertesi günü karşıt görüşlülerin yayın organı olan Zafer gazetesi son bir baskı yapmış ve artık çıkarılmayacağını bildirmiştir . Bundan sonra milli davanın sözcüsü olan Açiksöz gazetesi faaliyetlerine hız vermiş ve haftada iki gün çıkmaya başlamıştır.⁸

-
5. Hüsnü Açiksöz, İstiklal Harbinde Kastamonu, Kastamonu Vilayet matbaası, Kastamonu, 1933, s.16.
 6. Nurettin Peker, aynı eser, s.49.
 7. Hüsnü Açiksöz, aynı eser, s.12.
 8. Hüsnü Açiksöz, aynı eser, s.22.

a) Kastamonu'da Müdaafa-i Hukuk Cemiyetinin Kuruluşu

Kastamonu'nun Kuva-yı Milliye ile birleşmesinin ertesi günü Vali Vekili Ferid Recai Bey'in idare makamlarına verdiği emirlerle, Kuva-yı Milliyeci yurtseverlerden Müdaafa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur . Bu cemiyet vatanın maruz bulunduğu felaketden kurtaracak yolları bulmak ve vatanın kurtuluşunu sağlamak için 28 Eylül 1919 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır .

Heyet-i temsiliye bütün gücüyle Ferid Paşa kabinesini yıkmak istiyordu. Bunun için bütün Müdaafa-i Hukukçulara telgraflar gönderiyor ve bu kabinenin yıkılması için her yandan padişaha baskı yapıyordu . Kastamonu Müdaafa-ı Hukuk Cemiyeti de bu baskılara iştirak ediyor ve bilhassa cemiyet başkanı Ziyaeddin Efendi hiç çekinmeden telgrafları imzalayarak İstanbul Hükümetine gönderiyor ve bu hareketi ile Heyeti Temsiliye'ye güç veriyordu .

b) Kastamonu Müdaafa-ı Hukuk Cemiyetinin Teşkilatı

Kastamonu ilinde kurulan ilk Müdaafa-i Hukuk Cemiyeti, kongreler yaparak, yönetim kurulunu, bu kurulun başkan, muhasip ve kاتبini seçti. Bu teşkilatın ilk çalışmalarında görev alan şahıslar şunlardır:

«Reis; Şeyh Ziya Efendi Hazretleri
Reis-i Sani: Eski Mebuslardan Şükrü Bey
Katib: İdare Meclisi başkatipliğinden istifa eden Besim Bey
Aza: Hukuk Reisi Yusuf Ziya Efendi
Aza: Ulemadan Hacı Mümin Efendi
Aza: Tavukçuzade Ahmet Efendi
Aza: Akdoğanlızade Ahmet Efendi
Aza: Operatör Ali Bey
Aza: Mülazım-ı evvel Şevket Bey
Aza: Jandarma mülazım-ı evvel-i Remzi Bey»

13

-
9. Hüsnü Açıksöz, aynı eser, s.93.
10. Açıksöz Gazetesi, 27 Eylül 1919, sayı 14.
11. Hüsnü Açıksöz, aynı eser, s.22.
12. Nurettin Peker, aynı eser, s.94.
13. Açıksöz Gazetesi, 28 Eylül 1919, sayı 14.

Vali Cemal Bey, Müdaafa-i Hukuk Teşkilatının en uç birimlere kadar kurulması konusunda büyük gayret göstermiştir. Mıntika Komutanı Osman Bey'de bu konuda 4.12.1919 tarihli telgrafiyle Şube reislerine gerekli talimatları vermiştir .

14

c) Kastamonu'da Müdaafa-i Hukuk Hanımlar Cemiyeti

Bu cemiyet, Müdaafa-i Hukuk Cemiyetinin kurulmasından kısa bir süre sonra, Kastamonu kadınlarının hamiyetli çalışmaları neticesinde kurulmuştur. Kuruluş tarihi kesin olarak belli olmamakla birlikte, 19 Ekim 1919 tarihinden önce kurulduğu söylenebilir .

15

Önceleri Müdaafa-i Hukuk Cemiyetine dışarıdan destek vermiş, konserler ve propagandalar yapmışlardır. Ancak sesleri yükseldikçe teşkilatlanma gereğini hissetmişler ve Kadınlar şubesini kurarak diğer illere de örnek olmuşlardır .

16

Kastamonu Hanımları Müdaafa-i Hukuk Cemiyetine hem maddi, hem manevi yönden destek olmuşlar kendi aralarında kurdukları komisyonlar ile cemiyet yararına sinema bileti satarak elde edilen geliri, cephelerde savaşan askerler için göndermişlerdir . Aynı zamanda Cemiyetin faydalı çalışmalarını her fırsatta dile getirip propagandasını yapmışlardır. Konferanslar, sergiler ve müsamereler düzenleyerek elde edilen geliri cemiyete aktarmışlar, askere gidecekleri heveslendirip onları törenlerle cepheye uğurlamışlardır.

-
14. Mustafa Eski, Mustafa Necati Bey'in Kastamonu'daki Çalışmaları, Ankara, 1990, s.16.
15. Mustafa Eski, Kastamonu Basınında Milli Mücadelenin Yankıları, Ankara, 1995, s.9.
16. Nurettin Peker, aynı eser, s.102.
17. Açıksöz Gazetesi, 19 Ekim 1919, sayı 17.

II) KASTAMONU'DA MİLLİ BASIN VE PROPAGANDA FAALİYETLERİ

a) Millî Mücadele Öncesi Basın Faaliyetleri

Anadolunun en eski kültür ve yerleşim merkezlerinden biri olan Kastamonu'da basın yayın faaliyetlerinin yüzelli yıllık bir geçmişi vardır.

1868 yılında şehirde kurulan matbaada basılan ilk gazete, Valilikçe çıkartılan Kastamonu gazetesidir. Bu gazete 1938 yılına kadar yayınlanmıştır . Gerek Millî Mücadele öncesi ve gerek Millî Mücadele dönemindeki faaliyetleri açısından Kastamonu Gazetesi çok değerli bir kaynak olarak görülmektedir.

Kastamonu'da çıkartılan ikinci önemli gazete olarak, ittihat ve Terakki Cemiyetinin Kastamonu şubesinin fikirlerini yaymak amacıyla çıkarttığı Köroğlu Gazetesini görmekteyiz. Bu gazete 17 Aralık 1908'de yayınlanmaya başlamış, 13 Kasım 1918 tarihinde kapanmıştır .

Millî Mücadele öncesi faaliyetleri açısından Kastamonu'da çıkarılan bir diğer gazetede Zafer gazetesidir. Hürriyet ve itilat Fırkasının yayın organı olarak 14 Aralık 1911 tarihinde çıkarılmaya başlanmış, 13 Ağustos 1912 tarihine kadar yayınlanmıştır . Bu gazete Millî Mücadelenin başlangıcından itibaren İstanbul Hükümeti yanlısı olarak hareket etmiş, Kastamonu'da Miralay Osman Bey'in gelmesi ile başlayan Kuva-yı Milliye hareketiyle yayın hayatına son vermek zorunda kalmıştır .

21

18. Aziz Demircioğlu, 100 yıllık Kastamonu Basını, 1872, 1972, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu, 1973, s.2.
19. Aziz Demircioğlu, aynı eser, s.27.
20. Mustafa Eski, Kastamonu basınında Millî Mücadelenin Yankıları, T.T.K.Y., Ankara, 1995, s.2.
21. Hüsnü Açıksöz, İstiklal Harbinde Kastamonu, Kastamonu Vilayet Matbaası, Kastamonu, 1933, s.22.

b) Milli Mücadelenin Sözcüsü Açıksöz Gazetesi

Birinci Dünya Savaşından sonra, işgalci güçlerin Anadolu'yu istila etmesi ve Türk milletini işgaller ve zulümler ile baskı altına alması, Anadolu'da milli bilincin şahlanmasına ve işgallere karşı mücadele edilmesine sebep olmuştur.

Anadolu insanının, meydana gelen olaylardan sağlıklı bir şekilde haberdar edilmesi o günün şartları ile mümkün değildi. Bölgesel olarak çalışan basın kuruluşlarının bir kısmı İstanbul Hükümetinin ve işgal güçlerinin baskısı altında olduğundan, işgalere karşı tavır koyamamışlardır.

Ancak, Milli Mücadelenin Anadolu'da bayraktarlığını ve sözcülüğünü yapmak, ülkenin istiklal ve bağımsızlık mücadelesinin propagandasını duyurmak maksadı ile 15 Haziran 1919 tarihinde, Hamdi Çelen'in sahibi olduğu Açıksöz Gazetesi yayın hayatına başlamıştır .

22

Mesul Müdürlüğünü Hüsnü Açıksöz'ün yaptığı bu gazete, kuruluşundan itibaren, Mustafa Kemal ve başlattığı Milli Mücadele hareketinin savunucusu ve destekleyicisi olmuştur.

Anadolu'da, İzmir, Urfa, Antep, Maraş gibi güzide şehirlerimizimizin işgalleri, en çabuk bir şekilde millete bu gazete ile duyurulmuş ve halkın işgaller karşısında bilinçlendirilmesi ve bu işgalleri protesto etmesine öncülük yapmıştır. Kadın-erkek ayrımı yapmadan Kastamonu ve civarını en iyi şekilde örgütlemiş ve halkın mitinglerle milli davaya hizmet etmesini sağlamıştır .

23

Açıksöz Gazetesi Kastamonu'ya gelen aydınların Karargah merkezi olmuş, başta; Mehmet Akif, Hamdullah Suphi, Yusuf Akçura,

22. Açıksöz Gazetesi, 15 Haziran 1919, sayı 1.

23. Açıksöz Gazetesi, 16 Teşrinisanı 1919, sayı 21.

ismail Hakkı Uzunçarşılı, Ahmet Aġaođlu, ismail Habib Sevük, Mustafa Necati gibi değerli vatanseverlerin halkı bilinçlendirmek için yazdıkları yazıları yayınlamıştır .

24
İstanbul hükümetinin işgallere karşı tepkisiz tavrı ve padişahın tutumu hakkında geniş ve aydınlatıcı yazılar yazılarak milletin Kuva-yı Milliye hareketine daha sıkı bağlanmasını sağlamıştır.

Heyeti Temsiliye'nin kararları , Resmi Tebliğler ve Telgraflar , bölgede kurulan ilmi ve içtimai cemiyetlerin faaliyetleri ,²⁵ istiklal mahkemelerinin kararları , Milli Kongrelerin kararları²⁶ gibi o günlerin en önemli haberleri Açıksöz gazetesinde²⁷ yayınlanmış ve duyurulmuştur.²⁸

Bağımsızlık ve milli birlikten yana yazılar yayınlanmaya devam ederken bir taraftanda tenkit görevini en iyi şekilde yürütmek için «İnanmayınız» başlıklı bir köşe açmıştır .

30
Açıksöz gazetesi Kuva-yı Milliye ile doğmuş ve onun yükselişini ve yayılışının takipçisi olmuştur. Kuruluş günlerinde haftada bir gün çıkarılan ancak okuyucusunun çoğalması ve İstanbul gazetelerinin Anadolu'ya girişinin yasaklanmasıyla Cumartesi hariç her gün çıkarılmaya başlanmıştır .

31
Anadolu'daki istiklal mücadelesine katılmak ve milli bilinci yaymak üzere Ankara yoluna çıkan ve inebolu'dan giriş yapan bütün vatanseverler Açıksözün ateşli ve duygulu yazıları ile karşılan-

24. Açıksöz Gazetesi, 11 Teşrinisani 1920, sayı 29.
25. Açıksöz Gazetesi, 20 Ağustos 1920, sayı 73.
26. Açıksöz Gazetesi, 29 Teşrinisani 1920, sayı 99.
27. Açıksöz Gazetesi, 30 Teşrinisani 1919, sayı 24.
28. Açıksöz Gazetesi, 3 Şubat 1921, sayı 118.
29. Açıksöz Gazetesi, 21 Eylül 1919, sayı 14.
30. Aziz Demircioğlu, 100 yıllık Kastamonu Basını 1872-1972, Doğrusöz matbaası, Kastamonu, 1973, s.73.
31. Aziz Demircioğlu, aynı eser, s.71.

miş ve parlak geleceklerin müjdeleri verilerek uğurlanmıştır.

Görüldüğü gibi Milli Mücadele sırasında Açıksöz Gazetesi Kastamonu Kamuoyu başta olmak üzere Türk halkının hislerine tercüman olmuş ve milli davaya katkı sağlayarak hizmet etmiştir.

III) ANADOLU'NUN İŞGALİ ÜZERİNE KASTAMONU'DA GELİŞEN TEPKİLER

Milli Mücadele boyunca, vatan sathında meydana gelen bütün olaylar, Kastamonu halkı tarafından çok dikkatli bir şekilde takip edilmiş ve tepkilerini her vesilede dile getirmekten çekinmemişlerdir.

Anadolunun her tarafı birer birer işgal edilmeye başlayınca, Kastamonu halkı genci yaşlısı, kadını erkeği ile sokaklara dökülmüş ve günlerce bu işgalleri protesto etmiştir. Diğer taraftan da seslerini bütün dünyaya duyurmak maksadı ile yabancı devletlerin başkanlarına protesto telgrafları çekmişlerdir.

a) İzmir'in işgalinde Kastamonu

Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a gelişinden dört gün önce 15 Mayıs 1919'da Yunanlılar İzmir'i işgal etmişlerdir. Bu olay Anadolu'da milli duyguların uyanmasına ve mücadeleye başlanmasına zemin hazırlamıştır.

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali haberi Kastamonu'da duyulur duyulmaz halk derhal hareketlenmiş ve 16 Mayıs 1919'da Kastamonu merkezinde ve kazalarında protesto mitingleri yapılmış ve matem tutulmuştur .

32

Halk, asker, sivil, memurlar, medrese, okullar ve hocaları Saman pazarında toplanmış ve olaya karşı tepkilerini dile getirmişlerdir.

32. Nurettin Peker, aynı eser, s.29.

b) Urfa, Antep, Maraş'ın işgalinde Kastamonu

Güney vilayetlerimizin «Suriye itilafnamesi»ne göre Fransızlar tarafından işgal edildikleri, 14.11.1919 tarihli ve Mustafa Kemal Paşa imzalı telgraf ile Kastamonu halkına duyurulmuştur .

33
İşgal haberini alan Kastamonu halkı derhal Nasrullah meydanında toplanmış ve "yurdun istiklali için ölüncüye kadar çarpışacaklarına" dair yeminler etmişlerdir. Mitinge ulemadan, eşraftan, asker ve sivil kesimden binlerce kişi katılmış ve hazırladıkları protesto telgrafını İstanbul'daki İngiltere, İtalya, Fransa ve Amerika siyasi temsilciliklerine göndermişlerdir .

34
Bu telgrafta şöyle denmektedir;

"Hin-i mütarekede işgal hudutları haricinde bulunan Urfa, Ayıntap ve Maraş'ın esasen kavaid-i hukuk ve şerait-i mütarekeye muhalif olarak İngilizler tarafından işgal edilmiş olup tahliye ve iadesine intizar edilmekte iken, İngilizlerin tahliyesini müteakip Fransızlar tarafından işgal edildiği azim teessürlerle haber aldık.

Avrupa mütehassısının ve ulemasının tedkikat-ı ihσαιyesiyle de mütehakkak olduğu vechile ahâlisinin ekseriyet-i kahiresi Türk ve müslüman ve vatani Osmaninin gayr-i kabili fek eczasından olan Urfa, Ayıntap ve Maraş'ın işgali hukuk-ı milele en kavi bir istinat zah adleylediğimiz Wilson prensiplerine alem-i medeniyetin hissiyat ve temyulat-ı insaniyet perveranelerine münafi olduğundan bir vaziyet-i elime ile akteylediği mütareke neticesinde mukadderatını düvel-i mütelifenin mukarreat-ı hakkaniyet perverane-

33. Mehmet Şahingöz, "Milli Mücadelede Kastamonu" Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu, Tebliğler, 19-21 Ekim 1988, Kastamonu, s.136.

34. Açıksöz Gazetesi, 16 Teşrinisani 1919, sayı 21.

sine tedvi etmiş ve hukuk ve istiklalini muhafaza emrinde her türlü fedakarlığı göze aldirmiş olan milletimiz öz vatanın hürriyet ve medeniyeti cihana pınşuva olan Fransızlar tarafından payımal edilmesi manasındaki bu hadiseyi şiddetle protesto eylemekte olduğumuzun ve hemen tahliyesine sabırsızlıkla muntazır bulunduğumuzun devlet-i metbuai fahamiyetlerine iblağını rica ederiz" .

35

c) 10 Aralık Kadınlar Mitingi

Kastamonu Müdaafa-i Hukuk Cemiyeti Kadınlar Şubesi 10 Aralık 1919 Çarşamba günü Darülmualimat (Kız Öğretmen okulu) bahçesinde bir protesto mitingi düzenlemiştir .

36

O güne kadar Kastamonu Kadınları böylesine kalabalık ve öfkeli toplanmamışlardı. Binlerce kadının katıldığı bu mitingde, mütarekeden beri karşılaştığımız haksızlıklar, İzmir, Maraş, Antep ve Urfa'nın işgalleri yapılan konuşmalarla protesto edilmiştir . Bu protestolar telgraf haline getirilmiş ve yazılan telgrafları İngiltere, İtalya Kraliçeleri, Wilson ve Madam Poincaraya çekmişlerdir .

37

Yaptığı konuşmalarla halkı iyice duygulandıran ve bilinçlendiren Polis Müdürü Halil Bey'in eşi Zekiye Hanım yurdun işgaline duyulan üzüntüyü dile getirerek gerekirse kendilerinin de seve seve ölüme gideceklerini belirtmiştir .

38

d) İstanbul'un işgali Karşısında Kastamonu

İstanbul Hükümetinin ısrarla İstanbul'da toplanmasını istediği Mebuslar Meclisi, İngilizlerin her an bir saldırısı ve işga-

35. Açıksöz Gazetesi, 16 Teşrinisanı 1919, sayı 21.

36. Açıksöz Gazetesi, 14 Aralık 1919, sayı 25.

37. Nurettin Peker, aynı eser, s.110.

38. Hüsnü Açıksöz, İstiklal Harbinde Kastamonu, Kastamonu Vilayet Matbaası, Kastamonu, 1933, s.30.

39. Açıksöz Gazetesi, 14 Aralık 1919, sayı 25.

li ile karşı karşıya idi. Nitekim toplantıdan çıkan Misak-ı Milli kararı üzerine 16 Mart 1920'de başta İngilizler olmak üzere tüm işgal güçleri harekete geçerek işgale başlamışlardı. İlk olarak Şehzadebaşı Karakolunu basıp burada 6 Erin şehit edilmesi ve 15 Erin yaralanması ile başlayan işgal hareketi, başta Harbiye ve Bahriye Nezaretleri olmak üzere telgraf merkezleri, Türk Ocağı diğer resmi daireler ve meclisin işgali ile devam etmiştir .

40

Mustafa Kemal Paşa işgal olayını Temsilciler kurulu adına; tüm Komutanlara, Valilere, Mutasarrıflara, Müdaafa-i Hukuk derneklerine, Belediye Başkanlarına ve Basın derneklerine çektiği 16 Mart 1920 tarihli telgrafla duyurmuş ve bütün Türk ulusunu yaşama ve bağımsızlık hakkını savunmaya çağırmıştır .

41

İşgal haberi Kastamonu'da duyulur duyulmaz ilk iş olarak Vali Cemal Bey bir beyanname hazırlayarak, olayı halka anlatmış ve Mustafa Kemal Paşa'dan gelen telgrafı duyurmuştur .

42

17 Mart 1920 günü Kastamonu halkı, Müdaafa-i Hukuk Cemiyetinin öncülüğünde Nasrullah meydanında toplanmış ve hep bir ağızdan haykırmaya başlamışlardır. O güne kadar görülmemiş bir kalabalık miting alanını doldurmuş ve İstanbul'un işgalini protesto etmiştir .

43

İlk olarak kürsüye çıkan Belediye Reisi Sofuzade Hacı Tefvik Efendi, gür ve vakur sesiyle toplanma amaçlarını halka anlattıktan sonra İstanbul'suz bir Türk milleti ve İslam aleminin yaşayamayacağı ve Türk milletinin bu olayı hazmedemeyeceğini anlatmıştır.

44

40. Şevket Süreyya Aydemir, Tek Adam Mustafa Kemal, (1919-1922), Cilt II, İstanbul, 1986, s.207.

41. Nutuk, Cilt I, T.T.K.B., Ankara, 1986, s.560.

42. Hüsnü Açıksöz, aynı eser, s.31.

43. Açıksöz Gazetesi, 18 Mart 1920, sayı 30.

44. Açıksöz Gazetesi, 18 Mart 1920, sayı 30.

Bu konuşmayı iç ve dış düşmanları kötöleyici nitelikte olan diğer konuşmalar takip etmiştir.

Mitingin sonunda, heyet tarafından hazırlanan protesto telgrafı İtalyan siyasi temsilcisi vasıtasıyla; tarafsız devletlere, Mebusan Meclisine, Amerikan Meclisi ve Cumhurbaşkanına, Fransa ve İtalya Meclislerine ve Ankara'daki Heyet-i Temsiliye'ye gönderilmiştir .

45

Kastamonu halkı zaman zaman ortaya koyduğu bu tepkilerle birlikte milli mücadele boyunca Mustafa Kemal Paşa'nın yanında yer almış ve mücadeleye bizzat katılmıştır.

Kastamonu Vilayeti, milli dava için yaptığı çalışmaların hepsinde kazaların desteğini almış ve gerek kurulan cemiyetlerin ve gerekse sivil ve askeri kuruluşların şubelerini bu kazalarda açmıştır. Başta İnebolu olmak üzere tüm kazalarda o günlerin sevinç ve üzüntüleri ortak yaşanmıştır. Kastamonu Vilayetinden sonra Milli mücadelenin en hareketli kazası İnebolu olmuş ve bu hareket cephelere akıp giden desteğe dönüşmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

MİLLİ MÜCADELE YILLARINDA İNEBOLU'NUN SOSYAL VE İKTİSADİ YAPISI

Türk istiklal Savaşı'nın, var olma mücadelesinin içersinde inebolu'nun askeri ve siyasi yönlerine geçmeden önce, o yıllarda bölgedeki sosyal ve iktisadi yapıyı ortaya koymak yerinde olacaktır.

Gerek milli mücadele öncesinde ve gerekse o buhranlı günlerde ümidini ve inancını hiçbir şekilde yitirmeyen inebolu halkı, bağımsızlık mücadelemizin ilk safhalarında hizmet yapmaya başlamış ve bu hizmetini zafere kadar sürdürmüştür.

Inebolu, yurdun her köşesinden akın akın gelerek Anadolu'daki mücadeleye katılmak ve bağımsızlık hislerini cephelere taşımak isteyen vatanseverlerin giriş kapısı ve bu kişilerin hürriyet havasını ilk teneffüs ettikleri yer olmuştur.

İstanbul'dan ve doğudan gelen silah ve mühimmatın geçiş köprüsü ve ana güzergahı olan bu bölge milli mücadele öncesinde de vatana hizmet yapmış, gerek Balkan Savaşları'nda ve gerekse I. Dünya Savaşı'nda cepheye binlerce asker göndermiştir.

Milli mücadele yıllarında inebolu'nun günlük işleri, silah ve malzeme nakli kadın ve yaşlılara kalırken bölgedeki gençlerde askere giderek cephelerde istiklal mücadelesi vermişlerdir. Kazada kalan bir kısım genç ve orta yaşlılar, kurdukları, Gençler Mahfili isimli cemiyet ile milli davaya destek vermişlerdir.

Inebolu'da, milli mücadele aleyhinde hiçbir olaya rastlanmamıştır. Ancak bölgede yaşayan Ermeni ve Rumlar her zaman bir tehdit ve tehlike unsuru olmuşlar ve bölgenin güvenliğini tehlikeye

sokmuşlardır. Özellikle I.Dünya Savaşı'ndan sonra eski mekanlarına dönerek bıraktıkları malların peşine düşmeleri yöreyi bir hayli huzursuz etmiştir.

Anadolu'nun bir çok yöresinde görülen ve güvenliği tehdit eden olayların bir kısmı inebolu'da da yaşanmıştır. Cepheden dönen ve geçim sıkıntısı içersine giren bazı vatandaşların asayişini bozduğu ve hayvan hırsızlığı, yol kesicilik ve eşkiyalık yaptığı, yoksul halkı zor durumda bıraktığı görülmüştür.Hatta bir seferinde Kastamonu'ya gitmekte olan posta arabası yağmalanmış ve Jandarma Alay Komutanı derhal bölgeye asker göndererek, faillerden Sadıkoğlu Şükrü Jandarma ile girdiği çatışmada, Abdioğlu Mehmet ile Ömeroğlu Hüsnü de Ovacık köyünde boş bir evde Araç Jandarma¹ bölük komutanlığı tarafından ele geçirilmiştir.Ancak bu tip olaylar fazla büyümeden engellenmiş ve bir çete faaliyetine fırsat verilmemiştir.

inebolu'da nüfus hareketi sürekli olarak artmış ve 1914 senesinde 82.579 olan genel nüfus, 1919 senesi başlarında 88.412 olarak tespit edilmiştir. Bu beş senelik süre içersinde 9.606 kişi vefat ederken 14.439 kişi doğmuştur . Ancak milli mücadele yıllarından sonra kazaya bağlı Çatalzeytin,² Abana, Cide, Küre gibi nahiyelerin ayrılarak ilçe konumuna gelmesi ve göç hareketinin başlaması ile bu nüfus giderek azalmıştır.

A) İNEBOLU'NUN SOSYAL YAPISI

inebolu bir ticaret merkezidir. Bu ticaret kara ile denizin

1. Kastamonu Gazetesi, 7 Kanunisanı 1921, sayı 2482.

2. Kastamonu Gazetesi, 25 Mart 1920, sayı 2346.

(Beş senelik nüfus hesabında vefat edenler arasında yaşadığı meçhul olanlar, vefat haberi alınamayanlar ve askerde vefat edenler dahil değildir).

birleştigi noktada gerçekleşmiş ve daha çok denizden gelen emtia ile şehir hareketlenmiştir.

İnebolu halkı iki tür yaşantı içerisinde. Birincisi sessiz, sakin ve dinlenme esnasındaki hali, diğeri ise heyecan, koşuşturma ve hareketli geçen dakikalardır. Bu ayrımı yapan unsur ise, limana yanaşacak herhangi bir vapurdur.

Vapur kıyıdan fark edilir edilmez esnaflar, hamallar, vapura yetiştirilecek malın başına, kayıkçılar iskeleye, memurlarda vazifelerinin başına koşarlardı. Vapurun demir atmasıyla birlikte hummalı bir çalışma başlar ve gelen mallar boşaltılırken, gidecek malların sahile taşınma telaşı yaşanır.

Eğitim konusu o günlerin şartlarında diğ**er** bölgelerden üstün olup faaliyette bulunan 80 mektep vardı. Bu mekteplerin çoğunluğu Mavnacılıkla uğraşan zengin köylerde bulunmaktadır. Ancak bu kıyaslama, diğ**er** kazalar ile yapıldığında ortaya çıkmaktadır. Genel olarak düşünül**ü**ğünde köylerin çoğunda eğitim ve öğretim yok de-
necek kadar azdır. Hatta, Mustafa Kemal 26 Ağustos 1925 Çarşamba günü Şapka inkılabının ilanı için geldiği İnebolu'da, Mektep Müfettişleri ile görüştüğü zaman, köy okullarının azlığından şikayet etmiş ve muayyen bölgelerde köy okulları kurarak, köy çocuklarının bir an önce cehaletten kurtarılmasını tavsiye etmiştir.

Kaza dahilinde, dispanser halinde bulunan bir sağlık kuruluşunun o günlerde hastaneye çevrilme düşüncesi vardır. 25 yataklı olacak bu hastanenin tamamlanması için halk arasında yardım toplanmış ve 6.000 liraya ulaşan bu yardımlarla hastane tamamlan-

3. Açıksöz Gazetesi, 11 Nisan 1922, Sayı 460

4. Açıksöz Gazetesi, 13 Nisan 1922, Sayı 462

5. Mustafa Selim İnce, Atatürk'ün Şapka Devriminde Kastamonu ve İnebolu Seyahatleri, 1925, T.T.K.B., Ankara, 1959, s.33.

mıştır .

6

İnebolu halkı I.Dünya Savaşı yıllarında derinden etkilenmiş ve yurdun işgaline karşı büyük bir infial başlatmıştır. İlk olarak o günlerde gençler arasında başlayan teşkilatlanma sonrasında, bir mahfil kurulmasına karar verilmiştir .

7

Mahfil içerisinde konferanslar, müsamereler verilmiş ve bu esnada toplanan yardımlarla milli kuvvetlerimize destek sağlamışlardır.

İnebolu Belediyesi, kazalar içerisinde en fazla imkana ve gelire sahip olanıdır. Bu imkan ve gelirler Karagülleze Hüseyin Bey'in gayretleri ile daha da arttırılmış ve iskelede alınan vergiler sayesinde belediye ihya olmuştur .

8

İnebolu halkının o günlerde en büyük isteği kazaya bir liman yapılmasıdır. Bu konuda her türlü fedakarlığa hazır olan halk, hükümetten bir çok kez istekte bulunmuş, ancak o yılların sıkıntılı ortamında bu gerçekleştirememiştir.

1) İNEBOLU'NUN SOSYAL YAPISI İÇİNDE TÜRK AHALI

İnebolu halkı sosyal ve içtimai hayat bakımından üç kısımda incelenmektedir.

Birinci kısımda, merkezde yaşayan ve tamamen şehir hayatının hakim olduğu halk grubu vardır. Bunlar sürekli olarak dışarı ile ve de özellikle İstanbul ile bağlantı halinde olduğundan kültürel canlılık içerisinde dirler. İnsanlar sıhhatli ve medeni tarzda evlerde oturmakta ve düzgün bir şive ile konuşmaktadırlar . Halk

9

6. Açıksöz Gazetesi, 13 Nisan 1922, sayı 462.

7. Açıksöz Gazetesi, 13 Nisan 1922, sayı 462.

8. Açıksöz Gazetesi, 13 Nisan 1922, sayı 462.

9. İhsan Ozanoğlu, Kastamonu Kütüğü, İstanbul, 1952, s.144.

kibar, zarif ve yabancılara hürmetkardır. İnebolu'yu bir geçiş noktası ve Anadolu'nun kapısı olarak düşünürsek bu özellik daha da önem arz etmektedir.

Genel örf ve adetlerine bağlı ve vatansever duyguları ile ön plana çıkan İnebolu halkı aynı zamanda, yeniliklere ve çağdaş medeniyetin ölçülerine açıktır. Atatürk'ün Kılık Kıyafet inkılabının ilk adımını burada atması bunun en açık göstergesidir. Yurdumuzun her köşesinde tehlikeli, isyan ve yeniliklere karşı yapılan ayaklanmaların olduğu bir sırada, İnebolu Mustafa Kemal'i bağrına basmış ve kurtuluş mücadelesinde olduğu gibi sosyal ve siyasi mücadelelerde de ona içten desteğini sürdürmüştür.

İnebolu sınırları dahilinde yaşayan bir diğer halk topluluğu, mamur ve zengin görüntüsü ile merkeze yakın köylerde oturmaktadır. Bu köylerin halkının çoğunluğu İstanbul'da ticaret ve mavnacılıkla uğraşır, elde ettikleri gelirlerle köylerini ihya ederlerdi. Çoğunda her türlü imkan bulunan bu köylerde muntazam yollar ve kasabalarda ender görülen mekteplere rastlanmaktadır .

10

Fakat, genellikle sahilde bulunan bu köyler savaş yıllarından sonra eski servet ve refahını kaybetmiş, ekonomik sıkıntı içersine girmişlerdir. Bunun sebebi ise mütarekeden sonra, mavnacılık mesleğini Rumlara kaptırmaları ve ticaretteki etkilerini zayıflatmalarıdır .

11

İnebolu'nun sosyal yapısı içersinde göze çarpan üçüncü halk topluluğu ise merkezden uzak coğrafi şartları ve iktisadi yapısı rahat yaşamaya müsait olmayan köylerde oturmaktadır. Buralarda yaşayan insanlar genellikle dağlardan kestikleri odunların mamul-

10. Açıksöz Gazetesi, 11 Nisan 1922, sayı 460.

11. Açıksöz Gazetesi, 11 Nisan 1922, sayı 460.

lerini pazarda satarak ya da İstanbul ve Zonguldak gibi şehirlere giderek belirli süre çalışmak suretiyle elde ettikleri gelirlerle yaşamışlardır. Bunun dışında günlük ihtiyaçlarını giderecek kadar da toprağı işlemeyi ihmal etmemişlerdir.

İnebolu köylerinin her savaşta olduğu gibi bu mücadelede de göstermiş olduğu fedakarlık dikkate ve övgüye değer. Savaşın bütün yükünü omuzlarında taşıyan İnebolu köylüleri bütün cihana parmak ısırtan milli mücadele zaferinin en önemli mimarıdır .

12
Milli mücadele boyunca cephelelerin silah ve cephane ihtiyacını karşılamak ve İnebolu iskelesinden aldığı malzemeleri Kastamonu'ya kadar taşımak suretiyle vatana hizmet eden İnebolu köylüsü Türkiye Cumhuriyetinin ve bağımsızlığının askeri ve siyasi destekçisi olmuştur.

II) SOSYAL YAPI İÇERSİNDE ERMENİLER

I. Dünya Savaşı yıllarında yaptıkları isyan ve katliamlar neticesinde sürgünlere muhatap olan Ermeni azınlıkları savaşın sonra tekrar eski yaşadıkları yerlere gelmişlerdir. Buralarda, özellikle itilaf Devletlerinin gücüne güvenerek şımarık hareketlerini devam ettirmek istemişlerdir.

Kastamonu ve İnebolu çevresinde yaşayan Ermeniler Taşnak komitesinden Papaz Dacat'ın etrafında toplanarak eski mallarının peşine düşmüşlerdir. Bu arada yer yer tehditkar ve asayiş bozucu tavarlarıyla da dikkat çekmeye çalışmışlardır .

13
Savaşlarda yenildiğimize ve zor durumlara düştüğümüze sevi-

12. Açıksöz Gazetesi, 13 Nisan 1922, sayı 462.

13. Hüsnü Açıksöz, aynı eser, s.7.

nen bu azınlıklar, aldıkları gizli talimatlarla kilise ve okullarda toplanarak, Türk milletine karşı yapacakları fenalık ve politikalarını belirlemişlerdir.

Mütareke sonunda, göç eden Ermenilerin mallarını iade etmek maksadı ile Dahiliye ve Maliye Nezaretlerinin Vilayetlere verdiği emirlerle tasfiye komisyonları kurulmuştur. Ancak Ermeniler, bu komisyonları tavırları ile baskı altında tutmaya çalışmışlardır. Hatta bir seferinde inebolu'da hamallık yapan topal bir Ermeni, pazarda satıcılık yapan Türk köylüsünün elindeki kantarı «Bu kantar benimdir» diyerek almış, köylünün şikayeti komisyon tarafından dinlenmemiştir .

14

Her fırsatta ittihatçıların Ermenilere baskı ve kötülük yaptığını söyleyen ve bunu adete propaganda haline getiren bu azınlıklar yaptıkları toplantı ve eğlencelerde Türklüğü küçük düşürücü hareketlerden çekinmemişlerdi.

O yıllarda Valinin dahi yürüyerek gezdiği yerlerde faytonla gezen Ermeni Papazı Dacat'ın verdiği güvence ile olsa gerek Ermeniler şımarıkça taşkınlıklarını gizlememişler ve Anadolu'nun diğer bölgelerinde olduğu gibi inebolu ve yöresine de sahip çıkmak cüretini göstermişlerdir.

III) SOSYAL YAPI İÇİNDE RUMLAR

a) inebolu'da Rumların Faaliyetleri

inebolu'da yaşayan Rumlar, çevre yörelerde yaşayanlardan daha aktif ve hareketliydi. Bunun temelinde yatan etken ise, inebolu'nun dışa açık konumu, sürekli İstanbul ve Avrupa'ya gidiş

14. Nurettin Peker, aynı eser, s.20.

geliş faaliyetleridir. Buradaki Rumlar yabancı devlet ticaret gemilerinin acenteliğini yapmakta ve dış kaynaklardan direktif almaktadırlar.

1840 yılından beri Rize'den İstanbul'a kadar Karadeniz kıyılarına yayılan ve eski Yunanlılığın kurulmasına çalışan bir Rum zümresi vardır. Amerikalı göçmen Papaz Klamatyos ile arkadaşları o zaman İnebolu'ya gelerek şehre hakim tepede bulunan Geriş manastırında ilk Pontus merkezini kurmuşlar ve kararlar almışlardır . Burada alınan kararlar genellikle Karadeniz bölgesindeki yapacakları eylem ve faaliyetleri içermekte idi.

Özellikle İzmir'in işgalinden sonra hayallerinde büyüttükleri «Panhelenizm» metkuresini gerçekleştirmek amacıyla Anadolu'nun mesud ve müreffeh topraklarında kendilerinin yaşayacaklarını ümit etmişler ve bu ümitlerini gerçekleştirmek için İtilaf Devletlerinin yapacağı yardımlara güvenmişlerdir.

Sahillerde ve memleketin her bucağını baştan başa dolaşan İngiliz zabıt ve gemileri Rum ve Ermenileri kıskırtmış adeta her tarafta Türkler için bir imha planı ortaya koyup ve Rumların ümitlerini boşa çıkarmamışlardır .

İnebolu'da yaşayan Rumlar akıllarının erdiği her türlü fenalığı yapmaktan adeta bir zevk duyuyor ve memleket içinde halk arasında asayiş ve inzibatı ihlal etmek suretiyle karışıklıklar çıkartarak İnebolu'yu da istedikleri gibi İtilaf Devletleri ve Yunan ordusuna işgal ettirmek istiyorlardı . Bölgede çoğunluğu

17

15. Nurettin Peker, 1918-1923, İstiklal Savaşı'nın Vesika ve Resimleri, İnönü, Sakarya, Dumlupınar Zaferlerini Sağlayan İnebolu ve Kastamonu Havalisi Deniz ve Kara Harekatı Hatıraları, Gün Basımevi, İstanbul, 1955, s.16.
16. Açıksöz Gazetesi, 20 Haziran 1923, sayı 809.
17. Açıksöz Gazetesi, 20 Haziran 1923, sayı 809.

ele geçirmek için 1919 yılında Rusya'nın Karadeniz sahillerinden 200.000 Rum'u Trabzon ile Inebolu arasında yerleştirmek istemişler, ancak bu amaçlarına ulaşamamışlardır .

18

Inebolu halkını tahrik ve tedirgin etmek suretiyle amaçlarına daha kolay ulaşmayı düşünen bu Rum hayalperestleri, zaman zaman gençler üzerinde de baskı oluşturmaya çalışmışlardır. Hatta bir seferinde, Inebolu'da hiçbir kimseye borcu olmayan genç bir tüccara, Hellenizm mefkuresiyle kendini şaşırان bir Rum, şu sözleri söylemiştir: «Siz Inebolu'yu da satsanız yine bize borcunuzu ödemeyecek ve bizden kurtulamayacaksınız» . Görüldüğü gibi Rumların

19

asıl gayeleri bölge halkını sindirmek ve kendi politikaları içerisinde eritmektedir.

Anadolu'da yaşayan Rumlar o günlerde sahil ve dahil olmak üzere iki gruba ayrılmış ve sahil Rumlarının ana merkezleri; İzmir, İstanbul ve Samsun olarak belirlenmişti . Inebolu'da yaşayan Rumların en çok yardım aldıkları ve bağlı buldukları yer ise Samsun'da yaşayan Rumlardı. Buradan aldıkları direktiflerle bölgede faaliyetlerde bulunmuşlardır. Onlar sürekli Türk topraklarından ayrılmayı ve kendi mavi beyaz bayrakları altında bir devlet oluşturmayı ve Inebolu'yu da kendi içlerine dahil etmeyi düşünmüşlerdir.

21

b) Inebolu'lu Rumların İngiliz Desteğini Sağlama Çabaları

Anadolu'da yaşayan Rumlar attıkları her adımda mutlaka yanlarında bir himayeci ve destekleyici bulmuşlardır. Bu desteği mil-

18. Açıksöz Gazetesi, 8 Şubat 1919, sayı 33.

19. Açıksöz Gazetesi, 20 Haziran 1923, sayı 809.

20. Açıksöz Gazetesi, 29 Teşrinisani 1921, sayı 347.

21. Açıksöz Gazetesi, 29 Teşrinisani 1921, sayı 347.

li mücadele yıllarında en fazla İngilizler vermiş ve her fırsatta gönderdikleri ajan ve askeri Erkan ile Rum ve Ermenileri güvence altına almışlardır.

İnebolu'da yaşayan Rumların durumları diğerlerinden farklı değildi. Onlar gizli gizli yürüttükleri faaliyetler ile ileride kurmayı düşündükleri Pontus Rum Devleti'ne bağlanmanın hesaplarını yaparken bir taraftan da bölgede yaptıkları istihbaratları İngiliz ve Yunan kuvvetlerine ulaştırmışlardır. Bunlardan birinde 1 Haziran 1921 tarihinde İnebolu iskelesine yanaşan cephane yüklü iki gemiye İstanbul'a haber etmişler ve Boğazdan kalkan iki Yunan zırhlısının bir gün içerisinde İnebolu önlerine gelmesini sağlamışlardır.

İnebolu Rumları, sürekli olarak kendi hayat ve geleceklerini tehlikede göstererek İngilizlerden himaye istemişler ve bölgeye gelen İngiliz yetkililerine, kendilerine kötülük yapıldığını ballandıra ballandıra anlatarak Türklerin elinden kurtarılmalarını söylemişlerdir .

22

c) İngiliz Yüzbaşı Senlich'in İnebolu'yu Ziyareti

Gerçek amaçları, Rum ve Ermenileri Türkler aleyhine kışkırtarak bir anarşi ortamı yaratmak ve bu suretle Türklerin gerçek güçlerine araştırmak olan İngilizler, bu görevi Yüzbaşı Senlich'e vermişlerdir.

Yanında iki İngiliz askeri ve bir Ermeni tercüman ile beraber Anadolu'yu gezen heyet, Kastamonu Vilayetinde incelemelerde bulunmak üzere bölgeye gelmiş ve Mayıs 1919'da İnebolu'ya geçerek

22. Hüsnü Açıksöz, aynı eser, s.10.

burada Rum ve Ermenilerin durumu hakkında araştırma yapmıştır .

23

Bu sırada bir İngiliz Gambotu sanki daha önce randevu verilmişcesine Inebolu önlerine gelmiş ve Rumların ikamet ettiği Patriyos mahallesi sahiline demirlemiştir .

24

Inebolu hükümet konağının üçüncü katında meclis idare salonunda bir toplantı tertip edilmiş ve toplantıya inebolu kaymakamı Türk eşrafları, Rum ve Ermeni kodamanları ve papazları katılmıştır .

25

Toplantıda Yüzbaşı Senlich, Türk vatandaşlarına bol bol öğütler vermiş, Rum ve Ermeniler ile iyi geçinmelerini tavsiye etmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nı örnek göstererek, "Türkiye üzerindeki demirden çemberi biz kaldırdık, tekrar savaşmayı göze alıyorsunuz?" diye sormuştur. Ayrıca İzmir'in işgalini basit bir vaka olarak göstermiş ve Yunanlıların zamanı gelince buraları terk edeceklerini bildirmiştir. Türklerin bu olaya niçin bu kadar öfkelendiklerini anlayamadığını belirtmiştir .

26

Bunun üzerine söz alan inebolu eşrafından bir kişi Türklerin vatan ve toprak sevgisinden bahsederek kimseye verilecek bir karış toprağın bile olmadığını anlatmıştır.

Toplantı aynı günün öğleden sonrası sona ermiş ve Yüzbaşı Senlich iskelede kendisini bekleyen gemiye binerek kazayı terk etmiştir. Rum ve Ermeni ahalide kendileri için meskun olan mahallelere çekilmişlerdir.

d) Vali İbrahim Bey'in Inebolu Rumları Hakkındaki Görüşleri

Mustafa Kemal'in Samsun'a ayak bastığı günlerden beri Kasta-

-
23. Açıksöz Gazetesi, 20 Haziran 1923, sayı 809.
24. Açıksöz Gazetesi, 20 Haziran 1923, sayı 809.
25. Açıksöz Gazetesi, 21 Haziran 1923, sayı 810.
26. Açıksöz Gazetesi, 21 Haziran 1923, sayı 810.

monu'da vali olarak görev yapan İbrahim Bey İngiliz Yüzbaşı ²⁷ Senlich'in İnebolu gezisine katılmış ve bölgede yaşayan Rum ve Ermenilerin serzenişlerinin haklı olmadığını, can ve mal güvenliklerinin garanti altında olduğunu açıklamıştır.

Vali İbrahim Bey bu hususta İngilizlere tam güvence vermiş ve şu sözleri ile bölgede yaşayan Rum ve Ermenileri kınamıştır: «Türklüğün alücenap ve sehavetinden müritlik ve seceatinde en fazla menfaat, refah ve saadet vasıtalarını kendilerine çeken bu riyakar, nankör, adi ve sefil sabık vatandaşlarımız, Türklüğe karşı dahilde bir çok suikastler, fecaatler hazırlamakla meşgul ve Harb-i Umumi galiplerinden gördükleri müzaharatdan dolayı artık her şeyi olup bitmiş kendilerinin sanıyorlardı» .

28

İbrahim Bey bölgedeki Rum ve Ermenilerin tavırlarından rahatsız olduğunu açık açık ifade etmiş ve gerekli tedbirleri alacağını söylemiştir.

B) İNEBOLU'NUN İKTİSADI YAPISI

İnebolu, coğrafi konumu itibarıyla Kastamonu'nun dışarıya açılan yegane kapısı olduğundan, ekonomik açıdan güçlü bir görüntüsü vardır. Kastamonu'ya 90 kilometre mesafede bulunan kazanın doğusunda Abana, batısında Cide, güneyinde Küre ve Azdavay, kuzeyinde Karadeniz ile sınırlıdır.

Kazanın ekonomisi başlıca üç faktör üzerine kuruludur. Bunlar ticaret, tarım ve sanattır. Özellikle ticaret İnebolu ekonomisinin temel direği görünümündedir.

1) TİCARET

Milli Mücadele yıllarında ve öncesinde İstanbul yolunun ka-

27. Kamil Erdeha, Vilayetler ve Valilikler, İstanbul, 1975, s.210

28. Açıksöz Gazetesi, 20 Haziran 1923, sayı 809

panması sebebiyle gerek komisyonculuk ve gerekse doğrudan doğruya ticaret yapmak suretiyle bölge halkı büyük gelirler elde etmiştir .

29

Orta Anadolunun ticaret eşyasının büyük kısmı İnebolu yoluyla taşınmış ve İnebolu iskelesi önemli bir ithalat merkezi durumuna gelmiştir. Fakat ihracat işlerinde aynı hareketlilik ve canlılık görülmemiştir.

Kazanın başlıca üretim ve ticari kaynakları meyva, kereste ve yumurtadır. Meyvalardan en fazla elma üretilmektedir. 1921 senesi itibarı ile sadece elma ihracatından 1 milyon liraya yakın para elde edilmiştir . Kazada erik, kiraz vb. gibi meyvalarda yetiştirilmekte ise de sadece halkın kendi ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

30

Kereste ticareti yoğun olarak İstanbul ile yapılmaktadır. Kazada bir çok hızar bulunmakta ve burada yapılan keresteler iç pazarlarda rağbet görmektedir. Ancak 1921 senesinde İstanbul tüccarlarının işlerinin iyi gitmemesi nedeniyle alımları durdurmaları, İnebolu esnafını zor durumda bırakmış ve kazada kereste stokları oluşmuştur.

Yumurta ihracatı ile İnebolu halkı önemli kazanç elde etmiştir. Aylık ortalama 50 bin liraya yakın para yumurta satışından kazanılmıştır.

İnebolu Çarşısı, hemen her çeşit mal satabilen bir pazar yeri ve panayır görüntüsündedir. Çarşı daima hareketlidir. Parekencilik, toptancılık, komisyonculuk, ardiyecilik, anbarcılık ve her türlü meşru kazanç yollarının bulunduğu merkezdir .

31

29. Açıksöz Gazetesi, 11 Nisan 1922, sayı 460.

30. Açıksöz Gazetesi, 11 Nisan 1922, sayı 460.

31. İhsan Ozanoğlu, Kastamonu Kütüğü, İstanbul, 1952, s.142

İnebolu'da Marmara, Ege ve Akdenize yelken açıp ticaretle uğraşmayı hedefleyen ve bu şekilde hayatlarını devam ettiren yüzlerce denizci yetişmiştir.

Yarbaşı mevkiinde gidecekleri yolculuğun son hazırlıklarını yaparak reisleri komutasında gemilerine yükledikleri ticari eşyayı sararlar ve mevsim boyu sürecek olan bu uzun yolculuğun ilk adımını atarlardı.

Kastamonu vilayetinin tek ihrac iskelesi olmasından dolayı, çevredeki tüm vilayet ve köylerin emtiası buraya gelmekte ve bu iskeleden gemilerle taşınmaktadır .

32

Dışarıdan gelen gemilerin boşaltılması işlerinde de hassas davranan İnebolu'lu mavnacılar, gelen malları itina ile karaya çıkartırlar ve tüccara teslim ederlerdi. Karadeniz'in fırtınalı günlerinde dahi mücadelelerini bırakmayan bu gözüpek denizciler, bölgenin sürekli hareketli olmasını sağlamış ve İnebolu'yu gemicilerin tercih ettikleri güvenli bir iskele haline getirmişlerdir.

Aslı İtalyancadan gelen Heyamola gemicilerin yelken açarken ve kürek çekerken gayrete gelmeleri, ayrıca denizin ve havanın iyi olması için söyledikleri marş ve dileyiştir.

Heyamola ile yola çıkan İnebolu'lu denizciler inançlı, beraber, liderlik vasfı, özlem, birleşme ve dayanışma, bir bayrak altında toplanma, devlet saygınlığı gibi vasıfları taşıyarak ve bütün zor şartlara göğüs gererek başarmayı hedeflemiştir.

Geminin Reisi gür sesiyle «Bismillahla başlayalım» emrini verir. Bunu tayfaların Helesa Yessa (kolay gelsin) yakarışları

32. İhsan Ozanoğlu, aynı eser, s.142.

izler. Reis biz bu işi işleyelim derken, tayfalar yine yakarırlar. Hem çalışırlar, hem gemilerini anlatırlar. Seferlerine gidişte ve dönüşte sürekli olarak heyamola marşı ile güçlü kalan inebolu'lu denizcilerin adeta kendilerine parola olarak seçtikleri bu marş sonraları yörenin folklor ekibi eşliğinde oynanarak gelecek kuşaklara aktarılmıştır.

II) TARIM

Toprağın sarp ve tarıma elverişli olmadığı inebolu'da üretilen mısır, buğday, arpa, darı gibi hububatlar ancak dahili ihtiyaca cevap vermektedir. Yağmurun bol olduğu yıllarda bile, ekilen mısırlar köylüyü bir sene boyunca beslemeye yetmemiştir. Toprağın bu derece kısır olmasına rağmen, bu havalide işlenmeyen bir avuç toprak parçası yoktur. O günlerin koşullarında ilkel yöntemlerle yapılan tarımsal faaliyetler bölgeyi kalkındırmaya yetmese de ihtiyaçlarına cevap vermiştir.

Inebolu'da yetişen en önemli tarım ürünlerinden biri de patatestir. Yılda ortalama 3 milyon kilogram patates kaza dışına satılmış ve önemli gelir elde edilmiştir. Bunun dışında kenten, kendir üretimi bölge ihtiyacını karşılamaktadır. Hayvancılık tarımsal faaliyetlerle birlikte yürütülmekte ve yine bölgesel ihtiyaçları karşılamaya yönelik olduğu görülmektedir.

Milli mücadele sonrasında Kastamonu'da görev yapan Vali Fatih Bey, inebolu'daki tarımsal faaliyetleri yakından takip etmiş ve kaza ekonomisinde katkıda bulunacak çalışmalar yapmıştır.

33. inebolu İlçe Yıllığı, 1987.

34. Doğrusöz Gazetesi, 29 Haziran 1937, sayı 12.

35. Açıksöz Gazetesi, 13 Nisan 1922, sayı 462.

Özellikle zeytin ve fındık yetiştirmek maksadı ile kurduğu geniş bahçeler daha sonraki yıllarda halka önemli kazançlar sağlamıştır .

36

III) EL SANATLARI

İnebolu ve köylerinde mahalli ihtiyaçdan doğan bir el sanatı faaliyeti vardır. Bunlardan en fazla göze çarpanı dokuma, ağaç, taş ve demir işleridir. Marangozluk, mobilyacılık ve doğramacılık ağaç sanatının en önemli kollarıdır. Denizcilik faaliyetlerinin yoğun olduğu kazada kayık ve yelken imalatı da önemli bir yer tutmaktadır.

Keten ve pamuk dokumacılığı ve bezir yağı imalatı İnebolu'da mahalli ihtiyaçları karşılamakta ve diğer ilçelere göre daha fazla üretilmektedir.

Balıkçılık, demircilik, dökmeçilik ve taşçılık İnebolu'nun diğer sanat kollarıdır. Ancak bu sanat kolları zaman içerisinde etkinliğini kaybetmiş ve ortadan kalkmıştır.

Bu iktisadi görüntü içerisinde bulunan kazada yüzseksen dükkan, beş han, oniki fırın, yedi değirmen ve iki bezirhane vardır .³⁷ Her hafta düzenli olarak kurulan pazara, Ayancık, Devrekani, Küre, Çatalzeytin nahiyelerinden köylüler akın akın gelerek bir haftalık ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Sadece bir pazar sırasında 5 bin liraya yakın para toplanmaktadır .

38

İnebolu halkı, o yıllarda yaptıkları tarımsal ve ticari faaliyetlerle refaha ulaşamayınca, bir araya gelerek kazada bir işbirlik fabrikası kurmaya karar vermişlerdir. Kastamonu Valisi Fa-

36. Açıksöz Gazetesi, 19 Teşrinisani 1923, sayı 929.

37. Açıksöz Gazetesi, aynı sayı

38. Açıksöz Gazetesi, aynı sayı

tin Bey'inde desteğini alan inebolu'lular Ziraat M¼d¼r¼ Fuad Bey-
in gayretleri ile Almanya'dan sipariş ettikleri aletler gelene
kadar ellerindekiler ile yetinmek suretiyle ¼retime başlamışlar-
dır . Ayrıca kazada bir de dokumacılık ¼zerine bir şirket kura-
39
rak bu alanda fabrika kurma girişiminde bulunmuşlardır.

İ K İ N C İ B Ö L Ü M

MİLLİ MÜCADELE YILLARINDA SİLAH VE CEPHANE SEVKİYATINDA İNEBOLU

Bilindiği gibi Mondros Ateşkes Anlaşmasına göre Türk ordusu terhis edilmiş ve elindeki silah ve cephane sınırlandırılmıştır. Ancak bu şartlara aldırış etmeyen Türk ordusu silah ve cephanelerini depolarda ve anbarlarda muhafaza ederek gerektiğinde gizlice buralardan harcama yoluna gitmiştir.

Anadolu'daki işgal sınırları genişledikçe cephelerdeki silah ve cephane ihtiyacı da o kadar fazlalaşmıştı. Artık bu iş için özel çabalar harcanması gerekiyordu. Çünkü Anadolu'da ne bir silah ve cephane fabrikası ne de eldeki silahları seri bir şekilde onaracak tecrübeli kadrolar vardı. Düşmanın, Türk ordusunun bu durumdan haberdar olması onların moral ve maneviyatını da yükseltmekte ve Türk milleti üzerindeki baskıları arttırmakta idi.

O günlerin silah ve mühimmat durumu hakkında şu telgraf açıklayıcı bilgi vermektedir.

«Kastamonu Mıntıka Kumandanlığı -Şifreli Tel-

inebolu Şube Riyasetine

4 Mart 1920, Sinop karbekçilerine verilen tüfekler için talep edilecek miktar Rus fişenginin mezkur şube riyasetinden talep ve işarı üzerine itası ve imbası.

7 Mart 1920

Fırka 14 Kalem K.Osman»

1

-
1. Nurettin Peker, 1918-1923 İstiklal Savaşının Vesika ve Resimleri, İnönü, Sakarya, Dumlupınar zaferlerini sağlayan inebolu ve Kastamonu Havalisi Deniz ve Kara Harekatı Hatıraları, Gün Basımevi, İstanbul, 1955, s.152.

«Sinop Şube Riyasetine - Şifre

Size gayri muaddel Rus ve Şnayder fişenginin lüzumu yoktur. Elimizdeki silahlar Almandır. Şubeniz deppoyunda hayli Alman yani muaddel Rus fişengi vardır. bunlar nereye sevk edilmişse oradan aldirmek üzere iş'ar buyrulması mecburdur.

13 Mart 1920

Kumandan Osman»

2

Görüldüğü gibi düşmanla mücadele etmek için elde bulunan silahlar o kadar eski ve azdı ki kullanılacak fişek ve mermilerin hesabı yapılıyordu. Bu durumda yapılacak en önemli iş, ulusal mücadeleye destek olacak ve Türk ordusunu silah ve malzeme bakımından destekleyecek bir dış devletle münasebet kurmaktır. Mustafa Kemal ve arkadaşları, durum değerlendirmesi yaptıktan sonra bu konuda, Sovyet Rusya ile diyaloga girmeye karar vermişler ve her iki ülke arasında görüşmeler başlatmışlardır.

Cephelerdeki silah ve cephane ihtiyacı bazı bölgelerimizi hareketlendirmişti. Bu bölgelerin başında stratejik önemi olan ve Ankara bağlantısını en kestirme olarak sağlayan inebolu kazası gelmekte idi. inebolu bu önemini ve taşıdığı yükümlülüğü ilk günlerde fark etmiş ve sevkiyat işlerinde cephelerin ümit kaynağı olmuştur.

A) DENİZDEKİ FAALİYETLER

«Kurtuluş Savaşı'mız, Samsun iskelesinde Karadeniz kıyılarında başlar, izmir rıhtımında Egede biter. Yani o başında ve sonunda denize dayanır» .

3

Dört yıl süren istiklal Savaşı sırasında, milli hükümetin Deniz Kuvvetlerinin başlıca hizmeti Karadenizde olmuş ve Batı

2. Nurettin Peker, aynı eser, s.152.

3. Cevat Ülmen, Kurtuluş Savaşı'nda Karadeniz, İstanbul, 1943, s.1

cephesini her bakımdan beslemiştir. Kara Kuvvetlerimizin silah ve cephane ihtiyacı, işgalden uzak duran Karadeniz sahilindeki şehir ve kasabalarımızdan gelen fedakarane yardımlar ile sağlanmıştıdır.

Batı cephesinde yaşanan zafer günlerinin önünde ve ardında mutlaka Karadeniz sahillerinin gizli ve ihtişamlı mücadeleleri yer almış bu bölgelerimiz istiklal Savaşı'mızın kaderini belirlemiştir.

Inebolu, bu kader mücadelesinde kilit noktası olmuş, Anadolu'ya geçişin ve özgürlüğe atılan ilk adımların kapısı deniz ile karayı buluşturan bir imdat freni görüntüsü vermiştir.

1) İNEBOLU YOLU ÜZERİNDEN YAPILACAK RUS YARDIMINI SAĞLAMA ÇABALARI

23 Nisan 1920'de Ankara'da T.B.M.M. açılmış ve 11 bakandan oluşan bir meclis hükümeti kurulmuştur. Bu hükümetin Dışişleri Bakanlığına Bekir Sami Bey getirilmiş ve dış dünya ile bağlantı kurmanın yolları aranmaya başlanmıştır.

Gerek iç gerekse dış durumu bakımından büyük sıkıntılar içersinde olan ve maddi imkansızlıklardan dolayı çaresiz kalan Ankara hükümetinin ilk yaptığı işlerden birisi, kendisine ulusal mücadelede gerekli dış desteği sağlayabilecek bir devletle temas kurmak olmuştur. O günlerin şartları altında ortak çıkarları bulunan ve Bolşevik ihtilalinden dolayı Avrupa ile arası iyice açılan Rusya'nın desteğini sağlamak en doğru yol olacaktır. Bir yandan yeni kurulan hükümetin diplomatik alanda tanınması, diğer yandan Türk milletinin yalnızlıktan kurtularak bir devletin desteğinin sağlanması ihtiyacı, Sovyet Rusya ile temasa geçmeyi zo-

runlu hale getirmiştir .

⁴
Nitekim T.B.M.M.nin açılmasından üç gün sonra, Sovyetlerle ilk resmi ilişkilerin başlangıcı sayılabilecek bir mektupla başvurulmuştur. Mustafa Kemal'in 26 Nisan 1920 tarihli mektubu Rusya devlet başkanı Lenin'e gönderilmiş , askeri malzeme ve ekonomik bakımdan yardımlarını talep etmiştir.⁵

Profesör Jachke'nin de dediği gibi «200 sene süren bir harpten sonra Ruslarla anlaşmak fikri, Mustafa Kemal için ihtilalci bir fikirdir» .

⁶
Sovyetler Birliği, Mustafa Kemal'in bu mektubuna Hariciye Komiseri Çiçerin vasıtasıyla 2 Haziran 1920 tarihli mektubu ile cevap vermiş, her iki devleti de tehdit eden Avrupa Emperyalizmine karşı birlikte hareket etmeleri gerektiğinin ilk sinyallerini vermiştir.

Her iki devlet arasında yapılan resmi yazışmalardan sonra, 11 Mayıs 1920 tarihinde ilk resmi heyet Moskova'ya gitti. Bekir Sami Bey'in başkanlığındaki heyette, iktisad Vekili Yusuf Kemal Bey (Tengirşek), Doktor Miralay İbrahim Tali (Öngören), Lazistan Mebusu Osman, Erkanı Harbiye Kaymakamı Seyfi Bey (General Seyfi Düzgören) ler vardır . Bu heyetin temel görevi Rusya ile başlatılan görüşmelere resmîyet kazandırmak ve sağlanacak yardımların bir an önce yurda getirilme yollarını aramaktı.⁷

4. Fahir Armanoğlu, Siyasi Tarih Ankara, Sevinç Matbaası, 1964, s.631.
5. T.C.Dışişleri Bakanlığı Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl, Kurtuluş Savaşı-mız (1919-1922) Ankara, 1973, s.63.
6. Şevket Süreyya Aydemir, Tek Adam Mustafa Kemal (1919-1922), cilt II, 10.baskı, İstanbul, 1986, s.397.
7. T.C.Dışişleri Bakanlığı Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl, Kurtuluş Savaşı-mız (1919-1922) Ankara, 1973, s.63.

a) Rusya ile Yapılan ilk Görüşme ve Olumlu Sonuçları

Bekir Sami Bey'in başkanlığındaki Türk Heyeti 13 Ağustosta Sovyet Hariciye Komiseri Çiçerin tarafından kabul edilmiş, ancak bu görüşmede Brestlitowsk Antlaşması ve Ermenistan sorunu üzerinde durulmuştur .

8

Türk hükümetinin istekleri bir liste halinde silah ve mühimmat komisyonuna verilmiş fakat henüz cevap alınamamıştır. Oysa, Rusya daha Sivas Kongresinin toplandığı günlerde Halil Paşa vasıtasıyla başlayan diyalogda her türlü imkansızlığa rağmen silah ve malzeme yardımı yapmayı taahhüd etmişti.⁹

Rusya'dan çeşitli listeler ile şu yardımlar talep edilmişti. «100.000 tüfek, 300 mitralyöz, her tüfeğe 10.000 ve her mitralyöze 100.000 mermi ve mermileriyle 60 obüs topu, Bakü'deki 13 İngiliz topu, 100 cebel topu, 100.000 mermi, 5 Uçaksavar batarya, ayrıca Alman tüfek ve cephanesi, 5.000 kılıç, 100.000 bomba, imalat-ı harbiye, telsiz, sarafhane ve kumaş imalathaneleri tesisleri, kablolar, benzin vs.»

10

Yapılan görüşmeler neticesinde bir dostluk muahedesi projesi hazırlanmış ve her iki devletin delegeleri tarafından 24 Ağustosta parafe edilmiştir .

11

Bu dostluk antlaşması çerçevesinde Rusya'nın ilk etapta kısmi de olsa desteği sağlanmış ve yardımlar yavaş yavaş Karadeniz üzerinden akmaya başlamıştır. Ancak ne var ki Rusya'nın da Türk Devleti'nden kabul edilemez bir takım istekleri olmuş ve Van, Bit-

8. T.C.Dışişleri Bakanlığı Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, aynı eser, s.69.

9. Şevket Süreyya Aydemir, aynı eser, s.410.

10. Şevket Süreyya Aydemir, aynı eser, s.411.

11. T.C.Dışişleri Bakanlığı Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, aynı eser, s.70.

lis ve Muş illerinin Ermenistana verilmesini talep etmiştir. Bu isteklerin red edilmesi üzerine bir süre antlaşma imzalanamamış daha sonra bu isteklerinden vazgeçmişlerdir.

Ermenilerle 3 Aralık 1920 tarihinde yapılan Gümrü Antlaşmasından sonra Doğu Anadoludaki sorun halledilince, Rusya'dan Anadolu'ya daha fazla silah ve cephane akmaya başlamıştır.

b) Moskova Antlaşması

I.inönü Muharebesinde Türk ordusunun elde etmiş olduğu zaferden sonra Rusya'nın yeni kurulan Türk hükümetine olan bakış açısı değişmiş ve Anadolu'daki mücadeleyi yakından destekleme kararı vermişlerdir.

Rusya hükümeti daha önce Ermeniler için belirttiği Doğu Anadolu'daki Van, Muş ve Bitlis illerinden vazgeçme kararı almış ve M.Budu Medivani'yi Ankara'ya elçi olarak göndermiştir.

Bir müddet sonra da T.B.M.M. hükümeti adına Moskova'ya bir heyet gönderilmiş ve iktisad vekili Yusuf Kemal Bey'in başkanlığındaki bu heyet de, Maarif Vekili Rıza Nur Bey ve Moskova'ya elçi olarak tayin olunan Ali Fuad Paşa'da görev almıştır. Heyet 19 Şubat 1921 tarihinde Moskova'ya varmıştır .

12
iki taraf arasında 26 Şubat 1921'de başlayan görüşmeler çok çetin geçmiş, 16 Mart 1921'de anlaşma imzalanmıştır. Buna göre para, silah ve savaş malzemesi bakımından yapılacak yardımın Sovyet Hariciye Komiseri ile Türk Büyükelçisi arasında gizlice yapılacak mektuplaşma ile tespit edileceği ve bu mektupların anlaşmanın bir parçası olacağı kabul edilmiştir .

13

12. Ali Fuad Cebesoy, «Moskova Hatıraları (21 Kasım 1920-2 Haziran 1922) Vatan Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş., İstanbul, 1955, s.118.

13. Ali Fuad Cebesoy, aynı eser, s.147.

Kısa süre içersinde birkaç taksitle ödenmek suretiyle on milyon altın ruble ve iki fırkayı tamamıyla silahlandırabilecek miktarda tüfek, süngü ve koşum hayvanatı temin edilmiştir .

14

II) RUS YARDIMI VE İLK DENİZ SEVKİYATI

Daha önce belirttiğim gibi; cephelerimizin silah ihtiyacının bir kısmı İstanbul'dan gizlice kaçırılan silahlarla sağlanıyordu. Ancak bu silahlar günden güne büyüyen Anadolu ordusunu beslemeye yetmiyordu.

Cephelerin silah ihtiyacını karşılamak maksadı ile Rusya'dan sağlanan yardımlar 24 Temmuz-24 Ağustos 1920 tarihleri arasında yapılan antlaşmalar neticesinde Anadolu'ya gelmeye başlamıştır .

16

Kafkasya yolu açılincaya kadar; Sovyet silah, cephane ve para yardımı toplama ve transit merkezi Rostov'dan, Karadeniz kıyısındaki Tuapse'ye yöneltilmiş ve buradan Lazistan Mebusu Osman Bey nezaretinde motor ve vapurlarla Trabzon'a, oradan da İnebolu'ya gönderilmiştir .

17

İstiklal Savaşı'ndaki deniz hareketinin bel kemiği ve yapılan deniz nakliyatının beyni Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığıdır. Ancak ilk deniz nakliyatının başladığı günlerde henüz bu kumandanlık kurulmamış, nakliyat işleri Trabzon'daki 3.Kafkas Tümeni tarafından yürütülmüştür . İnebolu yolu ile yapılan taşıma

18

işleri de bu kumandanlığın denetimi altına alınmıştır.

14. Ali Fuad Cebesoy, aynı eser, s.147.

16. Tevfik Bıyıklıoğlu, Atatürk Anadolu'da (1919-1921), Ankara 1981, s.153.

17. Tevfik Bıyıklıoğlu, aynı eser, s.154.

18. Emrullah Nutku, İstiklal Savaşı'nda Denizciler, «Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı» Yakın Tarihimiz, Cilt 2, İstanbul, 1962, s.149.

a) Karadeniz'de Silah Sevkiyatının Yapılma Şekli

Her türlü destekten uzak, sadece kahraman ve vatansever Karadeniz insanının yiğitçe çabalarına dayanan bu nakliyat Bahriye Kumandanlıklarımız tarafından kontrol edilmiştir.

Rusya 'ya ait Batum, Tuapse ve Novrosiski limanlarından yüklenen malzemeler öncelikle Trabzon'a getirilmiş, buradan batı cephesine en yakın noktalar olan, Inebolu ve Akçakoca çevresine nakledilmiştir .

19

Yunan deniz kuvvetleri, bölgedeki faaliyetlerine arttırınca nakliye işleri, kiralanmış halk kayıkları ve motorları ile yapılmış, düşman tehlikesi belirince kayıklar karaya çekilerek, malzemeler kurtarılmıştır .

20

Gemiler sürekli olarak kıyı seyri yapmışlar ve düşman eline geçmemek için gerekirse gemiyi batırma talimatı almışlardır. Gemiler geçtikleri her limana uğrayıp liman reislerinden hem hava durumunu, hem de düşman donanmasının bölgedeki faaliyetlerini öğrenmişlerdir .

21

b) Trabzon - Inebolu Arasında İlk Taşıma

Karadenizde silah sevkiyatı yapan nakliye gemilerimiz, bütün seferleri boyunca, silahlı bir destek görmeden, müstahkem bir üsse dayanmadan, onarım yapılmadan güç şartlar altında çalışmışlardır .

22

Karadeniz'in azgın dalgaları ile boğuşarak Trabzon-Inebolu

19. Türk İstiklal Harbi, «Deniz Cephesi ve Hava Harekatı», Cilt V, s.38.
20. Aynı eser, s.39.
21. Emrullah Nutku, «İlk Deniz Nakliyatı» Yakın Tarihimiz, cilt II İstanbul, 1962, s.188.
22. Türk İstiklal Harbi, «Deniz Cephesi ve Kara Harekatı», cilt V, s.38.

arasındaki ilk taşıma işi ve yapılan yardımı 17 Kasım 1920 tarih ve 2323 sayılı telgraftan öğrenmekteyiz.

«Şifreli Telgraf-Trabzon
İnebolu Mevki Kumandanlığına

28 Ağustos 1920 tarihinde 1 numaralı askeri motorla, 174 sandık Osmanlı piyade ve 40 sandık seri sahra mermisi gönderilmiştir.

Mezkur cephanenin kısmı küllisi teslim edilmediği ve keyfiyetin tahkiki Müdaafayı Milliye Vekaletinden emrolunuyor. 6.11.1920 tarih ve 2226 numara ile İnebolu Mevki Kumandanlığından sorulmuştu. Cephanenin Kaza Kaymakamı ve Şubeden iskeleye gelen iki zabıt muvacehesinde teslim edildiği mezkur zevat tarafından tamamen teslim alındığı ifade edilerek motorun avdet ettiğini kuyudat söylüyor. İş bu cephanenin tamamen teslim alınıp alınmadığının süratle iş'arı ve badema gönderilecek cephaneye mukabil mazbatasının irsal buyrulması mütemenadır. İnebolu kazasına ve Mevki Kumandanlığına yazıldı.

Trabzon 3.cü Fırka Kumandanı
Nuri»

23

1920 yılında, Kafkas Tümeni emrinde ve Trabzon Liman Reisliğine bağlı olarak yapılan bu ilk deniz nakliyatı teşebbüsünde, milli davadan uzak bazı soysuzlar, silahların bir kısmını çalarak bölgedeki Pontus eşkiyasına satmışlardır . Bunun üzerine sivil taşımacılığın, askeri makamlara devredilmesi gereği ortaya çıkmış ve 25 Ekim 1920 tarihinde Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı kurulmuştur .

25

c) Deniz Sevkiyatında Telsiz İstasyonu ve İnebolu
Telgrafhanesi

Karadeniz'de yapılan deniz nakliyatının başarısında, Hopa'dan Kefken'e kadar uzanan işaret ve gözetleme istasyonlarının ve bunların bağlı buldukları liman reisliklerinin çalışmaları ve raporlarını ilgili makamlara düzenli olarak ulaştıran telsiz ve telgraf hizmetlerinin rolü çok büyüktür.

23. Nurettin Peker, aynı eser, s.241.

24. Cevat Ülmen, Kurtuluş Savaşı'nda Karadeniz, İstanbul, 1943, s.1

25. Emrullah Nutku, «Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı»
Yakın Tarihimiz, cilt II, İstanbul, 1962, s.149.

I.Dünya Savaşı sırasında Doğu Karadeniz'deki Deniz Kuvvetleri ile İstanbul'un bağlantısını sağlayan Sinop'taki 2,5 kilovatlık telsiz istasyonu Mayıs 1921 tarihinde Kastamonu'ya nakledilmiş ve bu istasyon batı cephesinin bir ikmal merkezi olan Kastamonu'nun haberleşmesini ve Rusya ile yapılan irtibatı sağlamıştır .

26
İnebolu Telgrafhanesinin de İstiklal Savaşı'ndaki yeri çok önemlidir. İskeleyle çıkarılan silah ve cephane bu telgrafhane sayesinde anında Kastamonu Havalisi Komutanlığına bildirilmiş ve gerekli talimatlar bu teşkilat sayesinde ulaştırılmıştır .

27
İnebolu Telgrafçıları Heyet-i Temsiliye'nin kararlarını her tarafa duyurmak ve Kuva-yı Milliye hareketinin yayılmasını sağlamak üzere çalışmışlar hatta İnebolu telgrafçıları başta; Telgraf Müdürü İbrahim Ethem, Muhabere Memuru Fahri Apti olmak üzere, Nemrut Mustafa Paşa Divan-ı Harbinde gıyaben ölüme mahkum edilmişlerdir .

28
İnebolu Telgrafçıları, Trabzon ve Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı ile sürekli irtibat halinde olmuşlar, oradan aldıkları mesajları ve sevkiyat durumunu derhal Kastamonu Havalisi Komutanlığına aktarmışlardır .

29

-
26. Türk İstiklal Harbi, «Deniz Cephesi ve Hava Harekatı», cilt V, s.33.
27. Rahmi Çiçek, Milli Mücadelede Kastamonu, Ankara Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnk.T.Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1991, s.175.
28. Nurettin Peker, aynı eser, s.246.
29. Nurettin Peker, aynı eser, s.241.

III) SİLAH VE CEPHANE SEVKİYATINDA İNEBOLU İSKELESİ

a) inebolu iskelesine Yapılan ilk Sevkiyat

«23 Eylül 1920 günü Erkan-ı Harbiye Umumiye Reisi ismet imzası ile Vali Vekili ve Fırka Kumandanı Rüştü Bey'e gelen şifreli telde nakliye ücreti olarak Osman Bey'e 10.000 lira gönderilmesi için Maliye Vekaletinden Trabzon defterdarlığına emir verildiği ve gelecek silahların Garp cephesine alınacağı, doğruca inebolu'ya gönderilmesi ve bu suretle inebolu Nakliyatının tecrübe edilmesi ve bildirilmesi emrolunmakta idi» .

30
Bu şifreli telgraftan da anlaşıldığı üzere doğudan gelecek malzemelerin sevkinde en fazla üzerinde durulan merkez inebolu'dur. Öncelikle inebolu'nun mevki olarak önemli bir noktada bulunması, batı cephesine giden en kestirme yolun buradan başlaması o tarihlerde tüm komutanlıkların dikkatini inebolu'ya çevirmiştir.

28 Ağustos 1920 tarihinde inebolu limanına gelen ilk yardım motoru derhal kontrol altına alınarak malzemeler çok seri bir şekilde tehlikeden uzak noktalara taşınmış ve böylece inebolu, tarihi görevinin ilkini başarı ile sonuçlandırmıştır.

b) 1920 Yılında Gelen Silah ve Cephane

inebolu'ya yapılan ilk sevkiyatların başarıya ulaşması, gönderilen motorların yerlerine varması, malzemenin noksansız olarak teslim edilmesi bölgenin önemini daha da arttırmıştı. Artık sıra büyük gemilerle nakliyata gelmişti. Rusumat 4 nolu gemi Rusya'dan yüklediği malzemeleri, «Garba sefer yapan gemiler için hazırlanan

30. Nurettin Peker, aynı eser, s.242.

31. Nurettin Peker, aynı eser, s.241.

talimat» geriği direk inebolu'ya götürmüştür .

32

Aralık 1920 tarihine kadar Rusya'dan ve dolaylı olarak da Trabzon'dan inebolu'ya aktarılan silah ve malzemelerin listesi aşağıdaki gibidir.

<u>«Tüfek</u>	<u>Kasatura</u>	<u>Cephane</u>	<u>Tarihi</u>	<u>Vasıtaları</u>
184	192	422	22 Eylül 1920	Rusya'dan ilk motorla
315	315	299	25 Eylül 1920	Hayrettin motoru ile
191	191	59	27 Eylül 1920	Şükran motoru ile
205	205	30	1 Ekim 1920	Yıldız motoru ile
858	1108	727	1 Ekim 1920	Mebruke motoru ile
564	584	494	20 Ekim 1920	Gazal motoru ile
632	615	1185	4 Ekim 1920	4 Nolu Rusumat motoru
438	478	412	1 Aralık 1920	4 Nolu Rusumat motoru»

33

c) 1 Haziran 1921 Tarihinde inebolu iskelesi

Inebolu iskelesi yaklaşık iki yıldan beri sürekli hareket halinde idi. Bazen, Rusya ve İstanbul'dan yapılan nakliyat aynı gün inebolu'da buluşmuş ve kazada büyük telaş ve hareketlilik yaşanmıştır. Çünkü, Yunan gemileri sürekli olarak sahili tarıyor ve kontrol ediyordu. Yöre halkı bunu bildiği için de bir an önce cephaneleri sahilden uzaklaştırma mücadelesi vermiştir.

1 Haziran 1921 günü Rusya'dan gelen Bahricedit ve Ümit vapurları 300 tonluk mühimmat ile sahile yanaştı. Bahri Cedit vapuru gece boşaltılmış , Ümit vapurunun depolarının da bir an önce boşaltılması gereği ortaya çıkmıştı. Çünkü, inebolu istihbarat Zabitliği, Yunan zırhlılarının boğazdan çıktığını ve son mil ile inebolu istikametine gelmekte olduğunu haber almış ve bu haberini dellallar vasıtası ile halka haber vermiştir.

Fedakar inebolu halkı; genci, ihtiyarı, piyade, denk, kütük

32. Emrullah Nutku, «İlk Deniz Sevkiyatı» Yakın Tarihimiz, cilt II İstanbul, 1962, s.188.
33. Nurettin Peker, aynı eser, s.243.
34. İsmail Habip, «İnebolu ve Kayıkçıları» Cumhuriyet Gazetesi, 16 Kasım 1936.

(kayık çeşitleri) gibi tüm kayıkları yüzdürmüş ve Ümit vapurunun etrafını sararak geminin ambarlarını boşaltıp cephaneyi karaya çıkarmışlardır. O gün inebolu'daki tüm depolar, mağazalar ve arsalar dolmuş geri kalanı ise ikiçay tepesine çıkarılmıştır .

35

Her iki vapurdan çıkarılan silah ve cephanenin listesi aşağıdaki gibidir (Genel Kurmay Başkanlığı, Deniz Cephesi 946 şube, 9 istiklal Harbi Kaydında).

«Ümit Vapuru:

24 Adet Makinalı Tüfek
2.593 Adet Cephane Sandığı
2.260 Tüfek

Bahriyedit Vapuru:

3.000 Top güllesi
143 Makinalı Tüfek cephanesi
45 Makinalı Tüfek
2.614 Cephane Sandığı
4.840 Tüfek »

36

Gemilerin boşaltılmasından hemen sonra, haber verilen Yunan zırhlıları inebolu önlerine geldiler, ancak bir şey elde edemeden kısa süreli uzaklaşmak zorunda kaldılar.

d) inebolu'ya Gelen Malzemelerin Depolara Sevki

Karadeniz'de son derece gizli yapılan silah ve cephane nakliyatı zaman zaman düşman gemilerinin dikkatini çekmiş, böyle durumlarda bölgeyi abluka altına almışlardır.

inebolu iskelesinde yaşanan hareketlilik, gerek bölgedeki Rumların ajanlık faaliyetleri ve gerekse düşman gemilerinin takibi neticesinde ortaya çıkmıştır.

35. İsmail Habip, «inebolu ve Kayıkçıları», Cumhuriyet Gazetesi, 16 Kasım 1936.

36. Nurettin Peker, aynı eser, s.328.

Bu durumda, Rusya ve Trabzon'dan inebolu Askerlik Şubesi ve Ešliha Mühimmat komisyonunca gönderilen malzemeler, Irkap ve ih-
raç Kumandanlığınca çıkarılmış ve komisyonun gözetimi altında
Nokta komutanlığının emrindeki mağazalara taşınmıştır .

37

Kasabadaki depoların dolması ile birlikte bu kez ikiçay mev-
kiindeki depolara nakliyat başlamış ve bu depolar Mevki Kumandan-
lığınca emniyet altına alınmıştır. Depolardaki silahlar uzun bir
süre bekletilmeden anında Kastamonu yoluyla cepheye sevk edilmiş-
tir.

IV) İSTANBUL'DAN İNEBOLU'YA YAPILAN SEVKİYAT

İstanbul'un, Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra sürekli
olarak işgal güçleri tarafından denetim altında tutulması, Anado-
lu'ya destek olacak vatanseverlerin faaliyetlerine engel oluyor-
du. Bu durumda izlenecek tek yol gizli ve kaçak yollardan Anado-
lu'ya ulaşmak olmuştur.

Deniz nakliyatında, İstanbul-Karadeniz bağlantısında oldukça
zor günler yaşanmıştır. Bu nakliyat sivil motorlar, Seyr-i Se-
tain idaresi vapurları ve Fransız, Sırp, İran bandırası taşıyan
özel ticaret şirketi vapurlarıyla yapılmıştır .

38

İstanbul Haliç tersanesi, Anadolu Kavağı ve Zeytinburnu gibi
ambarlardan, Muavenet heyetleri yardımıyla kaçırılan top, hafif
silahlar, mayın, donatım araç ve gereçleri, Akçakoca, Ereğli,
inebolu iskelelerine sevk edilmiştir . Bu iskelelere gelen mal-
zemeler çok çevik ve acele bir şekilde iç kesimlere taşınarak

37. Nurettin Peker, aynı eser, s.243.

38. Türk İstiklal Harbi, Deniz Cephesi ve Hava Harekatı, cilt V,
s.46.

39. Türk İstiklal Harbi, Deniz Cephesi ve Hava Harekatı, cilt V,
s.47.

cephelere gönderilmiştir.

a) Yapılan Sevkiyatta Gizli Gruplar

Anadolu'nun işgal edildiği günlerde yurt sathında başlatılan milli hareketi destekleyen ve İstanbul'daki ikmal maddelerini gizli yollardan kaçıracak milli orduya yetiştiren bazı gruplar ortaya çıktı.

Karakol Cemiyeti, Beşler Grubu, Felah Grubu gibi isimlerle kurulan bu teşekküller son derece gizli ve seri hareket ederek işgal kuvvetlerinin kendilerini tespit etmelerini engellediler .

Bu cemiyetler İstanbul'da binlerce kişiyi ve silah depolarını basarak elde ettikleri silahları çeşitli güçlüklerle rağmen Anadolu'ya geçirdiler ve bu görevleri sırasında en fazla İnebolu yolunu kullandılar.

Karakol Cemiyeti, Karadeniz limanlarında görev alacak elemanları yetiştirmiş, aynı zamanda Anadolu'ya geçen şahıslar elinde Karakol Cemiyeti mühürlü vesikalarla seyahat etmişlerdir. 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgali ile bu cemiyette ortadan kalkmış, fakat üyeleri başka gruplar oluşturarak görevlerine devam etmişlerdir .

41

Mim Mim Grubu olarak oluşturulan bir başka gizli grupta, özellikle 1922 yılından itibaren faaliyetlerini arttırmış, silah cephane ve malzemelerin Anadolu'ya geçirilmesinde yabancı vapur şirketleri ile anlaşma yoluna giderek İnebolu ve çevre iskelele-

40. Mesud Aydın, «Milli Mücadele döneminde İstanbul'da Anadolu lehinde faaliyette bulunan gizli gruplardan Zabitan Grubuna ait bir vesika», Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, cilt VI, Ankara, 1990, s.592.

41. Bülent Çukurova, «Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul Gizli Grupları», Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, cilt II, sayı 5, Ankara, 1986, s.520.

rini ana yol olarak kullanmıştır .

Bu gruplar sadece 12 Şubat 1921 ile 20 Aralık 1922 tarihleri arasında İstanbul'dan, Yalova, İzmir, İnebolu, Akçesehir, Zonguldak, Samsun, Mersin limanlarına 22 sefer yapmış, yaklaşık 730 ton malzemeyi Anadolu'ya geçirmişlerdir .

İstanbul'da faaliyette bulunan bu gizli kuruluşlar T.B.M.M. nin emir ve direktifleri doğrultusunda gösterdikleri gayret ve fedakarlıklarla milli mücadelenin kaderine etki etmişlerdir.

Bir taraftan elde edilen istihbarat bilgileri ile T.B.M.M. nin çeşitli konularda alacağı tavır şekillendirirken diğer yandan da T.B.M.M. ordularının subay, er, ve diğer askeri personelini temin etmeye yardımcı olmuşlardır. Faaliyetteki bu gizli grupların çalışmaları ile İnebolu iskelesi daha da hareketlenmiş milli hükümetin girişimleri ile İnebolu iskelesinde bir rapor merkezi kurulmuş ve askeri polis teşkilatının yapacağı hizmetlerle buradan giriş yapan askeri ve sivil malzemelerin kontrolü sağlanmıştır.

b) İnebolu iskelesine Silah Taşıyan Vapurlar

İstanbul'da gizli olarak faaliyet yapan cemiyetlerin çok sıkı çalışmaları neticesinde 39.230 ton askeri eşya Anadolu'ya kaçırılmış ve cephelerdeki ordularımıza yetiştirilmiştir .

Bu eşyaların büyük bir kısmı İnebolu iskelesinden taşınmakla birlikte Akçesehir, Zonguldak, Samsun liman ve iskeleleri de kullanılmıştır.

İstanbul'dan İnebolu'ya silah ve askeri eşya taşıyan vapur-

42. Bülent Çukurova, aynı eser, s.525.

43. Bülent Çukurova, aynı eser, s.526.

44. Hüseyin Dağtekin, «İstiklal Savaşı'nda Anadolu'ya kaçırılan mühimmat ve askeri eşya hakkında tanzim edilmiş mühim bir vesika», Tarih Vesikaları Dergisi, cilt I, (1955-1961), s.11.

lar ve sefer tarihleri aşağıdaki gibidir .

45

Arara Vapuru; 5 Teşrinisani 1921
15 Şubat 1922
11 Mayıs 1922
11 Eylül 1922

Adana Vapuru; 1 Kanunievvel 1922

Mersin Vapuru; 6 Nisan 1922

Ladil Vapuru; 30 Kanunisani 1922
1 Mart 1922
18 Ağustos 1922
15 Nisan 1922

Lelet Vapuru; 1 Teşrinievvel 1922
2 Ağustos 1922

Lankırı Vapuru; 12 Mayıs 1922

c) İnebolu Üzerinden Anadolu'ya Kaçırılan Mühimmat ve Askeri Malzeme

Yunanlıların İzmir'i işgalinden sonra, İstanbul'daki silah ve mühimmat depolarının Anadolu'ya aktarılması, yeni kurulan ordunun bir çok ihtiyacını karşılamıştır.

Deniz yolu ile Anadolu'nun kuzeyine yani Karadeniz sahillerine çıkarılan bu eşyaların sadece Karakol Cemiyeti tarafından kaçırılan kısmı şöyledir: 56.000 mekanizma, 320 makinalı tüfek, 1500 tüfek, 1 batarya top, 3.000 sandık cephanesi, 10.000 takım elbise, 100.000 nal ve mih, 15.000 matra, 1.000 ton kadar muhtelif askeri eşya .

46

Bunun dışında; tapalar, hartuç ve kartuşlar, kapsüller, bombalar ve barut ile kovanlar, fünüye ve fitiller, piyade silahları ve cephanesi toplara ait parça ve teferruat, dürbün ve nişangahlar, makinalı tüfek ve telefon bunlara ait edevat ve malzeme,

45. Hüseyin Dağtekin, aynı eser, s.10.

46. Hüseyin Dağtekin, aynı eser, s.12.

fabrika aletleri ve makinalar, askeri techizat ve levazım, itfaiye malzemeleri, mutfak malzemeleri, terzi, saraç, kunduracı ve demirci edevatı, eyer takımları ve hayvan başlıkları ve malzemeleri, otomobil, araba ve malzemeleri ile toplam 39.500 tonu bulmuştur.

Kaçırılan askeri eşyanın nakliyat masraflarınının 730'u çıkarıldıkları iskeleler tarafından karşılanırken 35.500 ton askeri eşyanın nakliye masrafları Müdaafa-i Milliye Vekaletinin hesabıyla ton başına 2275 kuruş ödemek suretiyle karşılanmıştır .

47

B) KARADAKİ FAALİYETLER

I) İNEBOLU-KASTAMONU YOLUNDA ASKERİ SEVKİYAT

Deniz yolu ile inebolu'ya getirilen askeri malzemelerin süratle iç bölgelere sonra da cephelere nakli gerekmiştir. O günlerin şartları altında nakliye işleri bir taraftan cihed-i askeriyece, diğer taraftanda oluşturulan komisyonlarca gerçekleştirilmiştir .

48

Nakliye işlerinde çalışacak kara arabaları ve hayvanlar, Vılayet-i Celile'den ve komisyonu mahsusa riyasetinden aldıkları emirler doğrultusunda emniyetli bir şekilde inebolu'ya yollanmışlar , sevk memurluğunun emrine giren bu araçlar, aldıkları malzemeleri güvenli bir şekilde Kastamonu'ya çıkarmışlardır.

49

Askeri malzemelerin daha seri ve güvenilir bir şekilde taşınmasını sağlamak için oluşturulan komisyonlar vasıtası ile at, araba, binek hayvanları satın alınmış ve halkın elindeki hayvanların kayıtları da şubeler tarafından tutulmuştur.

47. Hüseyin Dağtekin, aynı eser, s.13.

48. Kastamonu Gazetesi, 8 Kanunısani, sayı 2382.

49. Kastamonu Gazetesi, 8 Kanunısani, sayı 2382.

Cephelere gönderilen asker ve hayvanların günlük erzakları verilmiş, ancak bazen aksamalar da meydana gelmiştir. Bu aksamaların temelinde yatan sebep, yola çıkan askerlerin yanlarında azık taşımaları ve her zaman erzağa ihtiyaç duymamalarıdır.

Bölgedeki sivil ve askeri griplar belli bir düzen ve sistem içinde hareket etmişler başı bozukluğa izin vermemişlerdir. Bunda Mustafa Kemal'in vilayetlere gönderdiği şu Beyanname Resmi'nin etkisi çok olmuştur.

«Hiçbir kimse sebep ve sureti ne olursa olsun kendiliğinden kuvvet toplama yetkisine sahip değildir. Bu ilandan önce böyle bir duruma düşenler derhal maksadlarını izah etmek üzere askeri makamlara müracaat edeceklerdir.

Mustafa Kemal»
50

Bu tebliğden önce ve sonra, inebolu ve Kastamonu bölgesinde askeri ve mülki idarelerden izinsiz hiçbir harekete rastlanmamış ve askeri nakliye kolları seri bir şekilde taşıma işlerini yürütmüşlerdir.

a) Silah Sevkiyatında inebolu-Kastamonu Yolu

inebolu'da başlayıp cephelere kadar uzanan ve bitmek tükenmek bilmeyen, enerji ve kuvvet isteyen bu yol, milli mücadelenin can damarı idi.

Bu yol üzerinde geçit vermeyen ve sadece hayvan taşımacılığına elverişli bölümler vardı. Özellikle Kastamonu-inebolu arası sadece hayvan taşımacılığı ile aşılmakta idi. Bu yolun en zor kısmı inebolu'nun ikiçay'dan Çatalçeşme'ye kadar ki, Topçuoğlu, Kayguncak, Küre-Ecevid yokuşları idi. Ayrıca Çankırı'nın Dömbelek mevki de aşılması çok zor bir yerd.

50. Kastamonu Gazetesi, 20 Kanunievvel 1920, sayı 2481.

Özellikle kış aylarında yağan kardan dolayı inebolu yolu sürekli kapanırdı. Yolun açılması için vilayetten özel ödenek çıkartılır ve bölgeye gönderilen kuvvetler tarafından yol açılırdı .

51

Yolun otomobil ve kamyon işleyecek bir hale getirilmesi, ordunun mühimmat ihtiyaçlarının daha rahat sağlanacağını ortaya koymuştu. Bu yüzden 1921 bütçesine bu yol için tahsisat konulmuş ve Nafia bütçesi tasdik olunur olunmaz, inşaat ve tamirata başlanmıştır .

52

b) Askeri Sevkiyatda Sivil Müteahhitler

Cephelerdeki silah ve mühimmat ihtiyacının süratle artması üzerine önceleri oluşturulan komisyonlar ve cihet-i askeriye tarafından yürütülen taşıma işleri uygun bir fiyatla müteahhitlere verilmiştir .

53

ihale usulüne göre yapılan bu taşıma işinin onayı, maliye vekaletinden ve İstanbul'dan gelene kadar işe talip olan mütahid-ler, onaylanacak fiyatla nakliye işlerine başlamışlardır . Bu arada öteden beri nakliyat işleri ile uğraşan kara arabacıları ve hayvanları da inebolu'ya sevk edilerek taşıma işlerine devam etmişlerdir.

54

inebolu yolunda müteahhid olarak taşımacılık yapan en önemli şahsiyet Erzurumlu Nafiz Bey ve arkadaşı Çolak Nuri Bey idi. Başından beri milli davanın destekçisi olmuş ve devlete olan bağlılığından dolayı çoğu müteahhidlerin cesaret edemediği bu işe gir-

51. Açıksöz Gazetesi, 1 Şubat 1920, sayı 27.

52. Açıksöz Gazetesi, 14 Mart 1921, sayı 131.

53. Kastamonu Gazetesi, 18 Kanunievvel 1920, sayı 2238.

54. Kastamonu Gazetesi, 18 Kanunievvel 1920, sayı 2238.

miştir. Emrinde çalışan bazı şahıslar gizli olarak tüccar eşyasına da bulaşmışlar ise de genel olarak Nafiz Bey bu işi başarı ile sürdürmüş ve devletin en zor anlarında Milli Orduya iki keşif uçağı alarak bağış yapmıştır .

55

c) 14.ncü Fırka Araba Nakliye Kolunun Kurulması

İnebolu-Ankara arası taşıt işlerinin bir bölümü kira arabaları ve halkın imece usulü yaptığı taşımacılıkla yürütülmüştür .
Ancak bu usüllerde çeşitli aksamalar meydana gelmiş taşımayı yapan köylüler kendi köylerine sapıp oyalanmışlardır. Buna rağmen aldıkları silah ve cephaneyi noksansız teslim etmişlerdir. Taşımacılığı yapanların eline İnebolu Nokta Kumandanlığı tarafından liste ve sevk pusulası verilerek kontrol sağlanmıştır.

Taşıma işlerinin daha düzenli bir şekilde yapılması için bu yol üzerinde 14.ncü fırkanın emirleri doğrultusunda 3 Kasım 1920 tarihinde bir nakliye kolu oluşturulmuştur .

57

Daha sonraları bu nakliye kolunda çalıştırılacak bölge insanları, hayvanları ile birlikte askerlik şubesine gelerek kayıtlarını yaptırmışlardır. Manda, öküz, at, kısrak, merkep gibi taşıma işlerine yarayan hayvanlar damgalanmış ve gerektiğinde taşıma işlerine katılmışlardır. Damgasız hayvanlar ise müsadere edilmiştir .

58

Kastamonu ve İnebolu bölgesinde kurulan Nakliye Kolu için 14.ncü Fırka'nın İnebolu Şubesine verdiği emir şu şekildedir.

«İnebolu Askerlik Şubesine;

55. Nurettin Peker, aynı eser, s.248.

56. Kastamonu Gazetesi, 18 Kanunievvel 1920, sayı 2238.

57. Nurettin Peker, aynı eser, s.266.

58. Kastamonu Gazetesi, Kanunievvel 1920, sayı 2472.

1. Kalem mıntıkasında teşkil edilecek olan nakliye koluna şubeniz dairesine üç araba isabet etmiştir.
2. Arabaların üçü de çift atlı olması emir iktizasından ise de, bulunamadığı halde behemal biri atlı diğer ikisi dörder tekerlekli öküz arabası olabilir.
3. Bu arabaları sevk ve idare edebilecek emsalleri silah altında ve firari olmayan birer arabacı tahtı silaha alınacaktır.
4. Arabalar sağlam ve koşum takımları tekml, hayvanları nallı olacaktır.
5. Bu arabalar; tedarik-i vesait-i nakliye konunu mucibince derç edilecek ve mümkün mertebe zenginlerden alınacaktır ve bir haftaya kadar kalem merkezinde hazır bulundurulacaktır.

13 Kasım 1920

Kalem Reis Vekili Mehmed Emin»

59

d) Askeri Sevkiyatta Meydana Gelen Aksaklıklar

Kurtuluş mücadelesi boyunca Türk ordusuna her türlü desteği sağlayan ve gerek cepheye gerekse cephe gerisinde top yekün fedakarlıkta bulunan İnebolu ve Kastamonu yöresinde de zaman zaman küçük çapta da olsa aksamalar olmuştur.

Özellikle ordu nakliyatı işlerinde görev yapan bazı şahıslar aldıkları emirleri tam manasıyla yerine getirmeyip bazı aksamalara sebep olmuşlardır.

İnebolu'dan yükledikleri malzemeleri, Kastamonu istikametine taşıyan kabileler, bazen hiç gerek olmadığı halde yollarda ve konaklama yerlerinde oyulanmış, bazen de naklettikleri eşyayı tehammülen başka istikamete sevk etmeye kalkmışlardır . ikamet ettikleri köyleri ana güzergaha yakın olanlar, nakliye kolundan koparak köylerinde dinlenmek suretiyle kabilelerden ayrılmışlar ve gecikmelere sebebiyet vermişler.

Bunun üzerine Kastamonu'da görev yapan istiklal Mahkemesi bir tamim yayımlamış ve tekalif-i milliye kanununa tam olarak

59. Nurettin peker, aynı eser, s.266.

60. Kastamonu Gazetesi, 13 Teşrinisani 1921, sayı 2421.

riayet etmeyenlerin en ağır cezalara çarptırılacağını tebliğ etmiştir .

61

Bu gibi olaylar milli mücadelenin en ağır yükünü çeken yöre halkına mal edilemez. Bölge halkı daha önce belirtildiği gibi her türlü fedakarlığı yapmış ve vatanın kurtuluşuna kendini adanmıştır

Vesait-i Nakliyede meydana gelen bir başka aksaklık da özellikle sivil müteahhidlerin yaptığı taşımada meydana geliyordu. Bütün taşıtlar ordunun emrinde olduğu halde, bazı tüccar eşyalarının da gizlice arabalara alındığı ve Kastamonu'ya taşındığı tespit edilmiştir. Bunun üzerine Kastamonu Vilayeti tarafından «Sevki idare Komisyonu» kurulmuş ve nakliye araçları bu komisyon tarafından kontrol edilerek bu olayların önüne geçilmiştir.

II) TEKALİF-i MİLLİYE VE İNEBOLU

Düzenli ordunun kurulmasıyla kazanılan I. ve II.inönü Zaferi Türk milletinin moralini yükseltmiş ve yeni kurulan hükümete güveni pekiştirmişti. Ancak, Kütahya ve Eskişehir Muharebesinde, Türk ordusunun ihtiyaç duyduğu ve zafer için mutlaka yapılması gereken hususlar kendini göstermiş, acil tedbirlerin alınması gereği ortaya çıkmıştır.

Artık yapılacak işler daha hızlı ve ciddi bir şekilde yürütülmeliydi. Bu amaç doğrultusunda T.B.M.M.nin 5 Ağustos 1921 tarihli toplantısında Mustafa Kemal Paşa'ya Başkumandanlık yetkisi verilmiş ve bu yetki Başkumandanlık Kanununun 2.nci maddesinde şu şekilde açıklanmıştır:

«Madde 2- Başkumandan, ordunun maddi ve manevi kuvvetini azami surette tezyid ve sevk-i idaresini bir kat daha tarsin hususunda T.B.M.M.nin buna muteallik selahiyetini Meclis namına

61. Kastamonu Gazetesi, 13 Teşrinievvel 1921, sayı 2421.

fiilen istimale mezundur» . Bu maddeye göre Başkumandanın vereceği emirler «Kanun» olacaktır.⁶²

Mustafa Kemal Başkumandanlık yetkisini aldıktan sonra ordunun içinde bulunduğu zor durumu aşmak ve ihtiyaçlarını gidermek amacıyla 7-8 Ağustos 1921 tarihinde 10 maddelik Tekalif-i Milliye emirlerini yayınlamış, ordunun insan, vasıta ve gıda bakımından muhtaç olduğu bütün noksanlarını tamamlayacak bir umumi tebligat hazırlamıştır.

iğneden ipliğe işe yarayan her türlü maddeyi içine alan bu emirlerin tatbikini sağlamak için Ankara, Kastamonu, Samsun, Konya, Eskişehir'de istiklal Mahkemeleri kurulmuştur.

a) Inebolu'da Tekalif-i Milliye Komisyonlarının Kurulması

Tekalif-i Milliye emirlerinin birinci maddesi gereğince her kazada birer komisyon kurulması gerekiyordu. Bütün çalışmalar bu komisyonlar tarafından yürütülecektir. Kastamonu merkezinde kurulan Tekalif-i Milliye komisyonunda şu kişiler görev almışlardır:

«Vali Vekili Defterdar Fuad Bey, Müftü Hafız Osman Nuri Efendi, Belediye Başkanı Hacı Tefrik bey, Şeyh Ziyaeddin Efendi, Ziraat Müdürü Tahsin bey, Binbaşı Kani Bey, Hacı Necip Efendi, Darendeli Abdullah Efendi ve Hakkam Hafız Bey» .

⁶³
Aynı şekilde inebolu ve diğer ilçelerde de komisyonlar oluşturulmuş ve ordunun ihtiyaç duyduğu malzemeler, kol kol akmaya başlamıştır.

Kastamonu'da oluşturulan komisyonun merkezi Belediye binası olarak belirlenmiş ve her gün düzenli olarak çalışan memurlar eş-

62. Avni Doğan, Kurtuluş, Kuruluş ve Sonrası, İstanbul, 1964, s.83

63. Nurettin Peker, aynı eser, s.359.

ya toplamışlardır . inebolu'da toplanan yardımlarda, bilahere bu
64
merkeze taşınmıştır.

b) Tekalif-i Milliye ve Ordu Nakliyatı

Ordunun ihtiyaç duyduğu malzemeler bütün vatan sathında komisyonlarca toplanmakta ve cepheye ulaştırılmaktadır. Ancak Tekalif-i Milliye emirlerinin 5 numaralı Kanunu olan ordu nakliyatı ile ilgili kısmı özellikle belirli bölgeleri daha fazla çabaya itiyordu. Bu bölgenin başında ise inebolu ve Kastamonu yöresi gelmekte idi.

Memleket sathında o dönem için geçerli nakliye araçlarına sahip olan herkes ayda yüz kilometrelik bir mesafede nakliye yapacak ve hayvanlarının ihtiyaçları ordu anbarlarından karşılanacaktı .

65

Sevkiyat yapan şahıslar, malzemeleri aldığı yerden sevk ettiği eşyaya dair erzak irsaliyesi alacak ve malı teslim ettiği komutanlığa bu belgeyi onaylatacaktı .

66

Denizden yapılacak nakliye işlerinde 12 numaralı Tekalif-i Milliye emirleri esas alınacak ve motorlar 100 millik mesafede zorunlu taşıma yapacaklardır. Kaptan ve motorun ihtiyaçları ordu anbarlarından karşılanacaktır .

67

Her Tekalif-i Milliye komisyonu kendi mıntıkası dahilindeki vasıtaların cins ve miktarını tesbit ederek Müdaafayı Milliye ve-kaleti sevkiyat ve Nakliyat-ı Umumiye müdüriyetine bildirecek,

64. Kastamonu Gazetesi, 27 Ağustos 1921, sayı 2414.

65. Kastamonu Gazetesi, 13 Ağustos 1921, sayı 2412.

66. Kastamonu Gazetesi, 13 Ağustos 1921, sayı 2412.

67. Kastamonu Gazetesi, 3 Eylül 1921, sayı 2415.

mahalli nakliyattan da istifade edilecektir .

68

Görüldüğü gibi, inebolu ve yöresi Tekalif-i Milliye'nin hem kara hem de deniz cihetini doğrudan ilgilendirmektedir. Deniz yolu ile inebolu'ya getirilen malzemeler inebolu limanında teslim alınarak buradan karayolu ile belirlenen mesafelere kadar taşınmakta idi.

inebolu'nun vatansever halkı kurtuluş mücadelesinin ilk günlerinden itibaren, daha Tekalif-i Milliye emirleri yayınlanmadan bahsi geçen hizmetleri ve nakliyatı yapmıştır. Ancak Mustafa Kemal paşa tarafından yayınlanan bu emirlerle taşıma işleri daha düzenli ve seri bir duruma getirilmiştir.

c) Yardım Komisyonlarının Kurulması

Askeri eşyanın süratli ve düzenli bir şekilde sevkini sağlayan sevkiyat merkezleri, bu görevlerini daha sağlıklı ve resmi yürütmek maksadı ile istiklal Mahkemelerinin emirleri doğrultusunda hareket etmişlerdir.

Sevkiyat işlerinde görevli olan askeri efradın iâşe ve iskaniyle birlikte onlara bir takım telkinlerde bulunmak maksadı ile Vilayet makamınca bir komisyon oluşturulmuştur.

Bu komisyon üç heyet halinde her gün değişerek, sevkiyat merkezinde istiklal Mahkemesinden verilen talimatlara göre çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Özellikle askeri efradın iâşe ve ibateleri hususuna çok dikkat etmişlerdir .

69

Vilayet Makamınca kurulan heyetler aşağıdaki gibidir:

- Birinci Heyet: Ulemadan; Kadızade Mehmed Efendi

68. Kastamonu Gazetesi, 3 Eylül 1921, sayı 2415.

69. Kastamonu Gazetesi, 27 Ağustos 1921, sayı 2414.

Eşraftan; Şemsizade Şükrü Bey
Münevverandan; Çankırı eski mutasarrıfı
Latifi Bey

II. Heyet: Ulemadan; Bahaddin Efendi
Eşraftan; Şeyhaza Efendi
Münevverandan; Abdullahad Nuri Bey

III. Heyet: Ulemadan; Müderriszade Zühdi Efendi
Eşraftan; Tahir Çelebi Efendi
Münevverandan; Kerim Refig Bey »

70

d) Askeri Sevkiyatta Amele Taburları

Sakarya Savaşı'ndan önce Türk milletinin top yekün başlattığı fedakarlık hareketleri ve Tekalif-i Milliye emirlerine verilen destekler milli mücadeleyi şahlandıran en önemli olaylardan birisidir.

Bu hazırlıklar sırasında Milli Mücadele vekaletinin emirleri ile 1921 yılının başında Kastamonu ve Çankırı'da birer Amele taburu kurulmuştur. Inebolu-Kastamonu, Kastamonu-Çankırı yolunun sürekli açık tutulması ve aksayan yerlerin onarılması bu taburlar sayesinde sağlanmıştır.

Bu taburlara genellikle geri hizmet elemanları, yaşları askerlik için geçmiş olanlar ve sakatlar alınmıştır. Bu kadrolar yol ve köprü yapımı ve onarımı ile kışla ve menzil işlerinde çalıştırılmaktadır . Silah sevkiyatının yapıldığı bu yolların kurulan Amele taburları tarafından onarılması ve yenilerinin yapılması cephe gerisindeki faaliyetleri kolaylaştırmış ve sevkiyatı hızlandırmıştır. Yollarda çalışan bu amele taburlarının işleri, maaşları Nafia vekaleti bütçesinden karşılanmış ayrıca bu taburların yaptıkları işe göre yollara ayrılan tahsisattan ikramiye

70. Kastamonu Gazetesi, 27 Ağustos 1921, sayı 2414.

71. Kastamonu Gazetesi, 21 Mayıs 1921, sayı 2401.

almışlardır .

72

e) Inebolu ve Kastamonu'nun Milli Davaya Bağlılığı ve Yapılan Telgraf Görüşmeleri

Milli Mücadelenin ilk gününden, sonuna kadar her türlü fedakarlığı yapan bölge halkı, cephelerde kazanılan zaferlerle daha gayretli çalışmalar içerisine girmiş ve Mustafa Kemal Paşa'nın arkasından yürümüştür. Bunu Kastamonu Valisi Rafet Bey'in Mustafa Kemal Paşa'ya çektiği 13.9.1921 telgrafla daha iyi görmekteyiz:

« Muhterem Başkumandanımız Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine;

Dahiyane kumandanız altında ordumuzun iktisab eylediği parlak muzaferiyetlerden dolayı bütün vilayet baştan başa bir heyecan sürür-u şaduman içindedir.

Vilayet halkının zat-ı fehimanelerine ve muzafer orduya karşı kalblerinden taşan hissi minneti şükranı tercüman olarak arz-ı tebrikat ve tezinat eyleriz.

13.9.1921

Kastamonu Valisi Rafet»

73

Kastamonu Valisinin bu telgrafına cevaben, Mustafa Kemal

Paşa şu telgrafı göndermiştir:

« Kastamonu Vilayet-i Aliyesine;

Tebrikat ve tezahürat vaka-ı düşmanı takip etmekte olan bütün ordu ve mensubın ve kumandanlarını mütehasıs ve müteşekkır bırakmıştır. Ordu milletini böylece manen ve maddeten kendisine müzahır gördükçe göstere geldiği fedakarlıkta daha pek çok ileri gidecektir.

15.9.1921

T.B.M.M. Reisi Başkumandan
Mustafa Kemal »

Her iki telgraftan da anlaşıldığı üzere vilayet halkı Mustafa Kemal'e tam olarak bağlanmış, Mustafa Kemal Paşa'da zaferlerin ve kurtuluşun ancak artan halk desteğine bağlı olduğunu ifade et-

72. Kastamonu Gazetesi, 21 Mayıs 1921, sayı 2401.

73. Kastamonu Gazetesi, 24 Eylül 1921, sayı 2418.

miştir.

III) SİLAH SEVKİYATINDA İNEBOLU VE YÖRESİNDEKİ KADINLAR

İstiklal Savaşı'nda, Anadolu kadınlarından bir kısmı cephe-
lere koşup silah kullanmamış, fakat milli kuvvetleri güçlendirmek
için cephe gerisinde seve seve her türlü fedakarlığa katlanmış,
elden geldiğince yardım etmiştir. Bu yoldaki çalışmaların başlıca
merkezlerinden biri de Kastamonu-İnebolu çevresidir.

Özellikle Kastamonu'da önde gelen memurların eşleri tarafın-
dan kurulan Müdaafa-i Hukuk Hanımlar Cemiyetinin çalışmaları, yap-
tıkları mitingler ve çektikleri protesto telgrafları milli davaya
yapılan hizmetin sadece bir bölümüdür.

Şehir ve köylerdeki gençlerin tamamına yakını, cephelere
sevk edildiğinden nakliye işlerinin çoğu ihtiyarlar ve kadınlar
tarafından yapılmıştır. İnebolu'da başlayan ve cephe içlerine
74
kadar uzanan nakliye işleri bölge kadınlarının ölümü dahi göze
alabilecek kadar fedakarane çalışmaları ile başarıya ulaşmıştır.

a) Silah Sevkiyatında Şehit Şerife Bacı Hadisesi

1920 yılının ilk aylarında başlayan silah ve cephaneye sevki-
yatı 1921 yılına gelindiğinde hızlanmıştı. Kış mevsiminin çok
sert geçtiği bölgede silah nakliyatı sırasında üzücü bazı olaylar
meydana gelmiştir. Bunlardan bir tanesi de Şerife Bacı hadisesi-
dir.

Şerife Bacı, beraberinde bir kaç aylık kız çocuğu olduğu
halde, İnebolu'dan yüklediği cephaneyi Kastamonu'ya ulaştırmak

74. Fevziye Abdullah Tansel, İstiklal Harbinde Mücahid Kadınları-
mız, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurulu Atatürk Kültür
Merkezi Yayını, Ankara, 1988, s.21.

için yola çıkmıştır. Kar ve tipi altında, kağıt kolları ile uzun bir yolculuktan sonra Kastamonu önlerinde kışla kapısına kadar gelebilmiştir. Cephaneyi çeken hayvanların çelimsizliği ve havanın dondurucu soğuğu Şerife Bacı'yı kafileden koparmıştır.

Şehre girmesi nasip olmayan bu mücahid kadın şose kenarında sabaha karşı donmuş olarak bulunmuştur. Olayı görenler, şehit kadını kaldırmak ve kurtarmak istemişlerse de iş işten geçmiştir. Ancak bu hüznü tablo içersinde mermiler arasında duyulan bebek sesi Rifat Çavuş ve Cemil Çavuşu daha da şaşırtmış ve hemen yola koyulmuşlardır. Öküzlerin arabayı çekmekte zorlandığını gören çavuşlar, arabaya destek vermiş ve arabayı fırka dairesinin önüne kadar çekmişlerdir .

75

Fırka dairesi, gözleri önündeki bu manzaradan etkilenmiş ve hatta Miralay Osman Bey gözyaşlarını tutamamıştır. Arabanın başına gelerek, bir dakikalık saygı duruşundan sonra şu kısa konuşmayı yapmıştır. «Türk kadını dünyada emsali bulunmayan kahraman bir anadır. Öyle anadır ki tarihte nice kahramanlar cihangirler doğurmuştur. Arkadaşlar... milli mücadeleyi kazanacağımızın en büyük misali işte önümüzde, biri ölü, biri diri yatıyor» .

76

Daha sonra şehit anaya belediyece kefen temin edilmiş ve yöreyi iyi tanıyan Cemil Çavuş da şehit ananın hüviyetini tespit için görevlendirilmiştir. Neticede şehit ananın Seydilerden olduğu anlaşılmış ve köylüleri bebeği alarak başırlarına basmışlardır.

75. Nurettin Peker, aynı eser, s.397.

76. Nurettin Peker, aynı eser, s.398.

b) Silah Sevkiyatında Bir Kadın ve Rauf Bey

Kastamonu ve Inebolu arasındaki taşıma işlerinin çoğunun kadınlar tarafından yürütüldüğünü daha önce belirtmiştik. Bu kadınlar hem geçim mücadelesi vermiş, hem milli mücadeleye destek olmaya çalışmışlardır.

Inebolu hat kumandanlığı önüne gelmiş anbardan cephaneyi bekleyen bir Türk anası anbar depo Yüzbaşısının yanına yanaşarak şunları söylemiştir:

«Oğlum, benim oğlumda cephede. Ben hem onun çoluk çocuğunu besleyeceğim, hem de onlara cephaneye yetiştireceğim. Kocam Çanak-kale'de şehit, diyerek gözyaşlarını tutamamıştır.

Yüzbaşı yaşlı anaya ne istediğini sorduğunda -Arabanın yarı yükünü cephaneye, yarı yükünde tüccar eşyası yükleyeyim de her iki vazifemi de yapayım olmaz mı?» demiştir .

77

Yüzbaşı bunun yasak olduğunu anlatmaya çalışırken tam o sırada Inebolu'ya gelen Rauf Orbay ile Cevap Paşa olayı seyretmiş ve Yüzbaşısına cesaret vererek yaşlı kadının isteğini yerine getirmesini söylemişlerdir. Bunun üzerine yaşlı kadın yükün yarısını cephaneye yarısını da tüccar eşyası alarak Inebolu'dan ayrılmıştır.

Bu misaller; o günlerde yöre insanının çektiği sıkıntı ve bu sıkıntıya rağmen milli davaya verdiği hizmeti göstermeye yeter.

77. Nurettin Peker, aynı eser, s.385.

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

MİLLİ MÜCADELE YILLARINDA İNEBOLU'DA YAŞANAN ASKERİ OLAYLAR

A) İNEBOLU BOMBARDİMANI VE ÖNCESİNDEKİ GELİŞMELER

Anadolu'da kurulan Milli Hükümetin ikmal iskelesi durumuna gelen inebolu, işgal devletlerinin öteden beri ilgisini çekmekte idi. 1920 yılının Mayıs ve Haziran aylarına gelindiğinde inebolu iskelesi öylesine hareketlenmişti ki, bu görüntü her an bir mücadeleye sebebiyet verebilecek boyutta idi.

inebolu'ya gelen silah ve malzemedan hiç kimsenin haberi olmamış, sadece Liman Reisi ve Mevki Kumandanı şifreli telgrafla haberdar edilmiştir. Kıyıya çıkarılan mühimmat hiç vakit kaybedilmeden iç kesimlere taşınmış ve ihtiyaç duyulan yerlere ulaştırılmak üzere kağnılara yüklenmiştir.

1 Haziran 1921 tarihinden itibaren inebolu iskelesinde yaşanan hareketlilik, İstanbul'daki Yunan zırhlılarına haber verilmiş ve inebolu önlerine gelmeleri sağlanmıştı. Bu işte bölgedeki Rumların istihbarat faaliyetleri iyice ortaya çıkmıştır.

inebolu'da yaşanan hareketlilik ve inebolu'nun stratejik öneminden dolayı bölgeyi abluka altına alan Yunan donanması çareyi kazayı bombalamaya karar vermekte bulunmuştur.

Yunan zırhlılarının bilfiil gerçekleştirdiği bu hareketler karşısında, inebolu halkı, her zamankinden daha cesur ve daha güçlü tepki göstermiş ve vatanın kurtuluş ve ikmal kapısını açık tutmuştur.

I) YUNAN ZIRHLILARININ İNEBOLU'YA GELİŞİ

Milli Mücadelenin başından itibaren, Karadenizde abluka faaliyetlerini sürdüren Yunan gemileri, inebolu'daki hareketli ve hararetli çalışmaları farkedince verdikleri ulti-matom ile bölgeyi sıkıştırmaya başlamışlardır.

Yunan deniz kuvvetlerine ait Kilkış ve Panter zırhlıları al-dıkları emirler doğrultusunda 9 Haziran 1921 günü sabah saat 06.40'da inebolu önlerine gelmiş, bu hareketli bayram sabahında halkı tahrik ve tedirgin etmiştir. ¹

Liman Reisi Neyyir Bey, askerlik şubesi reisi Binbaşı Hasan Fehmi Bey, emekli Teğmen Halil Ağa'nın oğlu İrkap ve İhraç Kumandanı Mehmed Bey toplanarak Kilkış zırhlısının bulunduğu Moloz mevkiine giderek gelenleri karşılamışlardır. ²

II) KILKIŞ ZIRHLISININ ÜLTİMATOMU

"Kilkış" ve "Panter" isimlerini taşıyan iki Yunan gemisi inebolu'yu kuşatma altına alarak civardaki Rum köyleri ile iş-retleşmişler ve saat 08.40'da denize beyaz bayraklı bir filika indirmişlerdir . Filika, bir Yunan deniz Yüzbaşısı eşliğinde rih-tima gelerek, Kaymakamlığa yazılmış olan ulti-matomu yetkililere vermiş, sözlü olarak da uyarmıştır. ³

Kilkış zırhlısı ve Panter torpidosundan ibaret Yunan Filo Kumandanlığının verdiği ulti-matom şöyledir:

1. Bahsi geçen Bayram, 1921 yılı Kurban Bayramıdır.
2. Nurettin Peker, 1918-1923, İstiklal Savaşı'nın Vesika ve Resimleri, İnönü, Sakarya, Dumlupınar Zaferlerini sağlayan inebolu ve Kastamonu Havalisi Deniz ve Kara Harekatı Hatıraları, İstanbul, 1955, s.336.
3. Açıksöz Gazetesi, 10 Haziran 1921, sayı 209.

«İnebolu En Yüksek Mülki ve Askeri Amirliğine

9 Haziran 1921

- 1- iskele inzibatının teslimi
- 2- Bütün merakib-i bahriyenin teslimi
- 3- Askerlerin kendi tüfek menzillerinin dışarı çıkarılmaları
- 4- Mevcud topların kamalarının teslimi
- 5- Bu notanın iki saat zarfında mevkiî tatbik konulduğunun bildirilmesi. Aksi takdirde, İnebolu önünde bulunan Yunan Filo Kumandanlığı, bu nota muhteviyatını cebren tatbik edecektir.

Yunan Filo Kumandanlığı»⁴

Yunan Filosu bu ultiimatom ile İnebolu'nun sivil ve askeri faaliyetlerine engel olmak istemiş ve cephelerin giriş kapısını kapatmayı düşünmüştür. Bunların yerine getirilmemesi halinde Lahey Konferansı hükümlerine göre şehri bombalayacaklarını bildirmişlerdir.

6

III) YUNAN ÜLTİMATOMUNA VERİLEN CEVAP

Kastamonu ve Bolu Havalisi Kumandanı Mirliiva Muhiddin Paşa, Genel Kurmay'ında direktiflerini aldıktan sonra şu cevabi notayı Yunan zirhlısına göndermiştir:

«İnebolu önünde, Yunan Filo Kumandanlığına

9 Haziran 1921

İnebolu askeri ve mülki Amirliğine verdiğiniz nota muhteviyatını aldım. İnebolu açık limandır. Açık limanlar, Düveli İtilafiyeye kararnamesi mucibince taarruzdan masundur. Havalim altındaki halk galeyandadır. İnebolu liman ve kasabası cebren işgal edildiği takdirde havalim altındaki Rum Ortodoks mezhebine tabi cemaatin hayati tehlikede olduğunu bildiririm.

İnebolu ve Kastamonu, Bolu Havalisi
Kumandanı Mirliiva Muhittin»

7

4. Nurettin Peker, Öl, Esir Olma, İstiklal Savaşı'nda 85 vesika, 34 Tarihi Fotoğraf Konuşuyor, İstanbul, 1966, s.148.
5. Türk İstiklal Harbi, Deniz Cephesi ve Hava Harekatı, Genel Kurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Dairesi Resmi Yayınları, Cilt V, s.47.
6. Açıksöz Gazetesi, 10 Haziran 1921, sayı 209.
7. Nurettin Peker, Öl Esir Olma, İstiklal Savaşı'nda 85 Vesika 34 Tarihi Fotoğraf Konuşuyor, İstanbul, 1966, s.149.

Yunan zırhlıları, inebolu askeri ve mülki amirlerinden kendileri için uygun olmayan cevabı alınca, Türk milletinin burada da mücadeleyi bırakmayacağını anlamışlar, fakat kazayı bombalamaktan vazgeçmemişlerdir.

IV) YUNAN ÜLTİMATOMUNA KARŞI ALINAN TEDBİRLER

Yunan zırhlılarının kazaya verdiği ültimatın bir sureti, Kastamonu Havalisi Kumandanlığı aracılığı ile doğrudan Genel Kurmay'a bildirilerek görüş istenmiştir. Genel Kurmay, Fevzi Paşa imzası ile gönderdiği yazıda notaya red cevabı vermiş, Kastamonu ve çevresinde bulunan piyade ve süvari birlikleri ile inebolu'nun takviye edilmesini istemiştir .

8

Ayrıca inebolu halkından eli silah tutanların teşvik edilerek savunma hattı kurulması, kasabada bulunan silah ve cephanenin bir an önce düşman menziline dışına çıkarılması acil olarak alınması gereken tedbirler arasına alınmıştır.

Genel Kurmay tarafından verilen bu direktifler zamanında uygulamaya geçirilmiş inebolu'da sivil ve askeri tedbirler uygulamaya başlanmıştır.

a) Sivil İdarecilerin Aldığı Güvenlik Tedbirleri

Kaza kaymakamı, alınan ültimatından hemen sonra derhal harekete geçerek hükümeti tatil etmiş ve mevcut plana göre taşınması mümkün olan evrak ve maliye veznesini ikiçay mevkiine göndermiş-

8. Rahmi Çiçek, Milli Mücadelede Kastamonu, Ank.Üniv. Ata. İlkeleri ve İnk. T. Ens., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1991, s.186, (ATESE Arşivi, KL.96, D.22, F.5-3).

tir .

9

Halkın hemen hepsi buldukları yerleri terk ederek ikiçay kıvrıntılılarına giderek saklanmış, bazıları da tepelere tırmanmışlardır. Çarşı ve mahallelerde güvenlik açısından Jandarmalar bulundurulmuş, olası bir yangın için itfaiye ve sağlık ekipleri kurulmuştur .

10

Ermeni ve Rumların can ve mal güvenliği açısından tedbirler alınmış, Patriyos, Acıtonoz, Erkistos, İbras köylerine Jandarmalar gönderilerek bu köylerde yaşayan azınlıklar İbras köyünde toplanmıştır. Burada Rum ve Ermenilerin başlarına muhafız birlikleri dikilmiş, eğer şehir bombalanacak olursa onların hayatlarının da tehlikede olacağı "Kılıkış" subaylarına anlatılması kararlaştırılmıştır .

11

Kazanın mülki ve askeri sorumluları bu olayda da her zaman olduğu gibi müslim ve gayri müslim ayrımı yapmaksızın can ve mal güvenliğini sağlamış ancak azınlık zümresine de gerekli uyarılarda bulunmaktan da geri kalmamıştır.

b) Askeriyenin Aldığı Güvenlik Tedbirleri

İnebolu'nun bulunduğu mevki ve üstlendiği görev düşman kuvvetlerinin dikkatini ne kadar çekmiş ise milli kuvvetleri de o kadar tedbir almaya itmiştir. İnebolu'nun bombalanacağını sezen Müdaafa-i Milliye Vekaleti, İnebolu Mevki ve Hat Kumandanlığına

-
- 9 . Nurettin Peker, 1918, 1923, İstiklal Savaşı'nın, Vesika ve Resimleri, İnönü, Sakarya, Dumlupınar Zaferlerini sağlayan İnebolu ve Kastamonu Havalisi Deniz ve Kara Harekatı Hatıraları, İstanbul, 1955, s.338.
10. Hüsnü Açıksöz, İstiklal Harbinde Kastamonu, Kastamonu, 1933, s.120.
11. Mevlud Baysal, "İnebolu Bombardımanı" Yakın Tarihimiz, Cilt II, İstanbul, 1962, s.23.

haber göndererek tedbir alınmasını istemiş ve kısa sürede sağ-
lık ekibi, muhafız bölükleri ve topçu takımı hazırlanmıştır.

Kuva-yı Milliyeci gençler silahlanmış, muhafız bölüğü ve askerlerin bir kısmı inebolu'nun Boyran, Abaştepe, Patriyos sırtlarındaki tepelere yerleştirilmiş ve bu tepelere sahte toplar yerleştirilerek düşman gemilerine karşı çevrilmiştir .

Alınan tüm tedbirlerin gemilerden fark edilmesine rağmen, Yunan kuvvetleri şehri bombalamaktan vazgeçmemiş, ancak inebolu halkının elindeki imkanları sonuna kadar kullanarak şehri teslim etmeyeceklerini de anlamışlardır.

B) İNEBOLU'NUN BOMBARDIMANI VE ALINAN TEDBİRLER

I) İNEBOLU'NUN BİRİNCİ BOMBARDIMANI

Yunan zırhlılarından verilen ultimatomenin iki saatlik süresi dolunca ve ultimatodaki istekler red edilince, Yunan zırhlıları savaş durumuna geçerek saat 13.20'de Mendirek civarında ufak toplarla ateşe başladılar.

İlk hedefleri hükümet konağı ve iskelede bulunan on kadar kayığın tahrip edilmesi oldu. Kırkış zırhlısı önce küçük topları ile ve gördüğü karşılıktan sonra da ağır toplarıyla kırk-elli civarında gülle attı. Panter torpidosu ise menzili kısa olduğu için mümkün olduğu kadar kıyıya yaklaşmak zorunda kaldı. Bu arada daha önceden tepelere yerleştirilen toplardan hastanenin üzerindeki Kelseymen tepesinden 8,7'lik Rus adi ateşli sahra topunun ateşlenmesi ile denizde telaş başlamıştır .

14

12. Nurettin Peker, aynı eser, s.338.

13. Mevlud Baysal, "İnebolu Bombardımanı" Yakın Tarihimiz, cilt II, s.23.

14. Açıksöz Gazetesi, 10 Haziran 1921, sayı 209.

Kahraman inebolu halkının desteği ile karadan yapılan topçu ateşleri Kalkış zırhlısı ve Parter torpidosunu denizin ortalarına doğru çekilmek zorunda bırakmıştır. Kalkış zırhlısı bir taraftan geri çekilirken diğer taraftan 45'lik ve 30,5'luk gülleleri Hastane civarına göndermiş ve burada Fırıncı Behçet Usta'nın evini hasara uğratmıştır. Daha sonra Kerempe açıklarına doğru kasabadan uzaklaşmıştır .

15

II) INEBOLU'NUN İKİNCİ BOMBARDIMANI

Birinci bombardımandan sonra inebolu'yu terk eden zırhlılar iki saat geçtikten sonra 16.45'de tekrar geri dönerek sahile yanaştılar.

Bu arada tedbir olarak ikiçay mevkiine kadar geri çekilen kasaba halkı bir iki saat bekledikten sonra tehlike kalmadığını düşünerek evlerine geri dönmeye başladılar .

16

Birinci bombardımandan daha şiddetli olmak üzere elli dolayında mermiyi kısa sürede kasabaya ve topçu birliğinin bulunduğu tepelere gönderen zırhlılar 30,5'luk baştaret topları ile şehri sıkıştırmışlardır. Bu arada atılan top güllelerinden biri Seymen tepedeki bir mahruti çadırını havaya uçurmuş ve birkaç askerin yaralanmasına sebep olmuştur .

17

Saat 06.25'e kadar süren atışlara Türk topçusu top menzili- nin kısa olması sebebiyle karşılık verememiştir. Kalkış, bütün gün boyunca yaptığı işi bitirmiş ve tekrar geldiği istikametten kaybolmuştur. 30 Temmuz 1921 tarihinde kazayı bir kez daha tehdit

15. Açıksöz Gazetesi, 10 Haziran 1921, sayı 209.

16. Hüsnü Açıksöz, İstiklal Harbinde Kastamonu, Kastamonu, 1933, s.120.

17. Açıksöz Gazetesi, 10 Haziran 1921, sayı 209.

eden Yunan zırhlıları 3 ağır güllesini ikiçay tepelerine atmış ve bir daha inebolu kıyılarına gelmemiştir.

III) BOMBARDIMANDAN SONRA ALINAN TEDBİRLER

inebolu bombardımanı Kastamonu ve havalisi komutanı Mirliiva Muhiddin Paşa'ya bildirilince derhal tedbirler alınma yoluna gidilmiştir. Yunan gemilerinin tekrar saldırma ihtimali düşünülerek, Sinop'tan Akçaşehir'e kadar olan sahil şeridindeki fenerlerin söndürülmesini gemilerin bulunduğu yerlerinin de anında haber verilmesini kıyı mevki komutanlıklarından istemişti .Bu istek derhal yerine getirilmiş ve sahildeki tüm fenerler söndürülmüştür.

Ecevid'de bulunan Rafet Paşa bombardıman haberi üzerine emrindeki askerlerin on kadarını derhal inebolu'ya göndermiş ve arkasından da kendisi inebolu'ya gelmiştir. Burada meydana gelen hasar üzerinde incelemeler yapıp özellikle Rumlara tecavüz edilmemesi konusunda halka uyarılarda bulunmuştur .

10 Haziran gecesini Kastamonu Piyade bölüğü ve Muhiddin Paşa da inebolu'ya gelerek incelemeler yapmış ve bombardıman sırasında kasabada bulunmuş, kalan silah ve cephanenin ikiçay tepesine taşınarak emniyete alınmasını sağlamıştır.

Muhiddin Paşa incelemeleri sonunda kasabada ve Patrios mahallesinde bulunan Rumların casusluk yaptıklarını tesbit edip, bunlardan yirmi ikisi kasabadan, seksen beşide Patrios'tan olmak üzere toplam yüz yedi kişiyi iç bölgelere göndermeye karar vermiştir.

18. Rahmi Çiçek, aynı eser, s.187, (ATEŞE Arşivi, KL.956, D.22, F9).
19. Nurettin Peker, aynı eser, s.343.

a) Mevki Komutanlığının Aldığı Tedbirler

Sahilin güvenliği ve burada bulunan askeri kuvvetleri belli bir merkezde toplama amacı ile kurulan inebolu Mevki Komutanlığı, bundan sonra gelebilecek muhtemel bir düşman saldırısına karşı hazırlıklı olmak ve halkı aydınlatmak için çeşitli tedbirler almıştır.

Düşman tehlikesi belirdiğinde dellah ve davulla halka duyurulacak, davulu işiten halk sükunetle çay kenarındaki emin mahallere veya ikiçay'a gidecekler, silahlı sivil halk ancak polis ve asker nezaretinde olmak şartıyla kasabada dolaşabilecek, polissiz jandarmasız ve askersiz dolaşanlar tutuklanacak.

Düşman tehlikesi kesinleşince tekrar ilan yapılarak, herkesin emniyetli bir yer bulması sağlanacak .

20

Davulun çalınmasından itibaren polis ve inzibat memurlarından izin alınmadıkça ikiçay mevkiinden geriye gidilmeyecek.

ikiçay'dan geriye yalnız sivil ve silahsız olanlar, subay ve polis komiserinin izniyle çıkabileceklerdir.

Alınan bu tedbirlerle inebolu'da ortaya çıkabilecek, asayiş bozacak olaylar engellenmiş ve bölgede askeri güçler kesin hakimiyet kurmuşlardır.

Görüldüğü üzere bombardımandan sonra askeri kuvvetler inebolu'ya tamamen hakim olmuşlardır. Bir taraftan yeniden gelecek saldırılara karşı tedbirler alırken bir taraftan da halkın can ve mal güvenliğini sağlamışlar ve gönüllüleri askeri teşkilatlara yardım etmek için teşvik etmişlerdir.

20. Açıksöz Gazetesi, 10 Haziran 1921, sayı 209.

b) Sahil Güvenliğinin Sağlanması İçin Alınan Tedbirler

Yunan gemilerinin İnebolu'yu bombalamaları bölgedeki askeri ve sivil tedbirleri daha da fazlalaştırmıştı. Sahile çıkarılacak silah ve cephanenin en güvenilir ve çabuk bir şekilde iç kesimlere taşınması ve sahil güvenliğinin sağlanması için gerekli olan önlemler alınmış ve bu konuda halk ve askeri erkan uyarılmıştır.

Kaza ile Patriyos ve Boyran köyleri sahilden askeri nöbetçiler tarafından gözetime alınmış, sahile yaklaşan kayıklar güvenilir olmadıkça Yarbaşı'na ve Mendirek'e yaklaştırılmamıştır. Geceleri de bu muamele devam ederek, emre uymayanlara ateş açılmıştır.

Karakollar, sahile yaklaşan her türlü deniz taşıtını telgrafla merkeze haber vererek, topçu dürbünü ile de uzaktan geçen gemiler takip edilmiştir.

Yolcu kayıklarından Patriyos'a geçenler, Kaymakamlık ve liman reisliği tarafından ilan edilerek uyarılmış, ilan müddeti Haziran ayı bitimine kadar devam etmiştir. Yarbaşı'na ve Mendirek'e gelecek ve geçecek kayıklar aranarak kontrol edilmiştir .

İnebolu'nun sahil kesiminde yaşayan Rumlar sık sık Yunan ve İngiliz kuvvetlerine gizli istihbarat görevi yapmakta ve onlardan destek görme çabası içinde iseler de alınan bu tedbirler ile böyle bir duruma imkan verilmemiştir.

c) Bölge Halkının Aldığı Tedbirler

İnebolu'nun birinci bombardımanından sonra askeri ve idari amirlerin aldığı tedbirlerin yanında göze çarpan en önemli geliş-

21. Bu iki köy ahalisi tamamen Rumlarla meskundur.

22. Rahmi Çiçek, aynı eser, s.188.

melerden bir tanesi de vatandaşların coşkulu ve fedakar davranışları olmuştur.

Kaza için son derece tehdit ve tehlike oluşturan cephaneyi yığınaklarının bir an önce Kastamonu ve Çankırı'ya ulaştırılması gerekmişti. İşte bu görevi seve seve üslenen çocuk, genç, yaşlı herkes olaydan sonra bir taraftan hırslanırken diğer taraftan duygularına hakim olup yüzlerce arabayı dağ yollarına koşarak cephaneyi cephelere ulaştırmışlardır.

Kastamonu vali vekili Haydar Bey'in Dahiliye Vekaletine çektiği 16 Haziran 1921 tarih ve 986 şifreli telgrafında, bir hafta zarfında İnebolu'ya 1.500 araba 2.600 mekkari sevk edildiği ve İnebolu'daki silah ve cephanenin iç kesimlere taşındığı bildirilmiştir. 23

Bu kadar kısa süre içerisinde binlerce ton ağırlığındaki malzemenin nakli kolay değildi. Yöre insanının davasına bağlı ve adeta imece usulü yaptığı çalışmalarla başarıya ulaşılmış ve neticede cephelerdeki zaferler elde edilmiştir.

IV) BOMBARDIMANDA MEYDANA GELEN HASAR

İnebolu bombardımanından sonra Zonguldak'ta buluna bir Fransız torpidosu 11 Haziran tarihinde Zonguldak istihbarat müdürü Ragıp Bey'in refakatinde İnebolu'ya geldi. Fransız Amirali "Doban" yanında bulunan bir yüzbaşı, bir mülazım, Yunan gemilerinin yaptığı hasarı inceledikten sonra İnebolu'dan ayrıldı. 24

Mevki ve irtibat subayı Nidai Bey, bombardımandan sonra meydana gelen can ve mal kaybının incelenmesini istedi.

23. Nurettin Peker, aynı eser, s.351.

24. Rahmi Çiçek, aynı eser, s.190, (ATESE Arşivi, KL.956, D.22, F.17).

ilk yapılan incelemelere göre bombardıman başladığında bir İslam kadını korkusundan vefat etmiş, dört Rum kadını yaralanmış bunun dışında can kaybı olmamıştır .

25

Birinci bombardımanda hükümet konağının mahkeme kalemi hafif hasar görmüş, fakat ikinci bombardıman daha şiddetli olduğundan hükümet konağındaki bu hasar daha da artmıştır .

26

İkinci bombardımanda çarşıdaki bir dükkanın üst kısmı uçmuş, Osmanlı Bankası'nın duvarları delinmiş, tepelerdeki mahallelerde iki ev yıkılmış ve kıyıdaki kayıkların battığı görülmüştür .

27

Bir gün içerisinde iki defa şehri bombalayan ve yüze yakın top mermisi ile kasabayı döven Kalkış zırhlısının yaptığı tüm hasar bundan ibaret kalmıştır.

Kasabada meydana gelen hasarın daha detaylı bir şekilde incelenerek, hasar bilançosu çıkarmak için İnebolu Belediyesi "Heyet-i Fenniyesi" görevlendirilmiştir. Bu heyet, dükkan, ev, resmi daire ve kayıklarda meydana gelen hasarı tesbit ederek kimin ne kadar hasara uğradığını Osmanlı Lirası cinsinden hesaplamıştır. Buna göre kasabanın uğradığı hasar tutarı, 70.000 Osmanlı Lirası olmuştur.

Bu hasarın 3.000 Lirası belediye binasına, Bank-ı Osmani Şubesi ve reji idaresinde, 15.000'i hükümet binasına, 9.570'i belediyeye ait hizmetlerde 4.700'ü ise limanda bulunan kayık ve bunların taşıdığı mallarda meydana gelmişti. Geri kalan hasar ise ev ve işyerine aitti .

28

25. Açıksöz Gazetesi, 10 Haziran 1921, sayı 209.

26. Açıksöz Gazetesi, 10 Haziran 1921, sayı 209.

27. Hüsnü Açıksöz, İstiklal Harbinde Kastamonu, Kastamonu Vilayet Matbaası, Kastamonu, 1933.

28. Rahmi Çiçek, aynı eser, s.190, (ATESE Arşivi, KL.956, D.22, F.28).

V) İNEBOLU'NUN MÜDAAFA-i MİLLİ VEKALETİ TARAFINDAN TAKDİR EDİLMESİ

Karadeniz sahillerindeki düşman bombardımanından en fazla etkilenen yörelerin başında inebolu gelir. Bu olaylar sırasında inebolu halkının gösterdiği metanet ve vatanperverlik her türlü takdirin üzerinde görülmüş ve Müdaafa-i Milliye inebolu halkına şu telgrafı yollamıştır:

«Geçenlerde düşmanın inebolu'yu bombardıman etmesi üzerine sahil halkının ve bilhassa inebolu ahalisinin gösterdikleri asar-ı himmet ve gayretleri her türlü takdirin fevkinde olduğundan ordu namına kendilerine beyan-ı teşekkürat edilmesi, Müdaafa-i Milliye Vekalet-i celilesinin bildirmesi üzerine ahaliyi beyan-i takdirat ve teşekkürat olunması dahiliye Vekalet-i Celilesinden bildirilmiştir» .

29

C) AVEROF ZIRHLISININ İNEBOLU'DAKİ FAALİYETLERİ

1921 senesinde kazanılan inönü zaferlerinden sonra Yunan kuvvetleri savaş meydanlarında yapamadıklarını cephe gerisinde Türk halkından çıkarma gayreti içine girmişlerdir. Anadolunun her köşesinde başlayan Yunan zulmü ve korsanlığı Karadeniz sahillerinde de kendini göstermiş ve kontrol bahanesi ile kayık ve gemileri talan etmişlerdir.

Karadeniz kıyılarında sözde kontrol faaliyeti yapan Yunan gemileri, inebolu ile Kerempe Burnu arasında durdurdukları kayıkları yağmalamışlardır. Bu olaylardan birinde Umur Çavuş'un kayığındaki elli çuval mısırı alarak kayığı yakmışlardır . Bir diğer olayda da yine, Zarbanalı Rızvan'ın kayığını çevirmişler ve kayıktaki mısırları alarak tayfanın eşyalarını soymuşlardır .

30

31

29. Açıksöz Gazetesi, 6 Temmuz 1921, sayı 227.

30. Açıksöz Gazetesi, 27 Haziran 1921, sayı 219.

31. Açıksöz Gazetesi, 27 Haziran 1921, sayı 219.

Silah ve cephane taşındığından şüphe duyarak girdikleri gemi ve kayıklarda halkın can ve mal güvenliğini tehdit etmişler ve çoğunda da gemileri soymuşlar hatta daha da ileri giderek gemileri kaçırma eylemine dahi başvurmuşlardır.

Averof zırhlısı, Yunan donanmasının Karadeniz ablukasına öncülük eden kravözörlerinden bir tanesidir. Sık sık Karadeniz sahillerini tarar ve gemileri durdurarak mühimmat ve askeri eşya araması yapardı. Bu zırhlı İtalya Hükümetinin sancağını taşırdı .

32
İstihbarat gücü pek fazla olmayan bu korsan abluka gemileri uydurma haberler ve içlerindeki tereddütlerden dolayı sık sık yolcu gemilerini durdurarak taciz ve gasb eylemlerinde bulunmuşlardır. İşte bu eylemlerinden biri de İstanbul'dan hareket edip Batum'a gitmekte olan Afrika vapurunda denk gelmiştir.

Afrika vapuru, İnebolu iskelesine uğrayarak yolcu indirmek için demirlediği vakit hemen yakınında Averof zırhlısını hissetmiş ve bu kravözörün tacizine maruz kalmıştır .

33
Bu ve benzer olaylara rağmen, seyrisefain idaresinin gemileri ve yabancı bandıra altında çalışan özel şirket gemileri, bazen parasız ve bazen de navlunları ödemek suretiyle, sivil ve askeri eşyayı taşımaktan geri kalmamışlar ve nakliyatımızı sürekli desteklemişlerdir .

34

I) AFRIKA VAPURUNUN İNEBOLU'DAN KAÇIRILIŞI

16 Mart 1922 tarihinde İnebolu iskelesine uğradığı anda Averof zırhlısı tarafından ablukaya alınan Afrika Vapuru on kadar

32. Açıksöz Gazetesi, 23 Mart 1922, sayı 444.

33. Açıksöz Gazetesi, 16 Mart 1922, sayı 438.

34. Türk İstiklal Harbi, Deniz Cephesi ve Hava Harekatı, Genel Kurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Dairesi Resmî Yayınları, Cilt V, s.49.

Yunan denizci neferi ve bir zabıt tarafından aranmaya başlamış, vapurun süvarisi buna engel olmaya çalıştıysa da başarılı olamamıştır .

35

Vapur kaptanı gemide malzem-i harbiye bulunmadığını sadece ambarlarda ziraat makinaları ve yolculara ait emtia bulunduğunu izah ettiyse de Yunan zırhlısını ikna edemedi . Dört beş saat süren arama ve haberleşmeden sonra ambarların başına birer nöbetçi diken Yunan zırhlısı arkasına Afrika vapurunu takarak limandan ayrılmış ve batı istikametine doğru yol almaya başlamıştır.

36

Vapurun içerisinde, akrabasını karşılamak üzere gemiye gelen inebolu Belediye Reisi ile birkaç sivil ve kayıkçı da kalmış ve bu meçhul yolculuğa katılmışlardır.

37

II) AFRIKA VAPURU İSTANBUL YOLUNDA

Vapurun yolcuları bu meçhul seyahat esnasında bir hayli telaşlanmış ve hayati ve emtiai tereddütlerini birbirlerine gizlice anlatarak durumu gözden geçirmişlerdir. İlk yaptıkları iş, daha önce tecrübelerine de dayanarak herhangi bir talan ve gasb muamelesine karşı yanlarındaki para ve değerli eşyaları geminin komiserine teslim etmek olmuştur .

38

Averof aslanları mal bulmuş mağruru gibi ne yapacaklarını bilememiş ve bu sevinç esnasında dahi sahilden gelebilecek bir top mermisi tehlikesine karşılık bütün techizatını sahile çevirerek adeta bombalama durumu almıştır.

Gemi 36 saat yol aldıktan sonra gece yarısından sonra iğne-

-
35. Açıksöz Gazetesi, 23 Mart 1922, sayı 444.
36. Açıksöz Gazetesi, 23 Mart 1922, sayı 444.
37. Açıksöz Gazetesi, 16 Mart 1922, sayı 438.
38. Açıksöz Gazetesi, 23 Mart 1922, sayı 444.

ada açıklarına kadar gelerek burada beklemiş ve sabah olunca da Averof'tan gelen on kadar nefer, iki zabıt ve iki çavuş tarafından tekrar aranmıştır .

39

Vapura ellerinde demir parçaları ile giren bu neferler anbardaki sandıkları teker teker kırmışlar ve herhangi bir mühimmat bulamayınca yaptıkları işten sıkılırcasına gemiyi terk etmişlerdi . Geminin İtalyan kaptanı, Yunan kumandanına yaptıkları işin ticaret hukukuna aykırı olduğunu ve artık bu işten vazgeçilmesi gerektiğini bildirilmiş ve Afrika vapuru serbest bırakılmıştır .

41

III) AFRIKA VAPURUNUN TELGRAFLA MUHABEREDEN MENNİ VE İNEBOLU'YA GERİ DÖNÜŞÜ

İnebolu'dan hareket ettikten sonra gemi kaptanı telsiz telgrafla muhabere etmek istemiş, olayı sefiratına bildirmek üzere hareket ettiğinde Averof'un engeline maruz kalmıştır .

42

Gemi İğneada'ya kadar her türlü haberleşmeden men edilmiş, 36 saat süren esaretten sonra serbest kalır kalmaz hemen başka bir gemi aracılığı ile olayı bağlı buldukları makamları bildirmiştir .

43

Gemi Karaburun açıklarına geldiğinde yolcular arasında bir rahatlama olmuş, boğaza girdiğinde ise bir romörkör eşliğinde vapur İstanbul önlerine kadar getirilmiştir. Gemi bir müddet burada kaldıktan sonra düzenlenen raporlar sefarete gönderilmiş ve geminin acentası olaydan haberdar edilmiştir.

39. Açıksöz Gazetesi, 18 Mart 1922, sayı 439.

40. Açıksöz Gazetesi, 23 Mart 1922, sayı 444.

41. Açıksöz Gazetesi, 22 Mart 1922, sayı 444.

42. Açıksöz Gazetesi, 18 Mart 1922, sayı 439.

43. Açıksöz Gazetesi, 23 Mart 1922, sayı 444.

Afrika vapuru bir müddet istanbul'da bekledikten sonra tekrar yola çıkmış ve inebolu'ya giderek yolcularını indirmiştir.

D Ö R D Ü N C Ü B Ö L Ü M

MİLLİ MÜCADELE YILLARINDA İNEBOLU'DA FAALİYETTE BULUNAN CEMİYET VE TEŞKİLATLAR

Milletlerin sahip olduğu topraklarda özgür ve bağımsız yaşadığı günler olduğu gibi, zor ve hayati tehlikeler geçirdiği dönemler de olmuştur. Binlerce yıllık mazisi olan Türk milleti de böyle dönemleri yaşamış ve tarih süreci içerisinde birçok Türk Devleti yıkılırken yerine yenileri kurulmuştur.

Türk Devletleri yaşadığı zor günleri her zaman milletinden aldığı destek ile aşmış ve özgürlüğünü devam ettirmiştir. Milli mücadele yıllarında bu halk desteğinin ilk örneği Anadolu'da izlenen Kuva-yı Milliye hareketi ile ortaya çıkmış ve yurdun her köşesine yayılmıştır. Bu hareket Türk milletini bir çatı altında toplayarak, bağımsızlığımıza gölge düşüren işgallere karşı ilk tepkiyi vermiştir.

Anadolu'nun her köşesinde yöresel olarak yapılan bu direniş hareketi gittikçe büyümüş ve daha sonra Mustafa Kemal Paşa'nın etrafında kenetlenmiştir. İnebolu ve yöresinde faaliyette bulunan sivil ve askeri cemiyet ve teşekküller ilk günden itibaren bağımsızlık mücadelesine katılmış ve sonuna kadar milli mücadeleyi desteklemiştir. Gücünü yöre halkından alan bu teşekküller cephe gerisinin en uç noktası olan İnebolu'da teşkilatlanıp cephelerin içlerine kadar girmişler ve milli zafere imzalarını atmışlardır.

A) İNEBOLU'DA KURULAN SİVİL TEŞKİLATLAR

I) İNEBOLU GENÇLER MAHFİLİ

a) Kuruluşu

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması'nın Türk vatanını yok edici nitelikteki maddeleri inebolu insanını yakından etkilemiştir.

Artık, inebolu'lu gençler yaptıkları ev ve kahve toplantılarının fayda getirmeyeceğini ve vatan hizmeti için daha teşkilatlı çalışmalarını gerektiğini düşünerek çalışmalarını hızlandırmışlardır. Ayrıca, bölgede yaşayan Pontusçu Rumlarında kışkırtıcı tavır ve konuşmaları gençleri daha da hareketlendirmiş ve teşkilatlanmıştır.

inebolu'lu gençlerin teşkilatlanması sonucu 27 Temmuz 1919 tarihinde kurulan Gençler Mahfilinin kurucuları arasında şu isimler yer almaktadır. «inebolu Ticaret idadisinden ve diğer mahalli gençlerden, Mustafa Selim, Mustafa Nuri, Asker Mustafa, Mustafa Fehmi, Mustafa Sıtkı, Reji Müdürü Mustafa, Cemal Azmi, Tapucu Kamil, Ahmed Hamdi, Şevket, Ahmet Faik, Foto Recep, Manifaturacı Recep, Muallim Şükrü, Rizeli Abdullah, Baytar Sadık, Muallim Latif, Altıkulaç Mehmet, Trabzonlu Remzi, Kemal, Cebeci Sabri, İbrahim, Alaeddin, Muallim Mehmed» .

Yüzbaşı Osman Nuri Bey inebolu'lu gençlerin teşkilatlı çalışmalarını görünce onlara derhal teklif götürmüş ve eski ittihat ve Terakki Partisinin binası tutularak inebolu Gençler Mahfili

1. Hüsni Açıksöz, aynı eser, s.78.

2. Nurettin Peker, aynı eser, s.44.

namıyla işe başlanmıştır .

3

b) inebolu Gençler Mahfilinin Şubeleri

inebolu'da teşkilatlanarak milli davaya hizmet etmeye çalışan mahfil, kısa sürede çevre kaza ve nahiyelerde örgütlenmeye başlamıştır.

23 Mayıs 1920 tarihli Açıksöz Gazetesi'nde bu konu ile ilgili şu cümleler geçmektedir: «Kaza dahilindeki nahiyemizde birer şube kışad ederek bu suretle mülhakat gençleri ile de ahed-ü tesanedümüzü tersin etmek esas amelimizdi» . Bu beyanattan çok kısa bir süre sonra "Abana"⁴da bir mahfil oluşturulmuştur. Aynı tarihte Çatalzeytin'de Nahiyeye Müdürü Vasıf Bey'in gayretleri ile bir şube açılmış ve çalışmalarına başlamıştır . Ayrıca Küre nahiyesinde de şube açma hazırlıklarının yapıldığı⁵ haber alınmıştır.

c) inebolu Gençler Mahfilinin Çalışmaları

Kastamonu ve çevresinde çalışkanlık, beceriklilik ve yurtseverlik duygularının en yoğun olduğu yer inebolu'dur. Milli mücadelede Ankara'nın iskelesi durumunda olan inebolu'da bu gençlik yuvası, istiklal ve inkılabın göz kamaştırıcı ışığı gibi daima parlamıştır.

Anadolu'nun hür ve temiz havasını alabilmek için karaya çıkan yolcular, inebolu gençlerinin temiz ve sıcak kalpleri ile karşılanıyor ve istiklal Savaşı'nın ilk havasını teneffüs ediyorlardı .

6

inebolu Gençler Mahfili, milli davayı yakından takip ediyor

3. Nurettin Peker, aynı eser, s.44.

4. Açıksöz Gazetesi, 23 Mayıs 1920, sayı 48.

5. Açıksöz Gazetesi, 23 Mayıs 1920, sayı 48.

6. Hüsnü Açıksöz, aynı eser, s.78.

maddi ve manevi destekte bulunuyordu. Çevre kazalarda bulunan gençler de sürekli, mahfili ziyaret ederek memleketin durumu hakkında bilgi alıyorlardı .

7

Mahfilin faaliyetleri doğrultusunda ordularımızın kazandığı zafer üzerine, kazada şenlikler tertip ederek halkın azim ve moralini yükseltmeye çalışılıyordu. Kars'ın Türk ordusu tarafından geri alındığı günün gecesi şenlikler düzenlenmiş, bu şenliğe mülkiye ve askeriyeden, halktan birçok kişi katılmış, ayrıca o günlerde inebolu'dan geçmekte olan Giresunlu Osman Ağa ve kahraman arkadaşları da Mahfili şereflendirmişti .

8

Batı cephesinden gelen zafer haberlerinde mahfil büyük toplantılar düzenleyerek halka moral vermiştir. II. İnönü Zaferi'nin kazanıldığı günlerde kazada büyük bir sevinç yaşanmış ve gece fener alayı düzenlenmiştir .

9

Yine, Sakarya Zaferi'nden sonra 16 Eylül 1921 günü kazada büyük bir sevinç gösterisi yapılmış ve halk, gazilere göndermek amacıyla hemen orada 1.480 lira para toplanmıştır . Tabi ki bu gösterileri ve çalışmalarını Gençler Mahfili organize etmiştir.

10

Mahfil üzerine aldığı tüm görev ve yükümlülükleri zamanında yerine getiriyor ve vazife-i milliye ve diniyeye sahip çıkarak hizmet ediyordu . Bu arada mahfile sürekli olarak katılım oluyor ve giderek üyeleri de çoğalıyordu. Memleketimizin o günlerde yetiştirdiği güzide evlatlarından Seyyar Firengi Tabibi Doktor Fahri bey mahfilin kuruluşundan 3 ay sonra idare heyetinin başına

11

-
7. Açıksöz Gazetesi, 30 Ağustos 1920, sayı 74
 8. Açıksöz Gazetesi, 14 Kasım 1920, sayı 94.
 9. Kastamonu Gazetesi, 9 Nisan 1921, sayı 2395.
 10. Açıksöz Gazetesi, 19 Eylül 1921, sayı 289.
 11. Açıksöz Gazetesi, 19 Eylül 1921, sayı 289.

geçerek görev almış ve gençlere rehberlik etmeye başlamıştır .

12

II) İNEBOLU MÜDAAFA-i HUKUK CEMİYETİ

a) Kuruluşu

Sivas Kongresi 8 Eylüldeki toplantısında, Erzurum Kongresince ilan edilen beyannameyi genişleterek kabul etti. Artık milli mücadele ruhu yalnız doğu illerimizi savunan bir bölge hareketi olmaktan çıkmış, bütün yurdu kapsayan kutsal bir ideal olmuştur.

Anadolu'da yer alan cemiyetler birleşerek, Anadolu ve Rumeli Müdaafa-i Hukuk Cemiyeti adını aldı ve yurdun her yerinde bir çığ gibi büyüyen Müdaafa-i Hukuk Cemiyetleri kurulmaya başlanmıştır.

Önce, Kastamonu merkezinde, Kuva-yı Milliye katılışın ertesi günü bir Müdaafa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuş ardından bu teşkilatlar kazalara yayılmıştır.

İnebolu Müdaafa-i Hukuk Cemiyeti; Başkan Müftü Ahmet Efendi ve Hüseyin Kaşif Bey'in önderliğinde kurulmuş ve ikinci başkanlığa Rüşumat Müdürü Abdulhalim getirilmiştir . Kuruluş tarihi tam olarak tespit edilemeyen ancak Eylül 1919'da olduğu düşünülen cemiyetin üye, Muhasip ve Veznedar kadrosu şu şekildedir. «Kabaalioğlu Mehmed Hamdi, İlyas Kaptan, Mustafa Selim, Mustafa Nuri, Mustafa Sıtkı, Hacı Alioğlu, Mehmet Fahri, Tırmandioğlu Salih, Battaloğlu Mustafa, Emekli Necip Kabaalioğlu, Ahmet Hamdi Bey ve

12. Açıksöz Gazetesi, 11 Nisan 1920, sayı 42.

13. Avni Doğan, Kurtuluş, Kuruluş ve Sonrası, Dünya Yayınları, İstanbul, 1964.

14. Nurettin Peker, aynı eser, s.93.

efendiler» .

15

b) Inebolu Müdaafa-i Hukuk Cemiyeti'nin Önemi

Yurdumuzun tamamına yayılmış olan Müdaafa-i Hukuk Cemiyetlerinin milli mücadeledeki faydalarını ve hizmetlerini ne kadar irdelersek o kadar gururlanırız.

Inebolu'da kurulan ve milli davaya sonuna kadar destek olan bu cemiyetin özelliği ve önemi biraz farklıdır. Düşman gemilerinin daimi gözetimi altında çalışan, yolcu vapurlarından veya düşman gemilerinden çıkan tehlikeli işlerle her an karşılaşan cemiyet hem ayakta durmuş hem de Anadolu'yu beslemeye çalışmıştır.

Cemiyetin en önemli görevlerinden bir tanesi işgalleri mitinglerle protesto ederek halkın milli davaya olan bağlılığını ayakta tutmaktı. Ayrıca ordularımızın elde ettiği zaferleri halkla beraber kutlamak ve halka bu heyecanı yaşatmak cemiyetin önde gelen görevleri arasındadır. Inebolu Müdaafa-i Hukuk Cemiyeti bu amaçla II. İnönü Zaferi'nden sonra büyük bir sevinç gösterisi düzenlemiş ve gecede fener alayı ile halk coşturulmuştur .

16

c) Inebolu Müdaafa-i Hukuk Cemiyeti'nin Faaliyetleri

Inebolu Müdaafa-i Hukuk Cemiyeti halk ile bütünleşmiş ve yaptığı tüm çalışmalarda kaza halkının desteğini almıştır.

Inebolu Hilal-i Ahmer şubesi tarafından toplanılan yardımlara destek olunmuş, toplanan paraların Kastamonu Hilal-i Ahmer Cemiyetine aktarılmasında etkin görev almışlardır. Halkın teşvik edilmesi sayesinde bir defada toplanan 500 Lira para diğer kaza-

15. Nurettin Peker, aynı eser, s.93.

16. Kastamonu Gazetesi, 9 Nisan 1921, sayı 2395.

lara örnek gösterilmiştir .

17

İnebolu'nun ileri gelen şahsiyetlerinden Dillizade Vehbi Bey'in İnönü muharebelerinde şehit düşen askerlerimiz adına mevlud okutması ve bu zaferlerin halk tarafından sevinçle karşılanması cemiyetin teşvikleri ile sağlanmıştır .

18

İnebolu Müdaafa-i Hukuk Cemiyeti üyeleri bağlı nahiye ve köylerde de faaliyetlerde bulunarak halka telkinlerde bulunmuş ve onların sevinçlerine ortak olmuşlardır.

I. İnönü Muharebesi'nden sonra Londra'ya çağırılan heyetimiz hakkında, Çatalzeytin nahiyesinde bir tören tertip edilmiş ve burada Türk vatanınının kurtulması için dualar edilerek sevinç gösterileri yapılmıştır .

19

Cemiyetin halkı bilinçlendirici ve milli davayı destekleyici telkinler ile bazı vatandaşlar tekalif-i milliyeye verdikleri eşyaları ve bedelini hazineye bağışlamışlardır. Bunlardan birinde İnebolu tüccarlarından Çolakzade Nuri Bey 529 bin 745 kuruş bedelli olan eşyasını hazineye terk etmiş ve bu davranış kaza ve çevresinde örnek olmuştur .

20

III) İNEBOLU KAYIKÇILAR LONCASI

a) Amacı ve Faaliyetleri

Kurtuluş Savaşı'nda deniz yolu ile yapılan yardımı kesip kurtmak için kıyılarımızı ablukaya alıp kontrol eden düşman donanmasının tüm baskılara rağmen; karada ve denizde çirpınan, teknelerle düşmana karşı koyan İnebolu'lu kayıkçıların fedakarlıkları

17. Açıksöz Gazetesi, 16 Mart 1921, sayı 134.

18. Açıksöz Gazetesi, 10 Şubat 1921, sayı 120.

19. Açıksöz Gazetesi, 14 Şubat 1921, sayı 121.

20. Açıksöz Gazetesi, 20 Teşrinisani 1921, sayı 139.

zaferlerimizin temel kaynağı olmuştur.

Kendi aralarında birleşerek bir lonca kuruluşu halini alan inebolu'lu kayıkçılar, hizmetlerini karşılık beklemeden ve son derece disiplinli bir şekilde yürütmüşlerdir. Gelirleri sadece tüccar eşyalarını taşımak suretiyle sınırlı olan bu kahraman denizcilerimiz, askeri eşyaları taşıdıklarında kendilerine teklif edilen parayı almayıp milli müdaafaya bağışlamışlardır. Onların bu davranışı Kastamonu ve Bolu Havalisi Kumandanı Mirliwa Muhiddin Paşa tarafından Mustafa Kemal'e bildirilmiş ve gazetelerde yayınlanarak her tarafta anlatılmıştır .

21

inebolu'da o yıllarda görev yapan ve kayıkçılar loncasına bağlı bulunan kayıkçılarımızın isimleri şöyledir:

«Kayıkçılar Kahyası ve Kuva-yı Milliye reisi İlyas Kaptan ve oğlu Küçük Ali Gözlük, Raşit Kaptan, Hamdi Reis, Çıracak Ahmet Reis, Çerkezin Abdullah Reis, Sart Ali Reis, Hurşit Reis, Çolak Salih Reis, Keresteci Sabri Eyüpoğlu, Motorcu Kadir Kaptan, Kayıkçı Mehmet Ali, Kayıkçı Cemil, Paşalıoğlu Mehmet, Çıracak Mehmed'in oğlu Mehmet ve diğer kayıkçılar...»

22

Baştan başa bir destan olan Milli Mücadelede, inebolu'da ayrı bir destan yaratan bu kahraman denizcilerimiz, inebolu'yu zaferin kapısı yapmış ve bu kapıyı sürekli vatan için koşanlara açık tutmuştur.

O günlerin havasını yazdığı yazılar ile duyuran ve milli devletin öncülerinden olan Kastamonu Lisesi Edebiyat Öğretmeni Yazar İsmail Habip Sevük'ün inebolu'da geçen şu anısı da bu destanı açıklamaya yeter:

«1921 Haziranın Birinci Çarşamba günü öğleyin inebolu'ya ümid vapuru geldi. İçinde Sovyetlerin verdiği üçyüz tonluk mühimmat var. Karadenize Yunan torpidoları çıkıyor. Vapuru acele boşaltmak lazım, bütün sandallar vapura üşüştü. İskelenin inmesini bekleyen yok, sekiz on metrelik kancaları güverte parmaklığına

21. Nurettin Peker, aynı eser, s.369.

22. Nurettin Peker, aynı eser, s.370.

iliştiren deniz çocukları kancaların sırtlarından birer sansar gibi tırmanıp, zemberekli birer cambaz gibi vapura atladılar. Dolan kayıkların karaya doğru yarışını görmeli, kürekler pervane gibi işliyor yükünü boşaltan mekik gibi tekrar vapura koşuyorlardı. Mühimmat kıyıda kalmıyor, üç dört kilometre içerideki tepenin öte yamacına taşınıyordu...»

23

Yazarın tanık olduğu bu olay o yıllarda hergün yaşanmış milli mücadele sona erene kadar devam etmiştir.

Yine o yıllarda inebolu'da istiklal Mahkemesi heyeti başkanı olarak bulunan Mustafa Necati Bey, inebolu'lu kayıkçılar hakkında şunları söylemiştir:

«Denizden cephanen nakli, karşılaşılan güçlükler onların azgın dalgalarla boğuşarak malzemeleri binbir güçlükte sahile taşımaları gibi hususlarda olduğu gibi gerçektir. Çünkü inebolu'lu kayıkçıların hakları gerçekten ödenmez. Hatta Menzil Kumandanı bir telgrafla bu fedakar insanlara teşekkürlerini ifade etmiştir»

24

b) inebolu Kayıkçılar Loncasına'na istiklal Madalyası Vesikası Verilmesi

Milli mücadelenin başlangıcından sona erişine kadar büyük fedakarlık gösteren inebolu'lu Kayıkçılar bu hizmetleri karşılığında T.B.M.M. tarafından istiklal Madalyası Vesikası ile ödüllendirilmiştir .

25

16 Mayıs 1924 Cuma günü Türk Ocağı ve iskelede yapılan şenliklerle adeta bir bayram havası estiren denizciler saat 07.00 sıralarında Kaymakam Fevzi Bey'inde hazır bulunduğu törende 9 Nisan 1924 tarihli istiklal Madalyası Vesikasını almışlardır.

Fevzi Bey Kaza Kaymakamı olarak yaptığı konuşmada; «Her millete mukadder olan inkılabından ve bu meyanda Türk tarihini geçirdiği safahattan, bil intikal milli hareketin münakip kahramanesini yad ve yer yer asar-ı fedakarı gösteren memleketler içinde

23. İsmail Habib Sevük, «İnebolu ve Kayıkçıları» Cumhuriyet Gazetesi, İstanbul 16 Kasım 1936.

24. Hüsnü Açıksöz, aynı eser, s.134.

25. Açıksöz Gazetesi, 22 Mayıs 1924, sayı 1079.

inebolu'ya isabet eden hissi şerefin Büyük Millet Meclisi'nce mazhar-ı takdir olarak deniz kahramanları loncasının istiklal Madalyasıyla taltifinin haiz olduğunu kıymet ve ehemmiyetin büyüklüğünden bahs etmiş» ve kahramanlık vesikasını tüm kayıkçılar

26

namına Liman Reisi Yüzbaşı Mehmed Bey'e teslim etmiştir.

Mehmed Bey'de hükümetin gösterdiği bu kadirşinaslığa kayıkçılar namına teşekkür etmiştir.

Yapılan törende Eczacı Yusuf Camal Bey ve kayıkçı esnafı namına Ahmed Efendi yaptıkları konuşmalarda «inebolu'nun en küçüğünden en büyüğüne kadar, milli muharebede cephe taşımak, küreyen denizlerde kendilerine düşen hemuali hamiyeti içerilere sevk etmek düşman donanmaları karşısında demirden kuvve-i azim ve imanı siper ederek seve seve kendilerine düşen vazifeye koşmak gibi inebolu kayıkçılığının her tarafa ün salan destan şehametini takdir ediyoruz» demişlerdir. Daha sonra konuşma yapan Müderris

27

Akif Efendi cumhuriyetin kurulması ve yaşatılması gereğinden bahsetmiştir.

Türk istiklal tarihine altın harflerle geçen kahraman inebolu'nun T.B.M.M. ve Mustafa Kemal Paşa tarafından övgü ile anıldığı vesika 11 Şubat 1924 tarihinde T.B.M.M.nin 99.cu oturumunda kabul edilmiş ve yurt sathında, kaza olarak bu taltif sadece inebolu'ya nasip olmuştur.

28

c) Mustafa Kemal Paşa'nın inebolu'lu Kayıkçılar ile ilgili Düşünceleri

inebolu Kayıkçılar Loncasına verilen istiklal Madalyası Vesikası Beratı, aşağıdaki gibidir:

«Metni iş bu varaka zahrinde bulunan 66 numaralı kanun mucibince verilecek olan istiklal Madalyası Vesikası,
Numara 2107
Maksadı Ulvinin husulü için azami ibrazı mesai eylediğinden dolayı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 11.2.1340 tarihinde vuku bulan Birinci ictimâ senesi 99.ncu ictimâının 1.ci celsesinde

26. Açıksöz Gazetesi, 22 Mayıs 1924, sayı 1079.
27. Açıksöz Gazetesi, 22 Mayıs 1924, sayı 1079.
28. Açıksöz Gazetesi, 22 Mayıs 1924, sayı 1079.

ziirde hüviyeti muharrer inebolu Mavnacılar Loncasına bir kıt-a Beyaz şeritli İstiklal Madalyası verilmiştir.

İstiklal Madalyası alan zatın hüviyeti
inebolu Mavnacılar Loncası
Resmi Mühür
T.B.M.M. Riyaseti
Gazi Müşir Mustafa Kemal» .

29

Mustafa Kemal Paşa, İstiklal Madalyası Vesikası ile ödüllendirilen inebolu'lu kayıkçılarını 25 Ağustos 1925 tarihinde Şapka İnkılabının törenleri için geldiği inebolu'da bir kez de yüz yüze ziyaret etmiş ve onlarla kucaklaşarak şu sözleri ile iltifat etmiştir:

«Sizin hizmetlerinizi faaliyetlerinizi öteden beri takdir ederim. Her vakit, her suretle vatan emrinde bulunacağınıza kaniyim. Yaptığınız hizmetleri hiç unutmuyorum» .

30

B) İNEBOLU'DA KURULAN ASKERİ TEŞKİLATLAR

I) İNEBOLU İSTİHBARAT ZABİTLİĞİ

Heyeti Temsiliye döneminde haber alma işlemleri idari amirlerce yürütülmüştür. Ankara hükümetinin kurulmasından sonra haber alma işlemleri mahalli askerlik şubeleri bünyesinde oluşturulan istihbarat subayları tarafından yapılmaya başlanmıştır.

İstihbarat zabıtlığı, gizli olarak topladığı bilgileri bağlı bulunduğu Kastamonu Vilayetine oradan da gerekirse Ankara'ya ulaştırmıştır.

Ayrıca bir diğer görevi de «Kavanın-ı Nizamat-ı Seyehat hakkındaki talimatname» uyarınca inebolu'ya gelen şüpheli ve seyahat varakası taşımayan kişileri araştırmak, T.B.M.M. Riyaset-i

31

29. Nurettin Peker, aynı eser, s.428.

30. Mustafa Selim İmece, Atatürk'ün Şapka Devriminde Kastamonu ve inebolu Seyahatleri, Ankara, 1959, s.29.

31. Kastamonu Gazetesi, 31 Aralık 1920, sayı 2373.

özel kalemiyle yaptığı görüşmeye göre bu şahıslara geçiş izni vermektir.

Bilindiği gibi bu dönemde, sahillerden giriş yaparak Anadolu'ya geçmek isteyen şahıslar tam olarak incelenip ne amaçla yolculuk ettikleri öğrenildikten sonra, gerekirse teminat nakliyesi de alınarak seyahatlerine müsaade edilmiştir . Bu işlemlerin genelini istihbarat zabıtlığı yapmıştır. Savaş sona erdikten sonra bu seyahat varakası taşıma işlemi 10 Mart 1923 tarihinden itibaren kaldırılmış ve seyahat serbestliği getirilmiştir .

33

II) İNEBOLU MEVKİ KOMUTANLIĞI

İnebolu, milli mücadele yıllarında özellikle 1920 ve 1921 yıllarında subay, silah ve cephane giriş noktası olmuştur. İşte bu sebepten dolayı kazanın o günlerde güvenliğini sağlamak ve askeri kuvvetleri teşkilatlandırmak amacıyla Mevki Komutanlığı kurulmuştur.

İnebolu Mevki Komutanlığı Ocak 1921 yılında kuruluşunu tamamlayarak faaliyetlerine başlamıştır. Komutanlığın doğu sınırı Çatalzeytin'in İstefan köyünden başlıyor, batıda Kerempe burnuna kadar uzanıyordu .

34

Mevki komutanlıklarına bağlı olarak sahil boyu karakollar kurulmuştur. Bu karakolların en önemli görevi denizde seyreden düşman gemilerini takip etmek ve sahile çıkan yabancıları ilgili yerlere rapor etmektir.

Ancak yeterli kadroya sahip olmayan mevki komutanlığı, zaman zaman köy muhtarlarından ve ihtiyar heyetlerinden yardım alarak

32. Kastamonu Gazetesi, 31 Aralık 1920, sayı 2373.

33. Açıksöz Gazetesi, 10 Mart 1923, sayı 728.

34. Rahmi Çiçek, aynı eser, s.171.

bu hizmetlerini sürdürmüştür.

III) İNEBOLU İRKAP VE İHRAÇ KUMANDANLIĞI

Kastamonu ilinin deniz sınırlarındaki Gerze, Sinop, Ayancık, İsfahan, İnebolu, Cide, Amasra, Bartın, Akçeşehir, Kozlu, Kilimli, Zonguldak, Ereğli liman reislükleri, İstanbul Hükümeti Bahriye Nezaretinin denetimi ve kontrolü altında idi.

Milli mücadelenin başında Kuva-yı Milliye ve Anadolu'dan yana tavır alan bu Reislükler 10 Temmuz 1920'den itibaren Umur-u Bahriye Müdüriyetine bağlanmışlar ve buradan takip edilmişlerdir.

İnebolu Limanı daha önce belirtildiği gibi hem askeri hem de sivil geçişin sağlandığı önemli bir mevkiide bulunmakta idi. Bu öneminden dolayı 1921 yılı Ağustos ayında İnebolu İrkap ve İhraç Kumandanlığı kurulmuş ve yükleme boşaltma işleri daha güvenli ve seri hale getirilmiştir.

İnebolu İrkap ve İhraç Kumandanlığı giderek artan öneminden dolayı yetki ve sorumluluk açısından büyütülmüş Kumandanı Yüzbaşı Mehmed Efendi yerine Deniz Binbaşısı Cemal Bey göreve getirilmiştir.

37

IV) İNEBOLU ASKERİ POLİS TEŞKİLATI

İstanbul Hükümeti ve itilafçıların her fırsatta yaptıkları casusluk ve gizli propagandalar milli müdaafa vekaletinin tedbir alınmasını zorunlu hale getirmiş ve bir çok bölgede askeri polis teşkilatları ve karakollar kurulmasına sebep olmuştur.

35. Kastamonu Gazetesi, 17 Şubat 1977, sayı 907.

36. Türk İstiklal Harbi, Deniz Cephesi ve Hava Harekatı, Genel Kurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Dairesi Resmi Yayınları, Ankara, 1964.

37. Nurettin Peker, aynı eser, s.297.

Kastamonu havalisi kumandanlığının deniz sınırı olan ve giriş kapısı durumunda bulunan inebolu'da da bir askeri polis teşkilatı kurulmasına karar verilmiş ve kumandan Muhittin Paşa bu konuda altı maddelik emir yazarak kastamonu Valiliğine bildirmiştir.

Bu arada kurulan askeri polis teşkilatının görevini tüm kıyı şeridine yayması için karakollar oluşturulmuş ve bu karakollarda görev yapacak polis memurlarının polis müdüriyeti tarafından temini istenmiştir. Karakollar 10.11.1920 tarihine kadar oluşturulmuş ve memurlar bu tarihten itibaren bölgedeki faaliyetlerine başlamışlardır .

39

V) İNEBOLU EMNİYET MÜFETTİŞLİĞİ

Kuruluşu I.Dünya Savaşı yıllarına rastlayan emniyet müfettişlikleri önemli merkezlerde görev yapmakta idi. Dahiliye vekaletine bağlı olan ve ilçelerde Kaymakamın kontrolünde bulunan Emniyet Müfettişliği inebolu polis teşkilatı ile birlikte çalışmaktadır.

inebolu Emniyet Müfettişliğine, kurulduğu anda Bursa merkez memuru olarak görev yapan Ragıp Bey tayin olmuş ve bölgenin huzur ve emniyeti için görev yapmıştır. Daha sonra çıkartılan bir kanunla mahalli polis idaresi ile birleştirilmiş ve müfettişliklere son verilmiştir.

O yıllarda inebolu'nun içtimai yapısı içinde bir çok mülleti barındırması, kazada özel emniyet tedbirlerinin alınmasını zorunlu hale getirmişti. inebolu Emniyet Müfettişliği azınlık durumun-

38. Nurettin Peker, "Kurtuluş Savaşı'nda Kastamonu ve Havalisi" Kastamonu Gazetesi, 20 Temmuz 1977, s.1038.

39. Nurettin Peker, "Kurtuluş Savaşı'nda Kastamonu ve Havalisi" Kastamonu Gazetesi, 20 Temmuz 1977, s.1038.

40. Açıksöz Gazetesi, 27 Kanunisani 1921, sayı 116.

da bulunan Rum ve Ermenilerin can ve mal güvenliklerinin sağlanması ve Türk vatandaşlarının da huzur içerisinde yaşaması için her türlü tedbiri almış ve bölgeyi kontrolü altında tutmuştur.

VI) İNEBOLU SEVK VE SATINALMA KOMİSYONU

Milli mücadele boyunca inebolu-Ankara yolunun önemini erken kavrayan Erkan-ı Harbiye Reisi Fevzi Paşa bölgedeki satın alma işlemleri ve gelecek yardımların cepheye sevki için güvendiği adamlarından Fuat Bey'i yanına Binbaşı Bahattin Beyi'de katarak inebolu'ya göndermiştir .

41

8 Temmuz 1926 tarihinde inebolu'ya gelen Fuad Bey derhal bir komisyon kurmuş ve bu komisyon satınalma ve taşıma işlerini yürütmüştür.

Bilahere inebolu Hat Kumandanlığı ve daha sonra da Menzil Mıntıka Kumandanlığının emrine girerek faaliyetlerini sürdürmüşler ve bölgedeki taşıma işlerini düzene sokmuşlardır.

inebolu'dan acil olarak uzaklaştırılan cephane ve malzemeler karışık olarak Ankara'ya nakil edilip orada tekrar bir komisyon huzurunda tasnif edilerek ihtiyaç durumuna göre cephelere sevk edilmiştir.

41. Nurettin peker, aynı eser, s.217.

B E Ő İ N C İ B Ö L Ü M

MİLLİ MÜCADELE YILLARINDA İNEBOLU'DAN GEÇEN HEYET VE ŞAHSİYETLER

inebolu; milli m¼cadele yılları boyunca Anadolu'daki bağımsızlık hareketine katılmak için koŐanların ve istiklal aŐkıyla yanan vatanseverlerin giriş kapısı olmuştur.

Özellikle, İstanbul'dan gelerek Anadolu'ya geçen askeri ve sivil vatandaşlarımız, Ankara'nın merkez olmasından sonra bu yolu daha çok tercih etmişlerdir. Bir taraftan Marmara'nın güvenliğinin tam olmaması, diğer taraftan da Ankara'ya en kestirme yolun inebolu üzerinden olması bu tercihin en önemli sebebidir.

Silah ve mühimmat sevkiyatında olduğu kadar, Anadolu'da yayılan istiklal fikrinin geçişinde ve taşınmasında da etkili olan inebolu bu önemini her zaman gururla sürdürm¼ştür.

inebolu'dan geçen vatanseverler günlerce burada kalmışlar ve milli davanın ilk havasını burada teneff¼s etmişlerdir. Bu arada aralarında her r¼tbeden askerler, devlet adamları, edipler, Őairler olan bu Şahsiyetler inebolu'da kaldıkları sürede halka konferanslar ve nasihatler vererek milli davanın ilk hizmetini yapmışlardır.

Halka verdikleri manevi destek ve moral, cephe gerisinde yürüt¼len işleri daha da kolaylaştırmış ve yöre insanının her türlü fedakarlığı seve seve yapmasına katkı sağlamışdır.

A) HEYETLER

I) BUHARA HEYETİ

Buhara, 1919 yılında istiklalinin kazanmış ve yeni kurulan

Türk devleti ile yakından ilişkiye girmiştir . Milli mücadele yıllarında sürekli, heyetler halinde birbirleri ile diyalogu sürdürmüşler ve Anadolu'daki davayı desteklemişlerdir.

Diğer vatandaşlar ve heyetler gibi Buhara heyeti de inebolu'dan Anadolu'ya giriş yapmıştır. Buhara'dan gelen 5 kişilik heyet vapurla 20 Ocak 1921 tarihinde inebolu'ya inmiş ve Gençler Mahfili, Müdaafa-i Hukuk Cemiyeti ve halk tarafından karşılanmıştır .

Heyet başkanları Recep Bey ve Nazari Efendiler maiyetinde kısa sürede inebolu'dan ayrılan heyet, Kastamonu üzerinden Ankara'ya gitmiştir.³

Ankara'daki faaliyetlerini tamamladıktan sonra Buhara'ya dönüşlerinde yine inebolu yolunu kullanmışlar; önce Kastamonu'ya gelerek burada Vali Rafet Paşa tarafından karşılanıp Ekşioğlu Oteli'nde misafir edilmişlerdir .

Kastamonu'da bir çok askeri ve sivil erkan tarafından ziyaret edilen heyet, buradan çok memnun ve samimi hislerle ayrılmış ve tekrar Türkiye'ye gelmek istediklerini belirtmişlerdir.

Heyet üyeleri arasında Galip Paşa, Müsteşar Ruşen Şerif Bey ve Vahid Bey bulunmaktadır.

Galip Paşa Açiksöz Gazetesine verdiği beyanatta şunları söylemiştir:

«Benim prensibim, yarından sonra gelecek olan zelilane ölümü kabul etmektense bugün mertçe ölmektir. Ya ölüm, ya hürriyet evvelce kalbimizde saklı idi. Şimdi bu alnımızda yazılıdır. Hakkımıza riayet edenlere dost, etmeyenlere düşmanız. Büyük Millet Meclisinin verdiği karar layetgarirdir. Bir milleti böyle bir kardan çevirecek ancak yeisdir. Bu tarz ise islama ve Türke hiçbir vakit tari olmamıştır»

5

1. Açiksöz Gazetesi, 16 Nisan 1922, sayı 464.
2. Nurettin Peker, aynı eser, s.298.
3. Açiksöz Gazetesi, 16 Nisan 1922, sayı 464.
4. Açiksöz Gazetesi, 16 Nisan 1922, sayı 464.
5. Açiksöz Gazetesi, 16 Nisan 1922, sayı 464.

Bu sözlerden de anlaşıldığı üzere, Buhara Heyeti Anadolu'daki bağımsızlık mücadelesini tam anlamı ile desteklemekte ve T.B.M.M. ile olan diyalogunu sürdürmek istemektedir.

Heyet aynı gün Kastamonu-İnebolu arasında yer alan Ecevid'e gelmiş ve akşam burada kaldıktan sonra ertesi günü İnebolu üzerinden Buhara'ya gitmişlerdir.

II) İMDAD-I SİHHiYE HEYETİ

İstanbul Hilal-i Ahmer Cemiyeti, Anadolu'daki ihtiyaçlara cevap vermek ve cephelerdeki yaraları sarmak maksadı ile bir grup doktor ve eczacıyı gizli olarak İnebolu'ya göndermiştir.

19 Nisan 1921 tarihinde İnebolu'ya çıkan heyet içerisinde 40 doktor ve 10 eczacı yer almaktadır . Doktor Hikmet Bey'in başkanlığında karaya çıkan heyet derhal ve çok acele bir şekilde arabalar ile Kastamonu üzerinden Ankara ve oradanda ihtiyaç duyulan yerlere sevk edilmiştir.

Bu arada İstanbul'dan gelen sağlık yardımları ve İnebolu'da biriken ilaç ve sıhhiye malzeme sandıklarının taşımak için Menzil, Hat Kumandanları ve Kaymakamlık Kastamonu Valiliğinden yardım istemiş ve bu eşyalar seri bir şekilde taşınmıştır .

7

III) İSTİKLAL MAHKEMESİ HEYETİ

a) İstiklal Mahkemesi Heyetinin 1921 Yılında İnebolu'ya Gelişi

16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un resmen işgal edilmesi, Mustafa Kemal ve Temsil Heyetinin etkinliğini daha da arttırmış

6. Hüsnü Açıksöz, aynı eser, s.103.

7. Nurettin Peker, aynı eser, s.313.

ve 23 Nisan 1920 tarihinde millet egemenliğine dayalı yeni bir yönetim kurulmuş ve bu yönetim Anadolu ve Türk insanının kaderini belirlemek üzere acil kararlar almaya başlamıştır.

Yeni Meclis, bir taraftan işgal altındaki toprakları kurtarmaya çalışırken bir taraftan da yer yer ortaya çıkan ayaklanmaları bastırmak için tedbirler alıyordu. Bu tedbirlerin en başında geleni ise 29 Nisan 1920 tarihinde çıkarılan Hıyanet-i Vataniye kanunudur.

Hıyanet-i Vataniye Kanununun en seri bir şekilde uygulanmaya konulması ve Anadolu'daki asayişsizliğin giderilmesi maksadı ile 18 Ağustos 1920 tarihinde Mentеше Mebusu Dr.Tevfik Rüştü ve Mustafa Necati Beyler meclise bir teklif vererek istiklal Mahkemelerinin kurulmasını istemişlerdir . Verilen bu teklif meclis kurulunca red edilmiş daha sonra 11 Eylül 1920'de "Firariler Hakkında Kanun" adıyla çıkmış ve T.B.M.M. 21 numaralı kanun olarak yürürlüğe girmiştir .

O günlerin zor şartları altında, cephelerden kaçarak Anadolu ya sızan ve eşkiyalık hareketlerine girişen bir avuç çapulcu,düşmanla uğraşmakta olan milli birliklerimize engel olmakta idi.

Fakat 26 Eylül 1920 tarihinde Mustafa Kemal Paşa başkanlığında toplanarak son şeklini alan istiklal Mahkemeleri, bu eşkiyanın üstesinden gelmek üzere Anadolu'nun çeşitli vilayetlerine dağılmış ve 8 Kasım 1920 tarihinde Kastamonu'ya gelerek çalışmalarına başlamıştır .

8. Ergün Aybars, istiklal Mahkemeleri, Bilgi Basımevi, Ankara, 1975, s.49.
9. Ergün Aybars, aynı eser, s.65.
10. Mustafa Eski, Mustafa Necati Bey'in Kastamonu'daki Çalışmaları, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1990, s.27.

İstiklal Mahkemelerinin yayınladığı genelge ve aldığı kararlar gerek meclis içerisinde gerekse meclis dışarısında bazı kesimler tarafından eleştirilmiş, özellikle asker firarilerinin bulunamadığı takdirde onun yerine babası, kardeşleri, amcası, dayısı ve dayızadesi, amcazadesi, eniştesi, eniştezadesinin silah altına alınması; eğer firarinin yakın akrabaları yoksa nefer başına mensup olduğu köyün halkından 200 lira ceza kesilmesi bu eleştirileri arttırmıştır .

11

Ancak halk istiklal Mahkemeleri ile başlayan güvenlik ve asayiş ortamından her zaman memnun kalmış hatta I.İstiklal Mahkemesinin 2 Mart 1921 tarihinde Ankara'ya hareket etmesinden sonra, Meclisten tekrar istiklal Mahkemelerinin göreve başlatılması hususunda istekte bulunmuşlardır.

İnebolu, milli mücadelenin yegane giriş kapısıdır. Anadolu'ya gelerek özgürlük ve istiklal mücadelesine katılanlar, o günlerin ilk berrak ve aydınlık geleceklere bakan havasını burada hissetmişlerdir.

Gerek silah sevkiyatı ve gerekse Anadolu'daki milli davaya hizmet eden vatanseverlerin yolunun başlangıç noktasıdır. Stratejik açıdan çok önemli bir noktada bulunması ve Ankara ile olan en yakın bağlantısının buradan sağlanması İnebolu'nun o günlerdeki önemini daha da arttırmıştı. Ayrıca, İnebolu, Karadenizde kurulması düşünülen Pontus Rum Devletinin batı sınırı olarak düşünülürse buradaki Rumların faaliyetlerini de göz ardı edemeyiz.

İnebolu çevresinde yer yer ortaya çıkan eşkiyalık olayları ve soygunlar bölgedeki asayiş bozmakta idi. İşte bu çevredeki olayları yerinde tesbit edip yargılamak ve eşkiyaya gözdağı ver-

11. Açıksöz Gazetesi, 17 Ocak 1921, sayı 112.

mek üzere istiklal Mahkemesi 2 Eylül 1921 günü inebolu'ya hareket etmiştir .

12

Bu konuda 3 Eylül 1921 tarihli Açıksöz Gazetesi şunları yazmaktadır: «Şehrimizde icra-yı faaliyette bulunduğundan beri şedid ve adilane hareketleri, seri ve alicenabane kararlarıyla bütün halkın minnet ve şükranını kazanan ve memleketimizde pek derin hüsn-i tesir bırakan istiklal Mahkemesi Heyet-i Muhteremesi dün maiyet bölükleriyle inebolu'ya teşrif buyurmuşlardır»

13

b) istiklal Mahkemesi Heyetinin inebolu'daki Faaliyetleri

inebolu'ya ulaşır ulaşmaz çalışmalarına başlayan mahkeme, hemen eşkiyalık davaları üzerinde durmuştur.

İlk yargılama 5 Eylül 1921 günü yapılmıştır. Mahkemenin başkanı Mustafa Necati Bey bu yargılamadan hemen sonra Yeni Camii meydanında halka hitap ederek onlarla milli heyecanı paylaşmış ve halkı milli dava için daha fazla çalışmalarını teşvik edici sözler söylemiştir .

14

Mahkeme Kastamonu'da iken, bölgenin en azılı eşkiyası Kel Raif ve Civa Hüseyin yakalanmıştı . Ayrıca asker kaçağı olarak aranan ve eşkiyaya katılan Vasil isminde bir Rum bu mahkemenin yargısına muhatap olmuştur.

15

Bu eşkiya grubu 5 Eylül günü başlayan ve 6 Eylül günü devam eden mahkeme kararıyla idam cezasına çarptırılmış ve 7 Eylül sabahı inebolu'da idam edilmişlerdir .

16

Mahkeme ayrıca, çete mensublarından olup Küre halkından 3 kişinin gıyaben idamına, bunlara yataklık edenlere 5 ila 15 yıl

12. Açıksöz Gazetesi, 3 Eylül 1921, sayı 273.

13. Açıksöz Gazetesi, 3 Eylül 1921, sayı 273.

14. Mustafa Eski, aynı eser, s.40.

15. Nurettin peker, aynı eser, s.371.

16. Mustafa Eski, aynı eser, s.40.

arası hapis cezası vermiştir .

17

Görevini kötüye kullanan nüfus memuruna 6 ay hapis ve memuriyetten men cezası verilmiştir.

Eşkiyaya yardım eden muhtarlara 100'er lira, nüfus tezkiresinde doğum tarihini küçük yazdıran iki kişiye 50'şer lira, Hatipbağı mahallesi imamı ve muhtarına da vazifeyi ihmalden dolayı 25'er lira para cezası verilmiştir .

18

İnebolu'da halka hem güvence hem de göz dağı veren mahkeme heyeti üyeleri 9 Eylül 1921 günü buradan ayrılarak tekrar Kastamonu'ya dönmüştür .

19

c) İstiklal Mahkemesi Heyetinin 1922 Yılında İnebolu'ya Gelişi

Kastamonu ve bölgesi İstiklal Mahkemesi başkanı Mustafa Necati Bey İnebolu ve havalisinde ilk yapılan gezi ve çalışmalarda halk tarafından sevilmiş ve şükranla karşılanmıştı.

20 Mart 1922 tarihinde İstiklal Mahkemesi heyeti tekrar İnebolu'ya gelmiş ve bölgede bir müddet kaldıktan sonra tekrar Kastamonu'ya geri dönmüştür .

20

1922 yılının Haziran ayının sonlarına doğru Mustafa Necati Bey'in başkanlığında yeniden İnebolu'ya giden İstiklal Mahkemesi heyeti derhal çalışmalarına başlamıştır .

21

Mahkeme burada iki idam cezası vermiştir. Teşkil ettikleri çete ile köyleri basan ve yolları kesen halkın can ve mal güvenliğini bozarak halka baskı yapmak suçlarından aranan Küreli Mah-

17. Açıksöz Gazetesi, 8 Eylül 1921, sayı 278.

18. Mustafa Eski, aynı eser, s.40.

19. Açıksöz Gazetesi, 11 Eylül 1921, sayı 280.

20. Mustafa Eski, aynı eser, s.53.

21. Açıksöz Gazetesi, 24 Haziran 1922, sayı 515.

mudoğlu Salih ile Dursunoğlu Durmuş suçlarını itiraf etmişler ve çarşıda asılmışlardır .

22

Ayrıca yaşları onsekizi bulmadığı anlaşılan Ahmet Paşa kariyesinden Satı ile hakkında suçlamalar bulunan ikizler kariyesinden Hüseyinoğlu Şakir'in müebbeden Kürek cezasına konulmasına karar verilmiştir .

23

İnebolu'da asayiş ve sukuneti sağlayıcı çalışmalarını tamamlayan mahkeme heyeti 12 Temmuz 1922 tarihinde Kastamonu'ya geri dönmüştür .

24

IV) AZERBAJCAN ELÇİLİK HEYETİ

Azerbaycan elçilik heyeti, elçi İbrahim Abilof başkanlığında 30 kişilik bir grupla 6 Ekim 1921 tarihinde Batum'dan gelen vapurla beraber İnebolu'ya gelmişlerdir .

25

İki gün süre ile İnebolu'da kalıp şehri gezen heyet 9 Ekim 1921 tarihinde Kastamonu'ya gitmiştir. Heyet ile birlikte Mentеше Mebusu Tefik Rüştu ve Reji Genel Müdürü Mithat Bey'lerde İnebolu'ya gelmişlerdir . Kısa bir süre Kastamonu'da istirahat eden

26

elçilik heyeti daha sonra Ankara'ya gitmiştir.

V) MALTA ESİRLERİ

Bilindiği gibi Son Osmanlı Mebuslar Meclisinin Misak-ı Milli kararı üzerine 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul işgal edilmiş ve Meclis-i Mebusanın ileri gelenleri, mülki ve idari amirler yakalanarak tutuklanmışlar ve 28 Mayıs 1920 tarihinde Malta'ya sürgün

22. Açıksöz Gazetesi, 29 Ekim 1922, sayı 520.
23. Açıksöz Gazetesi, 29 Ekim 1922, sayı 520.
24. Açıksöz Gazetesi, 12 Temmuz 1922, sayı 530.
25. Nurettin peker, aynı eser, s.378.
26. Hüsnü Açıksöz, aynı eser, s.104.

edilmişlerdi .

27

I.inönü Zaferi'nden sonra itilaf Devletleri Sevr Antlaşması'nın şartlarını biraz hafifleterek yeni Türk hükümetinin askeri hareketini durdurmak amacı ile Londra'da bir konferans düzenlemiş ve bu konferansa T.B.M.M. Hükümeti adına Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey katılmıştır.

Konferans sonunda Bekir Sami Bey T.B.M.M. Hükümetinden herhangi bir talimat almadan İngiltere, Fransa, İtalya devlet adamları ile yaptığı görüşme sonucu imzalanan sözleşme gereği; karşılıklı olarak esirler teslim edilecek ancak Türk esirlerinden İngiliz ve Ermenilere kötülük yapmış olanlar verilmeyecekti . Tabii bu sözleşme onaylanmadı ve yürürlüğe girmedi. Ancak İngilizler kendiliğinden bir miktar Türk esirini serbest bırakınca, aynı oranda Ankara Hükümeti de bir miktar İngiliz esirini serbest bırakmıştı.

28

Malta'da esir bulunan Türk devlet adamları ve aydınları bir an önce vatana kavuşmak için uğraşıyorlardı.

Nihayet Kızılay İkinci Reisi Hamit Bey ile İngiliz komiseri arasında 23 Ekim 1921 tarihinde yapılan bir anlaşma ile Malta'da esir bulunan Türklerin karşılıklı olarak değiştirilmesine ve bu iş içinde İnebolu'da Esirleri Değiştirme Komisyonu kurulmasına karar verilmiştir .

29

a) Malta Esirlerinin İnebolu'ya Gelişi

İngiliz komiseri ile yapılan anlaşmanın neticesinde, Malta'-

27. Tefrik Bıyıklıoğlu, Atatürk Anadolu'da (1919-1921), Ankara, 1981, s.182.

28. İlhan F.Akın, Türk Devrim Tarihi, İstanbul, 1989, s.155.

29. Nurettin Peker, aynı eser, s.381.

da esir bulunan vatandaşlarımız 31 Ekim 1921 tarihinde dört İngiliz zırhlısı ile inebolu önlerine gelmiştir .

30

Yapılan görüşmelerde İngilizler önce kendi esirlerinin gemiye getirilmesini ve Lord Gurz'un kardeşi Albay Ravlinson'u ilk önce teslimini istemişlerdir. Ancak Ravlinson'un henüz inebolu'ya ulaşmadığı ve Kastamonu'da olduğu anlaşılınca bu isteklerinde fazla üstelememişlerdir. Zaten İngiliz Albayı da ertesi sabah inebolu'ya ulaşmış ve esir değişimi gerçekleşmiştir.

b) Misafirlerin inebolu'da Karşılması

Malta esirlerinin inebolu'dan vatana giriş yapacaklarını haber alan halk, büyük bir heyecan içerisinde karşılama hazırlıkları yapmaya başlamıştır.

inebolu'nun her tarafı bayraklarla donatılmış ve Yarbaşı mevkiine defne dallarından güzel bir tak yapılmıştır. Asker ve talebeler saf saf dizilip gemiden çıkacak misafirleri beklemiş ve halk akın akın gemilerin yanaştığı istikamete gelmiştir.

Havanın yağmurlu olmasına rağmen o güne kadar görülmemiş bir kalabalık bir araya gelmiştir. inebolu halkı bir an önce vatandaşlarımızın sahile çıkmasını beklerken gelen haber üzerine dağılmak zorunda kalmıştır. Denizin çok kabarık olması ve Albay Ravlinson'un inebolu'ya gelişinin uzaması bu kararın alınmasında etkili olmuştur .

31

Ertesi sabah halk yine Yarbaşı'nda toplanmış ve düşmanın pençesinde sırf kendi vatanları için çalıştıklarından mahkum edi-

30. Açıksöz Gazetesi, 5 Kasım 1921, sayı 327.

31. Açıksöz Gazetesi, 5 Kasım 1921, sayı 327

len kardeşlerini beklemişlerdir . Denizın çok aşırı dalgalı ol-
32
masına rağmen alafranga saat ile bir sıralarında kayıklar denize
açılarak vatandaşlarımızı karaya çıkarmaya başlamışlardır.

İlk defa Cevad Paşa ve Rauf Bey çıkmışlar ve kendilerini
karşılamaaya gelen asker ve halkı selamlayarak Hüsnu Paşa ile be-
raber Gençler Mahfiline gitmişlerdir. Burada Kaza Kaymakamı İsmail
Hakkı Bey, Mustafa Kemal Paşa, Hariciye ve dahiliye vekilleri na-
mina bir karşılama yapmıştır .

33
Gemiden karaya çıkan misafirlerimiz derhal Gençler Mahfiline
getirilip burada kendilerine ikramlarda bulunulmuştur. Halk muh-
terem misafirlere hoşgeldiniz demek için akın akın mahfili ziya-
ret etmiştir.

c) İnebolu'ya Çıkan Malta Esirlerinin İsimleri

Denizde İngiliz zırhlılarında yapılan esir değişiminden son-
ra vatandaşlarımız karaya çıkarılmış ve hazırlanan evlere yerleş-
tirilmiştir. Birbirleriyle sohbet eden vatandaşlarımız, Mustafa
Kemal Paşa'nın selam ve sevgi haberlerini aldıklarında daha da
mutlu olmuşlardır.

İnebolu'ya çıkan vatandaşlarımızın isimleri aşağıdaki gibi-
dir. Ancak 10 kadarı İstanbul'a çıktığından isimleri tam olarak
tesbit edilememiştir .

34

32. Açıksöz Gazetesi, 5 Kasım 1921, sayı 327.

33. Açıksöz Gazetesi, 5 Kasım 1921, sayı 327.

34. Açıksöz Gazetesi, 2 Kasım 1921, sayı 325.

Müselam Paşa	- Ahmed Bey (Eski Polis Müdürü)
Med Emin Bey (Vakit Sermuharriri)	- Ahmed Şevket Bey (Miralay)
(Kaymakam)	- Ali Cinani Bey (Ayıntab Mebusu)
Nazmi Bey	- Arif
Ali Ağa	- Basri Bey (Kaymakam)
Şahneddin Efendi (Jandarma Binbaşı)	- Celal Hilmi Bey (Sinop Eski Mutasarrıfı)
Celal Nuri Bey	- Celal Oğuz Bey
Emal Bey (Yüzbaşı)	- Cemal Paşa
Had Bey (Eski Merkez Komutanı)	- Cevad Paşa
At Paşa	- Fazıl Berki Bey
Ek Paşa	- Hakkı Bey (Binbaşı)
Hamım Süleyman Bey	- Hüseyin Kadri Bey (Kaymakam)
Has Efendi (Muş Mebusu)	- İslam Ali Bey
Met Bey	- Kadri Bey (Eski Şifre Müdürü)
Has Vasıf Bey	- Mazlum Bey (Binbaşı)
Hammed (Emekli Yüzbaşı)	- Mehmed Akif Bey (Dışçı)
Hammed Ali Bey (Eski Erzurum Jandarma Kumandanı)	- Mehmed Ali Bey (Trabzon Rusumat Müdürü)
Hammed Ali Bey (Trabzon Rusumat Müdürü)	- Mehmed Kemal Bey (Gazete Muharriri)
Hammed Muhsin Bey	- Mehmed Nazım bey
Hammed Nuri Bey	- Mehmed Rıfat bey
Hammed Süleyman bey (Tüccar)	- Mithad şükrü Bey
Hammer Bey (Polis)	- Murad bey
Hamstafa Abdulhaluk Bey (Eski Dahiliye Müsteşarı)	- Mustafa Reşad Paşa (Emekli Mirliya)
Hamrsel Paşa	- Nuri (Zabit adayı)
Hamret Paşa	- Rauf Bey (Bolu Mutasarrıfı)
Hamşad Bey	- Rıfat Efendi (İzmitli Hoca)
Hamşid Bey (İzmir Mebusu)	- Subhi Bey
Hamşeyman Numan Paşa	- Tahir Bey
Hamşevfik Bey (Emekli Kaymakam)	- Tefvik Bey (Miralay)
Hamşup Şevki Paşa	- Zülfi Bey (Diyarbakır Mebusu)

d) Malta'dan Gelenlerin Inebolu'dan Uğurlanışı

Inebolu'ya çıkan vatandaşlarımız hakkındaki haberler Kaza Kaymakamı İsmail Hakkı Bey'in 1 Kasım 1921 tarihli Kastamonu Valiliğine çektiği telgrafla vilayete bildirilmiştir .

36

Aynı haberler Vasıf, Mustafa Süleyman, Miralay Şevki Bey ve Numan Efendi tarafından T.B.M.M.ne çekilen telgrafla Ankara'ya bildirilmiş ve Mustafa Kemal paşa durumdan haberdar edilmiştir .

37

Inebolu'ya çıkan vatandaşlarımız, burada bir müddet dinlendikten sonra Ankara'ya gitmek üzere yola çıkmışlardır. İlk kabile olarak Yakup Şevki, Cevat Paşa, Mürsel Paşa, Rauf Bey, Hüseyin Kadri, Binbaşı Nazım Bey Inebolu'dan ayrılmış ve akşamı Küre'de geçirmişlerdir. Kendilerine belediye ve halk tarafından ikramda bulunulmuştur . Ertesi gün Kastamonu'da karşılanan kabile bir müddet istirahat ettikten sonra Ankara'ya gitmek üzere yola çıkmışlardır.

38

Kabile 12 Kasım 1921'de Ankara'ya ulaşmış ve Mustafa Kemal Paşa'nın huzuruna çıkmıştı. Mustafa Kemal Paşa, aynı günün akşamı misafirler şerefine köşklerinde bir ziyafet vermiştir .

39

Inebolu'dan hareket eden diğer misafirlerden; Afyonkarahisar mebusu Ali, Ayıntab mebusu Ali Cinani Bey, Sinop eski mutasarrıfı Hilmi, Bolu mutasarrıfı Reşad, Merkez Kumandanı esbakı Miralay Cevad, Diyarbakır Mebusu Zülfi 14 Kasım 1921'de Kastamonu'ya gelerek Ankara'ya gitmek üzere yola çıkmışlardır .

40

36. Nurettin Peker, aynı eser, s.385.

37. Açıksöz Gazetesi, 5 Kasım 1921, sayı 327.

38. Açıksöz Gazetesi, 5 Kasım 1921, sayı 327.

39. Açıksöz Gazetesi, 14 Kasım 1921, sayı 334.

40. Açıksöz Gazetesi, 15 Kasım 1921, sayı 332.

Kafileler halinde vatan toprağına çıkmanın verdiği huzurla ilerleyen bu misafirler her uğradıkları yerde sevgi ve saygı ile karşılanmışlar ve bir an önce Ankara'ya ulaşarak milli davaya hizmet etmenin telaşını yaşamışlardır.

B) EDEBİ ŞAHSİYETLER

I) MEHMED AKİF (ERSOY)

1920 senesi milli heyecanın kaynaştığı ve coştuğu senedir. O sene ordular kurulmuş ve kafile kafile subaylar ve vatanseverler inebolu'dan Anadolu'ya giriş yapmıştır.

işte böyle bir zamanda 16 Ekim 1920 günü Mehmet Akif inebolu'ya çıkmış ve inebolu halkı, Gençler Mahfili ve Müdaafa-i Hukuk Heyeti tarafından karşılanmış ve ağırlanmıştır .

Milli Şairimiz daha sonra verdiği beyanatta "ilk Hürriyet Őerbetini inebolu gençlerinin elinden içtik" demek kadirşinaslığını göstermiş ve inebolu'da gördüğü ilgiden dolayı teşekkür etmiştir.

iki gün boyunca inebolu'da kalan Mehmed Akif, yaptığı toplantı ve konuşmalarda vatan ve milleti kurtarmak için milletçe birleşmenin Őart olduğunu, Büyük Millet Meclisinin çıkardığı kanunlara ve kumandanların emirlerine uymanın gerekliliğini anlatmıştır . Bu iki gün zarfında camilerde coşturucu ve milli duyguları Őahlandırıcı konuşmalar ve vaazlar vermiş ve 19 Ekim 1920 tarihinde Kastamonu'ya geçmiştir .

41. Açıksöz Gazetesi, 18 Ekim 1920, sayı 86.

42. Necati Karahaliloğlu, "Őairlerin Geçişi ve Kuva-yı Milliye Ruhu" inebolu Gazetesi, 20 Haziran 1968.

43. Nurettin Peker, aynı eser, s.261.

44. Açıksöz Gazetesi, 21 Ekim 1920, sayı 86.

Mehmed Akif, Kastamonu'da kaldığı süre içerisinde Eşref Edip ile birlikte Sebilürreşat Dergisini çıkarmışlar ve ilk nüshasını 28 Teşrinisani 1920 tarihinde vilayet matbaasında basmışlardır .
45
Halkın milli duygularını ve heyecanını yüksek tutmak amacıyla camilerde ve mektebi Sultani'de sürekli vaaz ve konferanslar veren milli şairimiz 24 Kanunuevvel 1920 tarihinde Ankara'ya gitmiş ve faaliyetlerini burada sürdürmüştür .

46
Mehmed Akif inebolu ve Kastamonu yöresinde gördüğü ilgi ve sevgiden memnun bir şekilde bölgeden ayrılmıştır. Türk bağımsızlık mücadelesinin ve Türk milletinin sembolü haline gelen istiklal Marşımız, önce Sebilürreşat Dergisinde yayınlanmış ve ikinci kez de Kastamonu'da Açıksöz Gazetesinin 21 Şubat 1921 tarihli nüshasında yayınlanmış olması, onun Kastamonu ve inebolu yöresine duyduğu güven ve sevgisinden kaynaklanmaktadır.

II) MEHMED EMİN (YURDAKUL)

Mehmed Emin Bey istiklal yolunun ilk havasını inebolu'da teneffüs eden vatansever şairlerimizden biridir. 3 Nisan 1921 tarihinde Yusuf Akçura ile inebolu'ya gelmiş ve halkın coşkulu ve sevinçli günlerinden biri olan II.inönü Zaferi'nin kutlama törenlerine iştirak etmiştir .

47
Gece düzenlenen fener alayından sonra Mehmed Emin Bey halka heyecanlı ve düşündürücü hitabette bulunmuştur. Türk milletinin yaptığı mücadelenin, 600 senedir yaptığı savaşlar sonunda elde kalan son toprakları kurtarma mücadelesi olduğunu söylemiş ve şöyle devam etmiştir:

45. Hüsnü Açıksöz, aynı eser, s.101.

46. Açıksöz Gazetesi, 27 Kanunuevvel 1920, sayı 144.

47. Kastamonu Gazetesi, 9 Nisan 1921, sayı 2395.

«Ey Türk, cennetin kapılarını bugün senin çocuklarının elleri açacak, hasret ve esareti kahraman süngüleri sürecektir, Bu andlaşma ya hayatın altın tacını veya ölümün demir taşını başa geçirecek ya devlet başa ya kuzgun leşe» diyerek hitabına devam et-

48

miştir.

İnönü muharebesinin gurur tamir muharebesi olmadığını vatanın hürriyet muharebesi olduğunu söyledikten sonra, halkı heyecan ve coşkulandıran şu sözlerle devam etmiştir:

«Ey Türk, vur, senin mazlum İzmir'inin, yaşlı Edirne'nin, esir İstanbul'un, Suriye ve Türkiye'nin bütün ümitleri sende. Bunlar ezanları susmuş, minareleriyle minberleriyle yıkılmış, camileri, kandilleri kararmış kabirleriyle, esir ve mahpuslarla dolu zindanlarıyla senin Anadolu'na gözlerini dikmişler, kahraman evlatlarından mucize bekliyor, vur! Senin beldelerine yangınlar çocuklarına zincirler getirenleri, yeşil ovalarını kemiklerle ağartanları, gümüş ırmaklarını kanla kızartanları vur, vur! Sana bir kara yılan gibi sarılmak istenen esareti boğmak için vur, vur! Gururlu hırsları taşlara gömmek için katilleri, yangınları idam etmek için vur! Ve silahın kırılıncaya kadar vur! seni yukarıda Allah, aşağıda tarih seyrediyor, vur!»

49

Mehmed Emin Bey konuşmasını tamamladıktan sonra kürsüye Yusuf Akçura Bey çıkmış ve törene devam edilmiştir.

Bir süre İnebolu'da kalan şairimiz daha sonra Kastamonu yolu ile Ankara'ya geçmiştir.

III) YUSUF AKCURA

Osmanlı Devletinin parçalanmaya yüz tuttuğu günlerde ortaya atılan çeşitli düşünce ve fikir akımları, memleket çapında faaliyette bulunamamış ve herkes kendi bölgesinde kurtuluş çarelerini aramaya başlamıştı.

Yusuf Akcura, Anadolu'daki milli hareketi heyecanla takip ederken bir taraftan Türk Ocağında çalışıyor diğer taraftan da Anadolu'ya geçerek Kurtuluş Mücadelesine katılma planı yapmıştır.

48. Kastamonu Gazetesi, 9 Nisan 1921, sayı 2395.

49. Kastamonu Gazetesi, 9 Nisan 1921, sayı 2395.

Onun Anadolu'ya geçişi sırasındaki durumunu Halim Sabit Şi-
bay «Yusuf Akcura idil boyundan dönünce» başlıklı (basılmamış
makalesinde) şöyle anlatıyor: «Güneşli, sıcak bir gündü. Yusuf'a
büyük köprünün üstünde rastladım. Her vakitki gibi bıyıklarının
altından gülümseyerek görüştüğümde sonra; "Ben o tarafa geçmeye
karar verdim, artık hazırım" dedi. Dolmabahçe'ye doğru demirlemiş
denizdeki yabancı harp gemilerini göstererek: "İşte bunlar burada
kaldıkça fikirlerimiz, yurdumuz, biz hep tehlikedeyiz. Karınca
kararınca belki oralarda bir işe yararım" diyordu. Vedalaştık,
istiklal Savaşı'na iştirak etmek üzere Anadolu'ya gidiyordu .

50

İstanbul'dan vapur ile ayrılan Yusuf Akçura, eşi Selma Hanım
ve Mehmed Emin Bey ile birlikte 3 Nisan 1921 tarihinde İnebolu'ya
gelmiş ve Anadolu'daki özgürlük mücadelesinin ilk havasını bu-
rada teneffüs etmiştir.

II. İnönü Zaferi'nin yaşandığı günlerde İnebolu'ya gelen Yu-
suf Akcura halkın heyecan içinde yaşadığı zafer kutlamalarına iş-
tirak etmiştir. Mehmet Emin Bey'in yaptığı konuşmadan sonra kür-
süye çıkarak halka hitap etmiştir.

Türk Milletinin yaptığı savaşın büyüklüğünü ve önemini an-
lattıktan sonra «Cephe arkasından düşünülecek işler, görülecek
vazifeler vardır. Bu vazifelerin en başlıcası Hilal-i Ahmer'e
karşı borcumuzdur. Ben Mehmet Emin Bey gibi büyük bir şair olsay-
dım, "Vur" dedikten sonra "Ver" derdim» sözleriyle konuşmasına
son vermiştir .

51

Yusuf Akcura'nın yaptığı konuşmanın hemen sonrasında II. İnönü
Zaferini haber veren 3 Nisan 1921 tarihli telgraf Hilal-i Ah-
mer tarafından açık arttırmaya çıkarılmış ve kısa sürede 6.000
lira toplanmıştır. Resneli Nazım bey 1.885 lira peh vermiş ve
halk birbirleriyle yarışmıştır. Zafer telgrafı alkışlar içinde

50. Ahmet Temir, Yusuf Akcura, Kültür ve Turizm Bak. Yayınları,
Ankara, 1987, s.63.

51. Hüsnü Açıksöz, aynı eser, s.103.

tekrar tekrar okunmuştur .

52

Yusuf Akcura ve Mehmed Emin Bey daha sonra 6 Nisan 1921 günü Kastamonu'ya gelmiş ve burada Posta müdürü Enver Bey'in evinde kalmıştır. Kastamonu'da ve özellikle de sultani ve muallimatta konferanslar ve sonbetler yaptıktan sonra 8 Nisan 1921 günü Ankara'ya gitmişlerdir .

53

IV) HAMDULLAH SUPHI (TANRIOVER)

Hariciye Vekaleti memuru ve tanınmış yazar ve aydın Hamdullah Suphi Bey milli mücadele boyunca Anadolu'yu dolaşarak halkın milli davaya olan bağlılığını ve heyecanını arttırıcı propaganda ve konuşmalar yapmıştır.

Bu faaliyetlerinden birinde inebolu'ya gelmiş ve Türkçülük hakkında konferanslar vermiştir . Hamdullah Suphi Bey'in bu gezisi Kastamonu vilayetinde yaptığı faaliyetlerle aynı doğrultuda olmuştur.

54

inebolu'da yaptığı konuşmaların içeriği belli olmakla birlikte metinlerine rastlanmamış fakat Kastamonu'da Mekteb-i Sultani'de yaptığı konuşma ile paralellik gösterdiği anlaşılmıştır.

Hamdullah Suphi Bey Mekteb-i Sultani'de yaptığı konuşmanın birinde Türklerin muhtelif medeniyetler kurduklarını ve Avrupa Medeniyeti ile ilişkiye girilmesinin faydalarından bahsetmiştir .
iki saat süren bu konferansı şu sözlerle sona erdirmiştir:

55

«Efendiler! Sözlerime bir intila olmak üzere bir daha tekrar ediyorum, dört elle maziye sarılarak ve Avrupa medeniyetine sırtımızı dönerek büsbütün ölürüz. Lakin şimdiye kadar yaptığımız gibi bu medeniyeti yarım yamalak alırsak kendimizi kurtarmış ola-

52. Kastamonu Gazetesi, 9 Nisan 1921, sayı 2395.

53. Açıksöz Gazetesi, 8 Nisan 1921, sayı 155.

54. Hüsnü Açıksöz, aynı eser, s.99.

55. Açıksöz Gazetesi, 8 Ağustos 1922, sayı 549.

mayız. Bir adım ileri bir adım geri gitmek bizi halasa götürmek için kafi değildir. Şunu iyi bilelim ki bugünkü garb medeniyeti muzafferdir, galiptir. Biz onun galibiyetini tevliid eden ve bizim mağlubiyetimizi inta eden esbabı çok iyi tahkik etmeli ve esbabı kendimize çekmeliyiz. Avrupa'yı muzaffer eden esbab ne zaman bize gelirse o zaman anlayacağız ki hakiki zafere vardık» .

56

C) ASKERİ VE MÜLKİ ŞAHSİYETLER

1) BAHRIYE NAZIRI SALİH PAŞA

Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkmasından sonra Anadolu'da gelişen olaylar, o sırada işbaşında bulunan Damat Ferid Paşa hükümetinin hoşuna gitmedi. Her fırsatta Anadolu'da başlatılan mücadeleyi baltalama yoluna giden Damad Ferid Paşa Hükümeti Mustafa Kemal Paşa'nın başlattığı posta boykotu ile istifa etmek zorunda kaldı.

Yeni kurulan Ali Rıza Paşa hükümeti yurdun bütünlüğünü ve bağımsızlığından yana çalışmalar içerisine girmiştir. Temsil Heyeti ile ilişkiye geçmek isteyen bu yeni hükümet 15 Ekim 1919 tarihinde Bahriye Nazırı Salih Paşa'yı Amasya'ya göndermiştir .

57

Salih paşa'yı taşıyan vapur 17 ekim 1919 sabahı saat altı sıralarında inebolu önlerine gelmiştir. Daha önce bu yolculuktan haberi olan askeri ve mülki erkan derhal karşılama merasiminde bulunmuşlardır. Teşkilatı Milliye'ye mensub müfrezeler harb nizamı almış, mekteb-i ibtidaiye talebeleri ile hükümet memurları ve halk rıhtımda toplanmışlardır .

58

Kaymakam Cemil Bey idare heyetini takdim etmiş, Katip Mustafa Selim Efendi tarafından «zemin ve zamana ve bilhassa istikbal-i

56. Açıksöz Gazetesi, 14 Ağustos 1922, sayı 557.

57. Yılmaz Altuğ, Türk İnkılap Tarihi (1919-1923), İstanbul, 1985, s.65.

58. Açıksöz Gazetesi, 26 Teşrinievvel 1919, sayı 18.

milliyemizin hiçbir vesile ile ziyana Anadolu'nun rıza gösterme-
yeceğine» dair bir nutuk vermiştir . Daha sonra belediyeye ge-
çilmiş ve Salih Paşa onuruna ziyafet verilmiştir.
59

Salih Paşa, inebolu'da gördüğü nezaket ve misafirperverlik-
ten etkilenmiş, takdir ve memnuniyetini ifade etmiştir. Aynı gün
alaturga saat sekiz sıralarında Kaymakam Bey nezaketinde kayık-
larla vapura çıkarılan Paşa Samsun'a gitmek üzere yola çıkmıştır.
60

II) MİRLİVA MUHİDDİN PAŞA

Mirliva rütbesine kadar yükselen Muhiddin Paşa Milli hükümet
emrinde çalışmak üzere gizlice istanbul'dan kaçarak 4 Eylül 1920
tarihinde inebolu'ya gelmiştir . Burada halk tarafından sevgi ile
karşılanan Paşa daha sonra Kastamonu yolu ile Ankara'ya geçmiştir
61

Bir müddet sonra kolordu kumandanlığı selahiyeti ile Kas-
tamonu ve havalisi komutanlığına tayin olan Mirliva Muhiddin Paşa
23 Eylül 1920 tarihinde Kastamonu'ya gelmiş ve görevine başlamış-
tır .
62
63

III) HÜSNÜ VE GALİP PAŞALAR

Osmanlı Meclisi azası olarak görev yapan Hüsnü Paşa ve Galip
Paşa yanlarında eski Konya Valisi Sami Efendi de bulunduğu halde
istanbul'dan Ankara'ya geçmek üzere 25 Aralık 1920 tarihinde in-
bolu'ya gelmişlerdir .
64

inebolu'da kısa bir süre istirahat eden paşalar Kastamonu'ya

-
59. Açıksöz Gazetesi, 26 Teşrinievvel 1919, sayı 18.
60. Açıksöz Gazetesi, 26 Teşrinievvel 1919, sayı 18.
61. Nurettin Peker, aynı eser, s.240.
62. Açıksöz Gazetesi, 27 Eylül 1920, sayı 81.
63. Kastamonu Gazetesi, 27 Eylül 1920, sayı 2469.
64. Kastamonu Gazetesi, 10 Kanunievvel 1920, sayı 381.

hareket etmişler, burada şehrin girişine bir iki saatlik mesafeye kadar gidilerek kumandan ve şehrin ileri gelenleri tarafından karşılanmışlardır.

Kastamonu'da Aşır Efendi ve Belediye Reisi Hacı Tevfik Bey'in konutlarında misafir edildikten sonra ertesi gün yani perşembe günü Ankara'ya hareket etmişlerdir .

65

IV) HARİCİYE VEKİLİ BEKİR SAMİ BEY

Amasya milletvekili Bekir Sami Bey Ankara'ya gitmek üzere Roma vapuru ile 10 Aralık 1921 tarihinde inebolu'ya gelmiş ve burada bir müddet dinlendikten sonra 13 Aralık 1921 tarihinde Kastamonu'ya gelmiştir .

66

Bekir Sami Bey bu yolculuk sırasında siyasi görüşmeler yapmamış ancak inebolu Gençler Mahfiline giderek milli dava konusunda sohbet yaparak halka telkinlerde bulunmuştur.

Hariciye vekili olduktan sonra da özellikle Rusya gezierinde inebolu yolunu kullanmış ve bir çok kez inebolu'ya gelmiştir.

V) HARİCİYE VEKİLİ YUSUF KEMAL BEY

Hariciye vekili Yusuf Kemal Bey 31 Mart 1922 tarihinde Ankara'ya geçmek üzere inebolu'ya çıkmıştır. Derhal kendisi için hazırlanan otomobile binerek Küre ve Seydiler üzerinden Kastamonu'ya gelmiştir .

67

Saat 15.40'da Kastamonu'ya ulaşan Hariciye vekili doğruca biraderi Ablullahad Nuri Bey'in evine giderek istirahata çekil-

65. Kastamonu Gazetesi, 10 Kanunievvel 1920, sayı 381.

66. Açıksöz Gazetesi, 12 Kanunievvel 1921, sayı 357.

67. Açıksöz Gazetesi, 1 Nisan 1922, sayı 451.

miştir. Beraberinde Hariciye müsteşarı ve menzir-i umur-u hukukiye müdürü Hikmet Bey'ler olup on kişiden oluşan heyetin yedi kişisi inebolu'da kalmıştır .

68

Ertesi gün Ankara'ya hareket eden Yusuf Kemal bey ve heyeti 4 Nisan 1922 tarihinde Ankara'ya ulaşmıştır .

69

Yusuf Kemal Bey'in Açıksöz Muharririne verdiği beyanatta şunları söylemiştir:

«Avrupa Efkar-ı Umumiyesinin günden güne dava-ı milliyemizin muhakkık olduğuna kanaat getirmekte olduğunu görerek avdet ediyorum. Yakın bir atide bütün metalib-i milliyemizin isaf olunacağına katiyyen eminim.

Avrupa Efkar-ı umumiyesinde görülen bu tahvil-i azim de gösteriyor ki Büyük Millet Meclisinin tuttuğu yol, felah, saadet yoludur. Tekrar ediyorum bütün emelimize kavuşacağımız gün yakındır» .

70

D) DİĞER ŞAHISLAR VE GRUPLAR

I) TUNALI HİLMİ BEY

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi Tunalı Hilmi Bey 10 Temmuz 1920'de inebolu'ya gelmiştir. Burada milli iradeyi ve hakimiyeti anlatan konuşmalar yapmıştır .

71

Buradan Devrek, Çaycuma, Ereğli, Zonguldak, Bartın, Amasra, Cide gibi yakın kaza ve vilayetlere uğramış, aynı şekilde konferans ve toplantılar yapmıştır .

72

15 Temmuz 1920 tarihinde inebolu'dan ayrılarak Ankara'ya gitmek üzere Kastamonu'ya gelmiş ve burada Nasrullah Meydanında

68. Açıksöz Gazetesi, 1 Nisan 1922, sayı 451.

69. Açıksöz Gazetesi, 4 Nisan 1922, sayı 454.

70. Açıksöz Gazetesi, 1 Nisan 1922, sayı 451.

71. Nurettin Peker, aynı eser, s.217.

72. Hüsnü Açıksöz, aynı eser, s.97.

halka hitap etmiş ve Türk milletinin içinde bulunduğu durumu ve kurtuluş çarelerini anlatmıştır.

II) GİRESUNLU OSMAN AĞA VE MÜFREZESİ

Osman Ağa, daha önce Balkan Savaşı'na gönüllü olarak katılmış ve bu savaşta yaralanarak Topal Osman namıyla ün yapmıştır.

Kendi bölgesinde Kuva-yı milliye şefi olarak hareket eden Osman Ağa ve kuvvetleri bazı bölgelerde çıkan isyanların bastırılmasında ve kendi bölgelerinde başıboş hareketlerin zararlı olacağını düşünen milli hükümet tarafından Ankara'ya çağrılmıştır.

Osman Ağa ve kuvvetleri 29 Ekim 1920 tarihinde inebolu'ya gelmiş ve burada Müdaafa-i Hukuk Reisleri ve Kuva-yı Milliye Müfrezesi tarafından kardeşçe karşılanmıştır .

73

Türk ordusunun Kars'a girişi ve kurtuluşunun kutlamalarının yapıldığı sırada inebolu'ya gelen Osman Ağa ve kuvvetleri bu kutlamalara bizzat katılmış ve o gece gençler mahfilinde düzenlenen törenlerde büyük ilgi görmüştür .

74

Ertesi gün Kastamonu'ya hareket eden bu milis kuvvetler burada da Müdaafa-i Hukuk Cemiyetinin misafiri olduktan sonra bilahere Ankara'ya ulaşmışlardır.

III) MUSTAFA SAĞIR

Milli mücadele yıllarında Anadolu'ya giriş çıkışlar belirli kurallara bağlanmıştı. Anadolu'dan İstanbul'a gitmek isteyenler vilayet halkından ise ve askerlikle ilişkisi yoksa validen izin

73. Nurettin Peker, aynı eser, s.263.

74. Açıksöz Gazetesi, 11 Teşrinisani 1920, sayı 93.

alınmış, tanınmış kişilerden ise Ankara'ya sorulmuş ve ona göre izin verilmiştir.

İstanbul'dan ve ecnebi memleketlerden gelerek, sahilten Anadolu'ya giriş yapacakların, geliş sebepleri ve amaçları tetkik edilmiş durumları şüpheli olanlar nezaret altında tutulmuş ve Dahiliye Nezaretinden alınacak rapora göre geçiş izni verilmiştir .

Bu dönemde, birçok kahramanlığı duyulmuş ve milletin sevgisini kazanmış şahsiyetler bazen protokol bazen de içten gelen bir sevgi ile İnebolu'da karşılanıp, uğurlanmışlardır. ⁷⁵

Mustafa Sağır Han, Hint Hilafet Meclisi üyesi olarak Anadolu'da inceleme ve faaliyette bulunmak üzere 28 Kasım 1920 günü İnebolu'ya gelmiştir . Burada Türklere yardımcı ve Anadolu'daki mücadeleyle destekleyici bir şahıs olarak tanıtıldığından halk ve idari şahıslar tarafından gayet iyi karşılanmıştır. ⁷⁶

İstanbul'dan, Bahr-i Cedid Vapuru ile gelen Mustafa Sağır ve yanındakiler o gece Belediye Reisinin evinde misafir edilmiş ve ertesi gün Kastamonu'ya uğurlanmıştır.

Mustafa Sağır'ı İnebolu'ya getiren Bahr-i Cedid vapurunda o güne kadar görülmedik silah ve cephane çıkmış ve 10.000 sandık 7,5'luk seri sahra top mermisi İnebolu iskelesine indirilmiştir . ⁷⁷

Mustafa Sağır, 31 Kasım 1920 tarihinde Kastamonu'ya gelmiş ve burada milletvekili Murad Bey'in evinde iki gece kaldıktan sonra beraberinde Erkan-ı Harp'ten Kaymakam Kemal Bey, Binbaşı Zati Bey ve diğer zabıtlar olduğu halde Ankara'ya hareket etmiş-

75. Kastamonu Gazetesi, 31 Teşrinievvel 1920, sayı 2373.

76. Nurettin Peker, aynı eser, s.272.

77. Nurettin Peker, Kurtuluş Savaşı'nda Kastamonu, Kastamonu Gazetesi, 26.7.1977, sayı 1043.

tir .
78

Şehir çıkışında Olukbaşı mevkiinde polis ekibi, Mustafa Sa-
ğır'den şüphelenerek arabasını durdurmuş ve vesika sormuştur. Bu-
nun üzerine yanındaki mihmandarları böylesine değerli bir misa-
firden vesika sorulduğu için polis memuruna kızmışlardır . Ancak
ne var ki Mustafa Sağır'ın gerçek yüzü Ankara'ya varıldığında or-
taya çıkmış ve İngiliz casusu olduğu anlaşıldıktan sonra derhal
idam edilmiştir.

IV) İPSİZ RECEP ÇETESİ

İpsiz Recep Rize'nin Haldu köyü nüfusuna kayıtlı bulunan ve
Karadeniz sahillerinde tuz ve tütün kaçakçılığı yapan ve zaman
zaman da büyük gemileri esir almak suretiyle nam salmış bir şa-
hıdır.

Mustafa Kemal Paşa'nın emirleri doğrultusunda, Kocaeli ve
Sakarya bölgesinde milli kuvvetlere destek olmak Fransız, Yunan
ve hilafetçilere karşı durmak üzere bölgeye çağrılmış ve deniz
yolu ile Mart 1921 tarihinde yola çıkmıştır.

İnebolu önlerine gelindiğinde, denizin fırtınalı oluşu ve
motorlarının arıza yapması üzerine kazaya çıkmak zorunda kalmış-
lar ve 50 kişilik grup İnebolu Kuva-yı Milliye çete reisi Kaba-
alioğlu Rıza Bey'de bir hafta misafir kaldıktan sonra motorlarını
tamir ederek Kocaeli mıntikasına hareket etmişlerdir.

80

V) MADAM BERTHE GAULIS

Tarafsız Fransız gazetelerinde muhabirlik yapan Madam Gaulis

78. Açıksöz Gazetesi, 2 Kanunuevvel 1920; sayı 100.
79. Hüsnü Açıksöz, aynı eser, s.100.
80. Nurettin Peker, aynı eser, s.307.

o yıllarda Anadolu'nun bir çok yerini dolaşmış, bu arada Ankara'-
da Gazi Mustafa Kemal ve arkadaşlarıyla da konuşmuş, gördüklerini
Paris'teki gazetesine bildirdiği gibi daha sonra kitap haline ge-
tirmiştir .

81

Madam Gaulis ülkesine dönerken Kastamonu ve inebolu yolunu
kullanmış, ilk önce 12 Mayıs 1921 tarihinde Kastamonu'ya gelmiş
ve Gençler Kulübünde sohbet etmiş ve kendisine çay ziyafeti ve-
rilmiştir . Burada yaptığı konuşmada şunları söylemiştir:

82

«Yedi sekiz yıllık hazırlıktan sonra yapılan seferberlik şa-
sılacak derecede başarılıdır. İşler de o derece düzen ve hız var
ki, bunları pek yetenekli kişilerin yönettiğini düşünmek gereki-
yor. Milli dava için her yerde içten gelen bir etkinlik görülüyor.
Dikkat çeken bir başka şey, Anadolu'daki ürün bereketidir. Açlık
tehlikesi karşısında olmayan Türkler her türlü araçtan yararlanı-
rak düşmana kahramanca karşı koymaktadır. Görüştüğüm herkes sonu-
ca umutlu bakıyor. Ben o kanıdayım ki memleketinize giren düşman
az bir zaman sonra çekilmek zorunda kalacak» .

83

Madam Gaulis ertesi gün inebolu'ya geçmiş ve inebolu Gençler
Mahfilinde sohbet yapmış ve inebolu ile Fransız gençlerini muka-
yese yapmış ve kendisine gösterilen misafirperverlikten dolayı
teşekkür etmiş ve aynı gün vapura binerek İstanbul'a gitmiştir .

84

81. Arslan Kaynardağ, "İstiklal Savaşı Günlerinde Kastamonu Genç-
liği Bir Kulüp, Bir Dergi ve Öğretmenler" Türk Tarihinde ve
Kültüründe Kastamonu Tebliğler, 19-21 Ekim 1988, Kastamonu,
s.129.

82. Hüsnü Açıksöz, aynı eser, s.103.

83. "Madam Gaulis ile Mülakat" Kastamonu'da Gençlik Mecmuası, sayı
15, 1921, s.1-2.

84. Nurettin Peker, aynı eser, s.330.

S O N U Ç

Milli mücadele yıllarında sosyo-ekonomik bakımdan pek parlak olmayan inebolu ve yöresi savaş yılları boyunca çok büyük öneme sahip olmuş ve bu önem savaş devam ettiği müddetçe sürekli artmıştır.

Yüzyıllar boyunca Türk egemenliği altında yaşayan ve hiç düşman işgaline uğramayan inebolu, tipik bir Türk-Müslüman yerleşim bölgesi olduğu halde, emperyalist güçlerin ilgi odağı olmuş ve kurulması düşünülen Pontus Rum Devleti'nin sınırlarına dahil edilmek istenmiştir.

Kastamonu vilayetinin en hareketli kazası olan inebolu, Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçmesi ve Ankara'yı merkez yapması ile ayrı bir önem kazanmış ve İstanbul-Ankara bağlantısının ana yolu haline gelmiştir.

İç isyanların ve işgal bölgelerinin dışında kalan inebolu cephe gerisinde kalmasına rağmen, Kurtuluş mücadelesinin içerisinde aktif rol oynamıştır. Nitekim cephe gerisi sağlam ve güvenli olmayan ordunun cephede başarı gösterme imkanı yoktur. Milli mücadelenin inebolu'dan Ankara'ya kadar uzanan kağrı kollarının aktardığı malzeme ve bunun getirdiği moral ile kazanılması buna en güzel örnektir.

İstanbul'dan gizlice kaçırılan ve Rusya'dan yardım olarak alınan askeri malzemenin yanı sıra, doğu cephesindeki mühimmatların taşınması ile üç koldan güçlenen batı cephesi, kısa sürede başarıya ulaşmış ve bu başarıda inebolu yöresinin kahraman halkı büyük pay sahibi olmuştur.

9 Haziran 1921 tarihinde Yunan zırhlıları tarafından bombalanmasına rağmen, inebolu halkının milli ruhu engellenememiş ve yıllar sonra 9 Haziran inebolu insanının şerefli ve onurlu günleri arasına girerek yıldönümleri bayram havasında kutlanmıştır.

Birçok asker, sivil, şair ve vatandaşın Anadolu'ya ilk ayak bastığı yer olan inebolu bu özelliği ile de ayrı bir öneme sahiptir.

Kaza dahilinde ve nahiyelerde kurulan sivil ve askeri teşkilatlar ile Müdaafa-i Milliye hareketine tam destek veren inebolular, cumhuriyet yıllarının ilk günlerinden itibaren yeni rejimin teminatçısı ve destekçisi olmuşlardır.

inebolu savaş yıllarındaki askeri önemini daha sonra cumhuriyetin ilanıyla birlikte sosyal ve siyasi alanlarda devam ettirmiştir. Mustafa Kemal Paşa 25 Ağustos 1925 tarihinde inebolu'ya gelerek Şapka inkılabını gerçekleştirmiş ve bu sırada, milli mücadele yıllarındaki hizmetlerinden dolayı inebolu halkına teşekkür etmiştir.

KAYNAKÇA

GAZETELER

Açıksöz Gazetesi
Cumhuriyet Gazetesi
Doğrusöz Gazetesi
İnebolu Gazetesi
Kastamonu Gazetesi

KİTAPLAR

AÇIKSÖZ, HÜSNÜ; İstiklal Harbi'nde Kastamonu, Kastamonu 1933.

AKIN, İLHAN; Türk Devrim Tarihi, İstanbul 1989.

ALTUĞ, YILMAZ; Türk İnkılap Tarihi (1919-1923), İstanbul 1985.

ARMAOĞLU, FAHİR; Siyasi Tarih, Ankara 1964.

ATATÜRK, GAZİ M.KEMAL; Nutuk, Ankara 1986, Cilt I.

AYBARS, ERGÜN; İstiklal Mahkemeleri, Ankara 1975.

AYDEMİR, ŞEVKET SÜREYYA; Tek Adam Mustafa Kemal (1919-1922), İstanbul 1986, Cilt II.

BIYIKLIOĞLU, TEVFİK; Atatürk Anadolu'da (1919-1921), Ankara 1981.

CEBESOY, ALİ FUAD; Milli Mücadele Hatıraları, İstanbul 1953.

_____; Moskova Hatıraları, İstanbul 1955.

ÇİÇEK, RAHİMİ; Milli Mücadelede Kastamonu, Ankara Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1991.

DEMİRCİOĞLU, AZİZ; 100 Yıllık Kastamonu Basını (1872-1972), Kastamonu 1973.

_____; 100 Yıllık Kastamonu Basınında Kim Kimdir (1872-1972), Kastamonu 1980.

DOĞAN, AVNİ; Kurtuluş Kuruluş ve Sonrası, İstanbul 1964.

ESKİ, MUSTAFA; Mustafa Necati Bey'in Kastamonu'daki Çalışmaları, Ankara 1990.

_____; Kastamonu Basınında Milli Mücadelenin Yankıları, Ankara 1995.

ERDEHA, KAMİL; Vilayetler ve Valiler, İstanbul 1975.

İMECE, MUSTAFA SELİM; Atatürk'ün Şapka Devriminde Kastamonu ve İnebolu Seyahatleri, Ankara 1959.

Kurtuluş Savaşımız; (1919-1922), T.C.Dışişleri Bakanlığı Araştırma ve Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü, Ankara 1973.

OZANOĞLU, İHSAN; Kastamonu Kütüğü, İstanbul 1952.

PEKER, NUREDDİN; 1918-1923 İstiklal Savaşı'nın Vesika ve Resimleri, İnönü, Sakarya, Dumlupınar Zaferleri'ni Sağlayan İnebolu ve Kastamonu Havalisi Deniz ve Kara Harekatı ve Hatıraları, İstanbul 1935.

_____; Öl, Esir Olma İstiklal Savaşı'nda 85 Vesika 34 Tarihi Fotoğraf Konuşuyor, İstanbul 1966.

SELEK, SABAHATTİN; Anadolu İhtilali, İstanbul 1987, Cilt II.

TANSEL, FEVZİYE ABDULLAH; İstiklal Harbinde Mücahid Kadınlarımız, Ankara 1988.

TEMİR, AHMET; Yusuf Akcura, Ankara 1987.

TÜRK İSTİKLAL HARBI, DENİZ CEPHESİ VE HAVA HAREKATI, Genel Kurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayını, Ankara 1964, cilt V.

ÜLMEN, CEVAD; Kurtuluş Savaşı'nda Karadeniz, İstanbul 1943.

MAKALELER

AYDIN, MESUD; "Milli Mücadele Döneminde İstanbul'da Anadolu Lehinde Faaliyette Bulunan Gizli Gruplardan Zabitan Grubuna Ait Bir Vesika", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 1990, Cilt VI.

BAYSAL, MEVLUD; "İnebolu Bombardımanı" Yakın Tarihimiz, İstanbul 1962, Cilt II.

ÇUKUROVA, BÜLENT; "Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul Gizli Grupları", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 1986, Cilt II.

DAĞTEKİN, HÜSEYİN; "İstiklal Savaşı'nda Anadolu'ya Kaçırılan Mühimmat ve Askeri Eşya Hakkında Tanzim Edilmiş Mühim Bir Vesika", Tarih Vesikaları Dergisi, (1955-1961), Cilt I.

KAYNARDAĞ, ARSLAN; "İstiklal Savaşı Günlerinde Kastamonu Gençliği Bir Klüp, Bir Dergi ve Öğretmenler" Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu, Kastamonu 1988.

"Madam Gaulis ile Mülakat", Kastamonu'da Gençlik Mecmuası, Kastamonu 1921, sayı 15.

NUTKU, EMRULLAH; "İlk Deniz Nakliyatı" Yakın Tarihimiz, İstanbul 1962, Cilt II.

_____; "Ümit Vapuru Yolcuları", Yakın Tarihimiz, İstanbul 1962, Cilt II.

_____; "Trabzon Nakliyatı Bahriye Kumandanlığı", Yakın Tarihimiz, İstanbul 1962, cilt II.

SEVÜK, İSMAIL HABİP; "İnebolu ve Kayıkçıları" Cumhuriyet Gazetesi 16 Kasım 1936.

ŞAHİNGÖZ, MEHMET; "Milli Mücadelede Kastamonu", Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu, Kastamonu 1988.